

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

«Εγκληματολογικές και ποινικές προσεγγίσεις της
διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου
εγκλήματος»

Διπλωματική εργασία

**«Ατιμωρησία, Τιμωρητικότητα και τα Εγκλήματα των
ισχυρών»**

Νερούτσου Αλεξάνδρα

Επιβλέπων καθηγητής: Πέτσας Ιωάννης

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Ατιμωρησία, Τιμωρητικότητα και τα Εγκλήματα των ισχυρών»

Νερούτσου Αλεξάνδρα

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Πέτσας Ιωάννης

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτριας:

Χαραλάμπους Ιωάννα

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

«Στην οικογένεια μου και στους ανθρώπους που με στήριξαν»

Περίληψη

Η ισότητα απέναντι στο νόμο είναι ένα θεμελιώδες δικαίωμα όλων των πολιτών το οποίο προστατεύεται από το Σύνταγμα και από το διεθνές δίκαιο. Στις μέρες μας όμως, το φαινόμενο της διαφθοράς και της κατάχρησης εξουσίας, αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην ελληνική αλλά και διεθνή πραγματικότητα. Αυτό γίνεται αντιληπτό στα στάδια δημιουργίας και εφαρμογής των νόμων από τις αρμόδιες αρχές, όπου υπάρχει επιλεκτική λειτουργία ολόκληρου του συστήματος. Συγκεκριμένα, μέσω της υποεγκληματοποίησης συγκεκριμένων πράξεων των ανώτερων κοινωνικών ομάδων και της υπερεγκληματοποίησης πράξεων των κατώτερων κοινωνικών ομάδων.

Στην παρούσα εργασία και σύμφωνα με τα παραπάνω, θα αναφερθούμε στην διαφθορά που επικρατεί σε όλες τις κοινωνίες και ειδικότερα στην Ελλάδα ώστε οι ανώτερες οικονομικά ή κοινωνικά τάξεις να επιτυγχάνουν τους στόχους τους. Στο πρώτο κεφάλαιο, θα αναφερθούμε αρχικά στην ιστορική εξέλιξη της τιμωρητικότητας, δηλαδή της υπερεγκληματοποίησης συμπεριφορών των κατώτερων κοινωνικών τάξεων μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο μέχρι και σήμερα αλλά και τον εννοιολογικό προσδιορισμό της τιμωρητικότητας και την διαταξική προσέγγιση της εγκληματικής συμπεριφοράς. Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα προσδιοριστεί η έννοια της ατιμωρησίας απέναντι στα εγκλήματα των ανώτερων τάξεων μέσα σε μία κοινωνία και θα αναφερθούμε και στην επιλεκτική λειτουργία του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, της αστυνομίας και των σωφρονιστικών ιδρυμάτων απέναντι στους 'ισχυρούς'. Στο τρίτο κεφάλαιο, θα μιλήσουμε για το ποια είναι τα εγκλήματα των ισχυρών δηλαδή τα εγκλήματα που διαπράττονται από άτομα ανώτερης οικονομικής και κοινωνικής τάξης και συγκεκριμένα για το οργανωμένο έγκλημα, για τα εγκλήματα του λευκού κολάρου, το κρατικό-εταιρικό έγκλημα και τα εγκλήματα υψηλής ή αλλιώς πολιτικής διαφθοράς. Και στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο, για να καναοηθούν καλύτερα αυτά τα εγκλήματα και θα δώσουμε κάποια παραδείγματα ατιμωρησίας εγκλημάτων των ισχυρών και επιλεκτικής λειτουργίας κατά την εφαρμογή των νόμων τα τελευταία 30 χρόνια στην Ελλάδα.

Λέξεις-κλειδιά

Τιμωρητικότητα, Ατιμωρησία, Ποινική επιλεκτικότητα, Εγκλήματα των ισχυρών

Abstract

Equality before the law is a basic right of all people and is protected by the Constitution and by international law. These days, however, corruption and the abuse of power are important factors both in Greek and international reality. This is noticeable during the stages of creation and application of laws by the relevant authorities, whereby the whole system functions selectively. This happens through the undercriminalisation of particular behaviours committed by the higher social classes and the overcriminalisation of behaviours of the lower social classes.

In this paper and in line with the above, we will discuss the corruption which prevails in all societies and more specifically in Greece, which enables the sections of society with high economic and social status to achieve their goals. In the first chapter, we will talk about the historical evolution of the concept of punitiveness, that is the overcriminalisation of behaviours of the lower social classes from World War 2 until today. We will also discuss the conceptual definition of punitiveness and the interclass attitude towards criminal behaviour.

In the second chapter we will define the concept of impunity towards the crimes of the higher social classes in a society and we will discuss the selective functioning of the criminal justice system, the police and correctional facilities in relationship to the “powerful”.

In the third chapter we will explain what is meant by crimes of the powerful, in other words which crimes are committed by members of the upper social and economic classes. We will refer to organised crime, white-collar crime, state-corporate crime and crimes of high-level or political corruption.

In the fourth and final chapter, in order to illustrate this type of crime more clearly, we will give examples of impunity towards crimes of the powerful as well as examples of selective functioning regarding the application of the law during the last 30 years in Greece.

Keywords

Punitiveness, Impunity, Penal Selectivity, Crimes of the Powerful

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Abstract.....	6
Περιεχόμενα.....	7
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	8
1. Τιμωρητικότητα.....	9
1.1 Ιστορική εξέλιξη της τιμωρητικότητας.....	9
1.2 Εννοιολογισμός προσδιορισμός της τιμωρητικότητας.....	13
2. Ατιμωρησία.....	15
2.1 Επιλεκτική λειτουργία και ανισότητες κατά των νόμων.....	19
2.1.1 Επιλεκτικότητα στις διαδικασίες της αστυνομίας.....	22
2.1.2 Επιλεκτικότητα στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης	25
2.1.3 Επιλεκτικότητα στα σωφρονιστικά ιδρύματα.....	27
3. Εγκλήματα των ισχυρών.....	29
3.1 Ενοσιολόγηση των εγκλημάτων των ισχυρών.....	29
3.2 Το οργανωμένο έγκλημα.....	32
3.3 Τα εγκλήματα λευκού κολλάρου.....	37
3.4 Κρατικό-εταιρικό έγκλημα.....	39
3.5 Εγκλήματα υψηλής/πολιτικής διαφθοράς.....	41
4. Ελληνικά παραδείγματα ατιμωρησίας και επιλεκτικότητας κατά την εφαρμογή των νόμων.....	43
4.1 Η υπόθεση του ελληνικού χρηματιστηριακού κραχ.....	44
4.2 Υπόθεση Novartis.....	45
4.3 Υπόθεση της Μονής Βατοπεδίου.....	47
4.4 Υπόθεση Siemens.....	47
4.5 Δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα.....	48
4.6 Λίστα Λαγκάρτ.....	50
4.7 Λίστα Μπόργιανς.....	51
5. Επίλογος.....	52
6. Βιβλιογραφικές αναφορές.....	55

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΑΑΔΕ	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων Ανθρώπου
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Ανθρώπου
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΝΔ	Νέα Δημοκρατία
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΤΕ	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
ΣΔΟΕ	Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος

1. Τιμωρητικότητα

1.1 Ιστορική εξέλιξη της τιμωρητικότητας

Η τιμωρία με την τιμωρητικότητα είναι δύο διαφορετικές έννοιες αλλά και οι δύο αναφέρονται στην αντίδραση του κράτους ως προς τα εγκλήματα που συμβαίνουν μέσα σε μία κοινωνία. Αρχικά, σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στο πως μέσα στο πέρασμα των χρόνων η αντίδραση του κράτους ειδικότερα με τις ποινικές κυρώσεις απέναντι στα εγκλήματα σε όλο τον κόσμο άλλαξε ριζικά και αργότερα στο τι είναι η τιμωρητικότητα.

Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο ακολουθήθηκε η προσέγγιση της αναμόρφωσης όπου η ποινή δινόταν 'για το καλό' του δράστη και δεν ήταν ανταπόδοση της πράξης του. Οι ποινές ήταν πιο δίκαιες και ανθρώπινες από παλαιότερα. Έτσι, μέχρι το 1970, το καθιερωμένο πλαίσιο πολιτικής στη Βρετανία, στην Αμερική και γενικότερα στην Ευρώπη ήταν ότι τα ποινικά μέτρα έπρεπε να είναι αναμορφωτικές παρεμβάσεις και όχι ανταποδοτικές τιμωρίες.¹ Αυτό όμως το καθιερωμένο πλαίσιο πολιτικής άρχισε να αλλάζει όταν άρχισαν να αμφισβητούν την αποτελεσματικότητα αυτών των αναμορφωτικών παρεμβάσεων και ειδικότερα αυτών που βασίζονταν στις φυλακές. Επίσης, υπήρχε ένας εξατομικευμένος χαρακτήρας της μεταχείρισης και μεγάλη απροσδιοριστία των επιβαλλόμενων ποινών. Αυτό το φιλελεύθερο πλαίσιο για τις δίκαιες αξίες, την αναλογικότητα και την ελαχιστοποίηση του ποινικού καταναγκασμού αντικαταστάθηκε από σκληρές πολιτικές αποτροπής και τιμωρίας, δηλαδή στροφή στην αποτροπή μέσω της ποινής. Μεγάλο ρόλο σε αυτό έπαιξε και η αλλαγή της εγκληματικότητας όπου μεταξύ 1960- 1980 αυξήθηκε υπερβολικά λόγω της τεχνολογίας, των αλλαγών στην οικονομία, της καπιταλιστικής παραγωγής, των αλλαγών της αγοράς, τις αλλαγές στη δομή της οικογένειας, τον αντίκτυπο των ΜΜΕ, τον εκδημοκρατισμό της κοινής ζωής και του πολιτισμού.² Το έγκλημα υπήρχε και σε καταστάσεις ευημερίας και σε καταστάσεις φτώχειας αλλά αυτές οι ραγδαίες μεταβολές ήταν έντονα συνδεδεμένες με την αιφνίδια αύξηση των τιμών της εγκληματικότητας όπου συνέπεσαν σε περίοδο μεγάλης ευημερίας και αφθονίας ξεκινώντας από την δεκαετία του 1970. Η δομή της φτώχειας άλλαξε την δεκαετία του 1980 μετά τις κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές αλλάζοντας έτσι και την δομή της εγκληματικότητας. Ο ερχομός των μεταναστών όπου αναφερόταν ως ο βασικός λόγος της εγκληματικότητας σύμφωνα με τα ΜΜΕ στον κόσμο από την δεκαετία του 1990 και μετά ήταν ένας από τους λόγους της αλλαγής του πλαισίου της εγκληματικότητας με αποτέλεσμα τον ρατσισμό απέναντι τους, την εκμετάλλευση και την βάνανυση αστυνόμευση τους. Ακόμη, ένας λόγος αλλαγής της εγκληματικότητας

¹ Garland, D., (2001) The culture of control: Crime and social order in contemporary society, σ.313

² Garland, D., (2001) όπ.πρ. σ.315

εκείνη την περίοδο ήταν οι εξαρτημένοι χρήστες οπιούχων ουσιών που θα έκαναν τα πάντα προκειμένου να πάρουν την δόση τους λόγω της εξάρτησης τους. Όσο περισσότερο εξαρτημένοι ήταν τόσο μειώνονταν και οι πιθανότητες να βρουν χρήματα με νόμιμο τρόπο. Οι χρήστες ναρκωτικών αποτελούν μια βασική ομάδα των φτωχών πληθυσμών, που προέρχονται κυρίως από χαμηλά κοινωνικά στρώματα που ήταν δύσκολο να ενταχθούν στην αγορά εργασίας.³ Αυτό μαζί με τις επιπλοκές της εξάρτησης και τις συνθήκες φτώχειας τους οδηγούσε στην εγκληματικότητα του δρόμου. Λόγω λοιπόν, αυτής της αύξησης της εγκληματικότητας και της ανικανότητας γενικά όλων των κρατών να την ελέγξουν, αποφάσισαν να ακολουθήσουν το τιμωρητικό πρότυπο. Ειδικότερα στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και τη Μεγάλη Βρετανία το προηγούμενο πρότυπο αντικαταστάθηκε από την εξουδετέρωση, την αποτροπή και τη διαχείριση των κινδύνων. Στα μέσα του 19ου αιώνα ένα νέο είδος ποινικής μεταχείρισης ξεκίνησε, αυτό ήταν το προνοιακό πρότυπο όπου λειτουργούσε ταυτόχρονα μαζί με το τιμωρητικό πρότυπο και ήταν η νέα τάση ποινικής μεταχείρισης που έδινε έμφαση περισσότερο στους ανήλικους παραβάτες και ήταν ένα είδος στοργής για αυτούς ενώ γινόταν αντιληπτό ότι για τις πράξεις τους ευθυνόταν κυρίως η κοινωνία που τους εξωθούσε σε μια μίζερη ζωή. Ακόμη, η αντίληψη ότι η προστασία των ανηλίκων ήταν κρατική ευθύνη ήταν καθοριστική για τη δημιουργία ξεχωριστών δικαστηρίων για αυτούς. Το δικαστήριο ανηλίκων ιδρύθηκε για να εξασφαλίσει ειδικό νομικό καθεστώς για τα παιδιά, καθώς φέρουν μειωμένη ευθύνη για τις πράξεις τους. Σκοπός ήταν να αντικατασταθεί η ποινή με προστασία και φροντίδα, ενώ παράλληλα να εφαρμοστεί ένα νέο σύστημα μέτρων που προάγει την αναμόρφωση και την κοινωνική ένταξη των ανηλίκων. Είχαμε, λοιπόν, μια μετάβαση από την καταστολή στην προστασία. Αυτό το πρότυπο που ακολουθήθηκε από χώρες της δυτικής Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής. Βέβαια, αυτό είχε ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη εμπλοκή των ανηλίκων στο έγκλημα και για να αποφευχθεί ο συγχρωτισμός τους με ενήλικους παραβάτες δημιουργήθηκαν επίσης, αναμορφωτήρια ανηλίκων κυρίως στην Βρετανία. Υπήρχε με λίγα λόγια, ένα ξεχωριστό σύστημα δικαιοσύνης για τους ανήλικους με ημι-ποινικές διαδικασίες και με διακριτικότητα για την προστασία του παιδιού. Πολλές χώρες άρχισαν να απορρίπτουν αυτό το μοντέλο, καθώς οι αρμόδιοι φορείς απέκτησαν υπερβολικές εξουσίες και μπορούσαν να παρεμβαίνουν ακόμα και αν οι ενέργειές τους κινούνταν στα όρια του νόμου, προκειμένου να ληφθούν τα μέτρα προστασίας των ανηλίκων. Ανάμεσα σε αυτά τα μέτρα ήταν και ο εγκλεισμός των ανηλίκων σε ιδρύματα. Αυτή η υπερβολική εξάρτηση από το κράτος και υποχρεωτική κρατική παρέμβαση χωρίς δίκη και η επιβολή ποινών αορίστου χρόνου αποτέλεσαν τα κυριότερα σημεία κριτικής έναντι σε αυτό το μοντέλο. Τελικά, οι περισσότερες χώρες που είχαν υιοθετήσει αυτό το πρότυπο το απέρριψαν, καθώς χαρακτηριζόταν

³ Ζαραφονίτου, Χ., και Χαλκιά, Α., (2018) Τιμωρητικότητα και ανασφάλεια: Εμπειρική διερεύνηση στάσεων των φοιτητών ελληνικών πανεπιστημίων, στο: Μαγγανάς, Α., Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής, σ.46
Διπλωματική εργασία

από αυταρχισμό και αυστηρότητα. Άφηνε μεγάλα περιθώρια για αυθαίρετες αποφάσεις από τα αρμόδια όργανα και έδινε υπερβολική έμφαση στις πειθαρχικές ποινές ως μέσο εκπαίδευσης, κάτι που εκμεταλλεύονταν οι παραβάτες.⁴

Το νέο ποινικό μοντέλο του 1980 προωθούσε την ισότητα απέναντι στο νόμο ως μια 'σύγχρονη ανταπόδοση' και συμβολή στην επανεδραίωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στο δικαϊκό σύστημα.⁵ Υποστήριζε μια κοινωνία «νόμου και τάξης» και αυτό ήταν το δικαϊκό πρότυπο. Αργότερα, δημιουργήθηκαν νέες καινοτομίες την δεκαετία του 1980 όπως το 'boot camps' στις ΗΠΑ και το 'shart, sharp, shock' στη Μεγάλη Βρετανία αλλά χωρίς καμία ιδιαίτερη αποτελεσματικότητα σε κανένα από αυτά. Αυτό που κράτησε περισσότερο από όλα ήταν το αμερικανικό μέτρο 'three strikes and you're out' όπου έχει να κάνει με τις προηγούμενες υποτροπές του δράστη και οδηγεί σε αυστηρότερη ποινή όταν διαπράττεται τρίτο στην σειρά αδίκημα. Σε αυτές τις αλλαγές των πραγμάτων ιδιαίτερο ρόλο έπαιξε και η πολιτικοποίηση του εγκλήματος όπου οδήγησε σε μια δημαγωγική δικαιοσύνη με συνέπεια την αύξηση του αριθμού των εγκλείστων όπου στην Αμερική μπορεί να ήταν και πάνω από δύο εκατομμύρια και γενικότερα να υπήρχαν πάνω από πέντε εκατομμύρια οι οποίοι είχαν ποινές που δεν περιλάμβαναν φυλάκιση. Το ζήτημα της εγκληματικότητας έγινε αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης καθώς υπήρχε έντονη αμφιβολία για το αν το κράτος μπορούσε πραγματικά να λύσει κοινωνικά προβλήματα και οι πολίτες που αισθάνονταν περισσότερο ανασφαλείς και φοβισμένοι απέναντι στο έγκλημα ήταν αυτοί που αμφισβητούσαν πιο έντονα την ικανότητα του κράτους να τους προστατεύσει.⁶ Έτσι οι τιμωρητικές πολιτικές εστίασαν περισσότερο στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ανασφάλειας παρά στο ίδιο το εγκληματικό φαινόμενο. Η καινούργια πολιτική ελέγχου του εγκλήματος κυριαρχούταν από τιμωρητικές νοοτροπίες προκειμένου να εξασφαλίσει την εμπιστοσύνη των πολιτών.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι όμως να αναφέρουμε ότι τα μοτίβα τιμωρίας δεν ήταν ίδια σε όλες τις χώρες και τις ηπείρους γιατί είχαν να κάνουν με κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά αίτια και συνθήκες αντίθεσης των ευαισθησιών ως προς την τιμωρία. Για παράδειγμα το επίπεδο τιμωρίας στις ΗΠΑ ήταν πολύ υψηλότερο σε σχέση με την Γαλλία, την Γερμανία και γενικότερα όλη την Ευρώπη. Όπως αναφέρει ο Wacquant, τρεις ήταν οι κύριες αιτίες όπου οι αμερικανικές πρακτικές τιμωρίας ήταν πιο αυστηρές, πρώτον οι εσωτερικές αλλαγές στο δικαστικό σύστημα που συνδέονται με την παρακμή του ιδανικού αποκατάστασης και την σκλήρυνση στον τρόπο επιβολής της ποινής, δεύτερον η μετάλλαξη τις πολιτικές χρήσεις της εγκληματικότητας ως απάντηση στα κινήματα διαμαρτυρίας του 1960 και τρίτον ο τρόπος με τον οποίο το ποινικό σύστημα έχει εν μέρει αντικαταστήσει και εν μέρει συμπληρώσει το γκέτο ως

⁴ Πέτσας, Ι., (2019) Χαρακτηριστικά και αξίες των κρατουμένων στα ειδικά καταστήματα κράτησης νέων και η άσκηση του δικαιώματος τους στην εκπαίδευση, σ.38

⁵ Ζαραφονίτου, Χ., (2011) Από την ανταποδοτική στην αποκαταστατική δικαιοσύνη: τιμωρητικότητα ή αμβλυνση των συγκρούσεων; στο: Η εγκληματολογία απέναντι στις σύγχρονες συγκρούσεις, σ.119

⁶ Nelken, D., (2003) Patterns of Punitiveness, σ, 263

μηχανισμό φυλετικού ελέγχου για αυτόν η υπερανάπτυξη του ποινικού τομέα είναι αναγκαίο αντίστοιχο της παρακμής του κοινωνικού κράτους κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.⁷ Επίσης, ο Whitman είχε αναφέρει ότι υπήρχαν διαφορές στις πολιτικές τιμωρίας ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη γιατί στην Ευρώπη οι σκληρές τιμωρίες σε άτομα χαμηλής κοινωνικής θέσης απορρίπτονται γιατί θεωρούνταν ανισότητες του παρελθόντος αντίθετα στις ΗΠΑ η διαφορά status δέχτηκε επιθέσεις κατά μέτωπο και έτσι οι τιμωρίες μπορεί να είναι ταπεινωτικές χωρίς να θυμίσουν στους Αμερικάνους παλιές ιεραρχίες καθεστώτος ανισότητας στις ΗΠΑ τα αριστοκρατικά προνόμια είχαν καταργηθεί από τον δέκατο ένατο αιώνα.⁸ Η αυστηρότητα των ποινικών κυρώσεων σε όλο τον κόσμο αλλά ιδιαίτερα στις ΗΠΑ είχε αλλάξει κυρίως για να δώσει μια αίσθηση ασφάλειας και να διώξει το άγχος μεταξύ των διαφορετικών τμημάτων του πληθυσμού και να καθησυχάσει τους πολίτες παρά για να αντιμετωπίσει το ίδιο το εγκληματικό φαινόμενο. Ένα παράδειγμα είναι ότι οι Αμερικάνοι είχαν επίσης αναπτύξει τιμωρητική αντίδραση όπως φάνηκε μετά τις μαζικές φυλακίσεις των Αφροαμερικάνων για τον περιορισμό και το έλεγχο αυτής της κατώτερης τάξης μέσω της ποινικής διαχείρισης της φτώχειας.

Αργότερα, είχαμε την εμφάνιση μιας αντεγκληματικής πολιτικής που ονομάστηκε «Νέα Ποινολογία» όπου είχε αλλάξει η ποινική πολιτική αλλά και οι στόχοι και οι πρακτικές της καθώς επιδίωκε όχι μόνο να τιμωρήσει αλλά να περιορίσει όσους είχαν εγκληματικές τάσεις. Στόχος της ήταν με λίγα λόγια, η διαχείριση ορισμένων ομάδων και πληθυσμών και η δημιουργία απρόσωπων διαχειριστικών στρατηγικών αντί να χρησιμοποιεί την εκδίκηση, την σκληρότητα και την τιμωρία. Σε αυτή τη νέα αντεγκληματική πολιτική ακολουθούνταν το αναλογιστικό μοντέλο. Από την αποκατάσταση του εγκλήματος πηγαίναμε στον έλεγχο του εγκλήματος, είχαμε δηλαδή τη μετατόπιση από την προσπάθεια εξομάλυνσης των παραβατών προς την προσπάθεια διαχείρισής τους. Στόχος αυτού του μοντέλου ήταν ο εντοπισμός και η διαχείριση απείθαρχων ομάδων. Επίσης, έμφαση στα σωφρονιστικά προγράμματα δινόταν ως προς το συνολικό έλεγχο και τη διαχείριση του συστήματος αντί για την ατομική επιτυχία και αποτυχία. Πολλές φυλακές των ΗΠΑ επίσης, χρησιμοποιούνταν ως περιορισμών εκείνων για τους οποίους δεν είχαν διαθέσιμες απαραίτητες υπηρεσίες πρόνοιας ή ιατρικές υπηρεσίες, γι' αυτό και υπήρχαν πολλοί ψυχικά ασθενείς στις φυλακές και όχι σε κάποιο ψυχιατρικό ίδρυμα.

Στην συνέχεια, η ανάπτυξη των ΜΜΕ οδήγησε στην τροφοδότηση των συναισθημάτων του κοινού και την δημιουργία των συνθηκών στις οποίες, η ανταπόδοση και εκδίκηση μπορούν να εκφραστούν πιο εύκολα. Δημιουργήθηκε μια νέα τιμωρητικότητα μέσω του 'λαϊκισμού' της σύγχρονης εποχής όπου οι ποινικές κυρώσεις έγιναν ξανά πολύ αυστηρές. Η τιμωρία πλέον είχε γίνει λαϊκιστική. Σύμφωνα με τον Garland, η κυρίαρχη φωνή της εγκληματικής πολιτικής δεν ήταν των

⁷ Matthews, R., (2005) The myth of Punitiveness, σ, 176

⁸ Χαλκιά, Α., Τάσεις και όψεις της τιμωρητικότητας του κοινού στην Ελλάδα και στην Ευρώπη: ευρήματα από την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα 2010, σ.2

ειδικών αλλά του κακοεξυπηρετημένου και πολύπαθου κοινού που γινόντουσαν μάρτυρες μιας τιμωρητικής στροφής στην αυστηρότερη ποινή και σε μια αυξημένη χρήση φυλάκισης.⁹ Διαδικασίες ακόμη που έπαιξαν ρόλο στην αύξηση της τιμωρίας εκείνη την εποχή ήταν η πτώση της ευημερίας, η απομάκρυνση των κοινωνικών σχέσεων, η ανασφάλεια, ο κατακερματισμός των κοινοτήτων, ο ατομικισμός και η εμφάνιση μιας «κοινωνίας κινδύνου». Ο Simon επίσης, είχε αναφέρει ότι η διακυβέρνηση του εγκλήματος γίνεται έντονο χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνίας και η εμπλοκή στη σκληρότητα μπορεί να γίνει ένα νέο είδος δικαιώματος που θα διανέμεται από την κυβέρνηση καθώς ο εγκληματίας γίνεται ολόένα και περισσότερο νόμιμος στόχος της δημόσιας εχθρότητας¹⁰. Αυτή η νέα τιμωρία παραβίαζε τα λογικά, συγκροτημένα και παραγωγικά δόγματα της σύγχρονης πειθαρχικής τιμωρίας. Καταλαβαίνουμε, λοιπόν, ότι οι κοινωνικές στάσεις του πληθυσμού αποτελούν κοινωνική βαρύτητα στο πως θα αντιμετωπιστεί το έγκλημα από το κράτος και στο πως θα τιμωρηθούν οι δράστες του. Η συμμετοχή των πολιτών στην αντιμετώπιση του εγκλήματος καθορίζει τη σχέση τους με την πολιτική και το δίκαιο. Ο πολίτης είναι σημαντικός στην καταπολέμηση του εγκλήματος εντός ενός κράτους. Αυτή η νέα τιμωρητική προσέγγιση, που έχει επηρεάσει την αντεγκληματική πολιτική των δυτικών κοινωνιών και παραμένει έως σήμερα παρόλο που ήταν κυρίως ένα φαινόμενο των ΗΠΑ. Πλέον, διεθνείς οργανισμοί και ο ΟΗΕ συμβάλλουν στην προστασία των δικαιωμάτων του θύματος αλλά και στην αποκαταστατική ή αλλιώς επανορθωτική δικαιοσύνη ώστε η ποινή να είναι δίκαιη και όχι ανταποδοτική ως προς τον δράστη. Γενικότερα όμως, αυτό που σίγουρα μπορούμε να πούμε είναι ότι η δημιουργία της τιμωρητικότητας σχετίζεται με τις κοινωνικές αλλαγές που είχαν διαμορφωθεί στα πολιτιστικά, πολιτικά και οικονομικά τοπία των κοινωνιών από την δεκαετία του 1970 και έπειτα.¹¹

1.2 Εννοιολογισμός προσδιορισμός της τιμωρητικότητας

Η τιμωρητικότητα αναφέρεται στη στάση ενός ατόμου, μιας κοινωνίας ή ενός συστήματος που επιδιώκει την επιβολή τιμωρίας ως απάντηση σε παραβιάσεις νόμων. Γενικότερα αφορά την ανάγκη για δικαιοσύνη μέσω της επιβολής κυρώσεων αλλά εγείρει ερωτήματα σχετικά με την αναλογικότητα, την αποτελεσματικότητα και την κοινωνική ηθική. Τιμωρητικός γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι αυτός που θέλει να εκδικηθεί και να τιμωρήσει απέναντι σε κάποια πράξη που έχει γίνει. Ο Αριστοτέλης έλεγε ότι η τιμωρία προκύπτει από τα συναισθήματα θυμού και οργής που νιώθουμε όταν κάποιος κάνει κάτι κακό. Στη σύγχρονη κοινωνία, η αντίδραση απέναντι στο έγκλημα, όπως η επιβολή ποινών, θεωρείται απαραίτητη για τη σωστή λειτουργία του κράτους και της κοινωνίας, ειδικά αν γίνεται σύμφωνα με τους νόμους και τα δικαιώματα του ανθρώπου. Ωστόσο, όταν αυτή η αντίδραση ξεπερνάει κάποιο

⁹ Βιδάλη, Σ.,(2017) Πέρα από τα όρια: Η Αντεγκληματική πολιτική σήμερα, σ.73

¹⁰ Nelken, D.,(2003) όπ.πρ., σ.265

¹¹ Pratt, J., Brown, D., Brown, M., Hallsworth, S., Morrison, W. (2005) The new punitiveness, σ.xv
Διπλωματική εργασία

όριο, γίνεται υπερβολική και μετατρέπεται σε "τιμωρητικότητα".¹² Η βασική διαφορά μεταξύ τιμωρίας και τιμωρητικότητας είναι ότι η τελευταία περιλαμβάνει την υπερβολή, κάτι που αποφεύγεται μέσω δύο αρχών: της αρχής της αναγκαιότητας (να είναι η ποινή αναγκαία) και της αρχής της αναλογικότητας (να είναι η ποινή ανάλογη με το έγκλημα).¹³

Στην συνέχεια, η τιμωρητικότητα διακρίνεται σε υποκειμενική και αντικειμενική, η υποκειμενική αφορά το μικρό-κοινωνιολογικό επίπεδο και η αντικειμενική αφορά το μακρο-κοινωνιολογικό επίπεδο. Η υποκειμενική τιμωρητικότητα σχετίζεται με τις προσωπικές επιθυμίες και τις αντιδράσεις της αστυνομίας, που μπορεί να επιθυμεί αυστηρότερες ποινές για να αντιμετωπίσει το έγκλημα. Από την άλλη, η αντικειμενική τιμωρητικότητα αφορά την πραγματική αυστηρότητα των ποινών που επιβάλλει μια κοινωνία στους καταδικασθέντες για εγκλήματα. Η τιμωρητικότητα διακρίνεται σε επίσημη και άτυπη. Η επίσημη σχετίζεται με τα θεσμοθετημένα, νόμιμα μέτρα για την καταπολέμηση του εγκλήματος, ενώ η άτυπη αναφέρεται στις απόψεις και στάσεις των πολιτών για το πώς πρέπει να αντιμετωπίζεται το έγκλημα στην κοινωνία. Η επίσημη ακόμη, αφορά τον ποινικό νόμο, τις ποινικές κυρώσεις και τις δικαστικές αποφάσεις. Από την άλλη, η άτυπη αναφέρεται στην έννοια της ανταπόδοσης της ποινής όπου η ανταπόδοση με λίγα λόγια αναφέρεται στο κακό που προξένησε ο εγκληματίας στο παρελθόν και πρέπει να τιμωρηθεί για αυτό που έκανε. Η ανταπόδοση θα πρέπει να φέρει την ισότητα μεταξύ της ζημιάς και του κέρδους.

Η έννοια της τιμωρητικότητας έχει έναν χαρακτήρα ανταπόδοσης, δηλαδή αφορά την ανάγκη να ανταποδώσουμε ή να "τιμωρήσουμε" μια προσβολή ή κακή πράξη που συνέβη στο παρελθόν, αντί να επικεντρώνεται στη πρόληψη μελλοντικών εγκλημάτων. Για αυτόν τον λόγο, η τιμωρητικότητα επικεντρώνεται περισσότερο στην ανταπόδοση, παρά στην επανένταξη του ατόμου στην κοινωνία.¹⁴ Επιπλέον, η τιμωρητικότητα συνδέεται με το φόβο του εγκλήματος, την έλλειψη εμπιστοσύνης στο ποινικό σύστημα, καθώς και με την ελλιπή ή λανθασμένη πληροφόρηση σχετικά με την έκταση του εγκλήματος. Αυτή η στάση είναι βαθιά ριζωμένη στην προσωπικότητα των ανθρώπων, και μπορεί να προέρχεται είτε από μια κοσμοθεωρία που έχουν οι ίδιοι, είτε από την ανασφάλεια και τον φόβο που νιώθουν λόγω του εγκλήματος. Η τιμωρία όμως πρέπει να είναι ανάλογη με τη βλάβη που προκαλείται και όχι αυστηρότερη οι αυστηρές ποινικές κυρώσεις να κατάλληλες για το σύγχρονο πολιτισμένο κόσμο η παγκοσμιοποίηση επίσης ήταν και ένας από τους λόγους αυτής της αυξανόμενης τιμωρητικότητας. Τιμωρητικές εξελίξεις επίσης, είχαμε ακόμη και στον τρόπο που συλλαμβάνονταν και διώκονταν οι δράστες ή οι ύποπτοι ως αποτελέσματος της τιμωρητικής στροφής του σύγχρονου νέου κόσμου. Η

¹² Matthews, R., (2005) ό.π.ρ., σ.177

¹³ Ζαραφωνίτου, Χ., Κουράκης, Ν., Γουσέτη, Ι., Καγγελάρη, Ρ., Χαϊνάς, Ευ., Κίτσος, Γ., (2009) Ανασφάλεια, Τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική πολιτική, σ.120

¹⁴ Χαλκιά, Α., Τάσεις και όψεις της τιμωρητικότητας του κοινού στην Ελλάδα και στην Ευρώπη: ευρήματα από την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα 2010, σ.2

σκληρότητα των ποινικών κυρώσεων και ως εκ τούτου η τιμωρητικότητα έχει να κάνει ξεκάθαρα με το ρόλο του κράτους απέναντι στα εγκλήματα.

Αυτό το φαινόμενο της τιμωρητικότητας θα πρέπει να αντιμετωπιστεί είτε μέσω της πρόληψης, είτε μέσω της απεγκληματοποίησης ή αποποινικοποίησης ανάλογα με το είδος του αδικήματος, με την απλούστευση της ποινικής διαδικασίας, με προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όχι μόνο του θύματος αλλά και του δράστη, θα μπορούσαν να δίνονται ευκαιρίες για συμφιλίωση και εναλλακτικές κυρώσεις, να ενισχυθούν μέθοδοι που θα συμφιλιώνουν το θύμα με τον δράστη και φυσικά να δημιουργηθεί μια δικαστική αστυνομία ώστε όλοι να αντιμετωπίζονται με τον σωστό και νόμιμο τρόπο. Σε όλα αυτά, τα μόνα μειονεκτήματα που θα μπορούσαν να υπάρχουν θα ήταν ο κίνδυνος μήπως η προσέγγιση αυτή θεωρηθεί υπερβολικά επιεικής με τους δράστες και δεύτερον, ότι θα απαιτούσε σημαντική οικονομική επένδυση και ιδιαίτερα σε κοινωνικές δομές όπου το κράτος μπορεί να μην θέλει να επενδύσει και όλα αυτά να μην περάσουν από καμία προσπάθεια δημιουργίας. Η αντεγκληματική πολιτική που σχετίζεται με την τιμωρητικότητα πρέπει να στοχεύει τόσο στην προστασία της κοινωνίας και όλων των πολιτών της αλλά και στην μακροπρόθεσμη μείωση της εγκληματικότητας μέσω των πρακτικών της.

2. Ατιμωρησία

Στην συνέχεια, από την αντίθετη πλευρά έχουμε την ατιμωρησία. Ο όρος της ατιμωρησίας στο διαδίκτυο αρχικά χρησιμοποιείται για να περιγράψει τους νόμους που μπορεί να μην ακολουθηθούν από υπουργούς, τα οικονομικά των κομμάτων, τη δράση του κόμματος της Χρυσής Αυγής, τη δράση των κουκουλοφόρων και γενικώς όσων κάνουν επεισόδια σε μια κοινωνία, την αστυνομική βία, τη δίωξη απέναντι στις τράπεζες, την πειθαρχική διαδικασία στο Δημόσιο, τους εμπρησμούς, τα οργανωμένα εγκλήματα, τη δυνατότητα αναστολής εκτέλεσης ποινών, το μεγάλο χρονικό διάστημα που μπορεί να περάσει ώστε να γίνει μια δίκη, τη διαφθορά, τη σεξουαλική παρενόχληση, την έμφυλη βία και πολλά άλλα παρόμοια περιστατικά. Αντίθετα, η ατιμωρησία, από επιστημονική άποψη, αναφέρεται σε περιπτώσεις όπου οι θεσμοί του δικαίου, όπως η μετατροπή ή αναστολή της ποινής για πλημμελήματα, δυσκολεύουν την απονομή δικαιοσύνης. Αυτό μπορεί να συμβαίνει όταν είναι δύσκολο να αποδειχθεί η ποινική ευθύνη του ιατρού σε περιπτώσεις ιατρικής αμέλειας, ή όταν δεν εφαρμόζονται κατάλληλα μέτρα προστασίας για τα θύματα. Επίσης, σχετίζεται με την έλλειψη θεσμικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των θυμάτων και την αδυναμία δημιουργίας ενός αποτελεσματικού συστήματος διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης για την αντιμετώπιση σοβαρών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Επιπλέον, η ατιμωρησία μπορεί να προκύπτει από την αναποτελεσματική διερεύνηση των εγκλημάτων που διαπράττουν ισχυροί πολιτικοί ή κρατικοί παράγοντες, όπως η κρατική βία ή τα κρατικά-εταιρικά εγκλήματα.

Αναφέρεται επίσης στις μειώσεις ποινών λόγω άρθρων του Ποινικού Κώδικα (όπως τα άρθρα 83-85 για μείωση ποινής και τα άρθρα 99-100 για αναστολή εκτέλεσης της ποινής) ή λόγω άσκησης έφεσης. Τέλος, συνδέεται με τη βραδύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης και με τη δυνατότητα δικαστικής άφεσης της ποινής, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε ατιμωρησία.¹⁵

Η ατιμωρησία είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που έχει νομικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές, ψυχολογικές και οικονομικές προεκτάσεις. Αναδείχθηκε κυρίως σε διεθνές επίπεδο κατά τη μετάβαση από αυταρχικά σε δημοκρατικά καθεστώτα, ιδιαίτερα στην Αργεντινή (στρατιωτική χούντα), τη Χιλή (καθεστώς Πινοσέτ) και σε άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπου υπήρξε έλλειψη ποινικής δίωξης για εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια αυτών των καθεστώτων.¹⁶

Ένα κράτος είναι υπεύθυνο για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης μέσω κάποιων θεσμών που έχει όπως η αστυνομία, οι εισαγγελικοί και δικαστικοί θεσμοί, η τακτική δικαιοσύνη και τα σωφρονιστικά ιδρύματα και θα πρέπει να είναι ισότιμο προς όλους τους πολίτες. Πολλές φορές όμως, ως νόμιμο μέσο δίωξης των εγκλημάτων χρησιμοποιεί την απειλή ή την χρήση βίας για να αποκαταστήσει την τάξη. Μετά την ποινική μεταρρύθμιση του 18ου αιώνα, η τιμωρία απέναντι στο έγκλημα δεν ταυτιζόταν με την ηθική αλλά είχε να κάνει με συγκεκριμένες ορθολογικές αρχές. Αργότερα, αυτό άλλαξε και στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης κυριαρχεί η θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου μαζί με τις αρχές της νομιμότητας των εγκλημάτων και των ποινών, της ποινικής ευθύνης του εγκληματία και της ποινής ως μέσου γενικής πρόληψης των εγκλημάτων. Ενέργειες όπως οι σωματικές ποινές, τα βασανιστήρια, η διαπόμπευση του δράστη και άλλες τέτοιες πράξεις σταμάτησαν να διενεργούνται και ποινές πλέον προς τους εγκληματίες ήταν διαδικασίες που σέβονταν τα ανθρώπινα δικαιώματα των δραστών.

Σύμφωνα με τη θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου, το έγκλημα θεωρείται ως μια προσβολή προς την ίδια την κοινωνία και τα συμφέροντά της από τον δράστη. Η ποινή, σε αυτήν την περίπτωση, είναι η επίσημη αντίδραση της κοινωνίας μέσω του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Επικεντρώνεται στο να αποκαταστήσει τη τάξη και να δείξει την εξουσία του κράτους, επιβάλλοντας μια ποινή στον δράστη, η οποία επηρεάζει τα ατομικά του δικαιώματα και επιβάλλεται αναγκαστικά, παρά τη θέλησή του. Αυτή η ποινή καταγιγνώσκεται από το κράτος μέσω των αρμόδιων οργάνων του και ακολουθεί μια αυστηρή διαδικασία, η οποία διασφαλίζει τη δικαιοσύνη και την αμεροληψία. Η απόφαση για την ποινή γίνεται μόνο με αναφορά στον ίδιο τον δράστη και εξετάζεται σε συνάρτηση με την αδικία και την ενοχή του.¹⁷ Η ποινή εξυπηρετεί την ηθική και γενική πρόληψη του εγκλήματος ενώ το ποινικό δίκαιο συνιστά τη θεσμική βία. Σημαντικά βέβαια ανάμεσα στην ποινή και την τιμωρία από το κράτος αποτελούν τα ανθρώπινα δικαιώματα του δράστη όπου μετά τον Β'

¹⁵ Χουλιάρης, Α.(2021) Το φαινόμενο της «ατιμωρησίας»: εννοιολόγηση, αίτια και σύγχρονες εκδηλώσεις του στην Ελλάδα, σ.56

¹⁶ Χουλιάρης, Α.(2021) όπ.παρ., σ. 57

¹⁷ Χουλιάρης, Α.(2021) όπ.παρ., σ. 60

παγκόσμιο πόλεμο είχαμε ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα γιατί χρειαζόμασταν μια ουσιαστική δικαιοσύνη.

Παρά την ύπαρξη του φαινομένου της ατιμωρησίας στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) για την προστασία αυτών των δικαιωμάτων. Το ΕΔΔΑ υποστήριζε ότι το κράτος πρέπει να προσφέρει νομική προστασία στους πολίτες του. Αργότερα, υπογράφηκε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία καθιέρωσε κρατική υποχρέωση για την προστασία δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 2), τη σωματική ακεραιότητα (άρθρα 3 και 4), και τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 8). Η Σύμβαση επιτάσσει τη λήψη μέτρων για την αποτροπή παραβιάσεων, είτε από το κράτος είτε από τρίτους. Έτσι, η ποινική δίωξη έγινε το πιο αποτελεσματικό μέσο αποκατάστασης για τα θύματα παραβιάσεων αυτών των δικαιωμάτων. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι η ατιμωρησία αφορά όχι μόνο την απουσία ποινής για ένα έγκλημα, αλλά και την έλλειψη ή μη εφαρμογή μέτρων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων.

Στη συνέχεια, η ατιμωρησία μπορεί να οριστεί υπό την ευρεία αλλά και την στενή έννοια. Η ατιμωρησία, στην ευρύτερη έννοια, σχετίζεται με την απουσία ποινικής δίωξης για πράξεις ή παραλείψεις που θεωρούνται εγκλήματα σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους, αλλά τελικά δεν τιμωρούνται. Αυτό μπορεί να συμβαίνει για λόγους που δεν αφορούν τόσο τη νομοθεσία, όσο την πρακτική εφαρμογή της, όπως για παράδειγμα η μη καταγγελία ενός εγκλήματος από το θύμα ή η ανεπαρκής διερεύνηση του από τις αρχές.¹⁸ Αυτή η ατιμωρησία συνδέεται με τον «σκοτεινό αριθμό» της εγκληματικότητας, δηλαδή με τα εγκλήματα που δεν καταγράφονται και παραμένουν αόρατα ή αθέατα για το σύστημα.

Αντίθετα, η ατιμωρησία στην στενότερη έννοια αφορά σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά εκείνων που προστατεύονται από το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του ΟΗΕ (γνωστά ως δικαιώματα πρώτης γενιάς). Η ανάγκη για ποινική δίωξη αυτών των παραβιάσεων, όπως τα διεθνή εγκλήματα (γενοκτονία, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου), οδήγησε στην ανάπτυξη του διεθνούς ποινικού δικαίου. Αυτό το δίκαιο λειτουργεί τόσο με κεντρική επιβολή μέσω διεθνών δικαστηρίων, όσο και με αποκεντρωμένη εφαρμογή από εθνικές δικαστικές αρχές, σύμφωνα με την αρχή της οικογενειακής δικαιοσύνης.¹⁹

Η επιτροπή ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ που αναφέραμε και παραπάνω, τονίζει τη σημασία της καταπολέμησης της ατιμωρησίας για την πρόληψη των παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σκοπός είναι να υποχρεωθούν τα κράτη να τερματίσουν τις παραβιάσεις που παραμένουν ατιμώρητες, καθώς αυτές οι παραβιάσεις πλέον συνιστούν εγκλήματα και όχι απλώς νομικές διαδικασίες.

¹⁸ Χουλιάρας, Α.(2021) όπ.παρ., σ 67

¹⁹ Χουλιάρας, Α.(2021) όπ.παρ., σ 69

Επίσης, το 2006, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε τις Βασικές Αρχές και Κατευθύνσεις για το δικαίωμα των θυμάτων σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου να προσφεύγουν και να αποκαθιστούν τα δικαιώματά τους. Το κείμενο τονίζει το κρατικό καθήκον να ασκεί ποινικές διώξεις για διεθνή εγκλήματα και επικεντρώνεται σε δύο βασικά σημεία: πρώτον, την υποχρέωση των κρατών να σέβονται και να εξασφαλίζουν την εφαρμογή των κλάδων αυτών του διεθνούς δικαίου και δεύτερον, την υποχρέωση να διασφαλίσουν το δικαίωμα των θυμάτων για έννομη προστασία. Περιλαμβάνει τα εξής τρία δικαιώματα: α) ίση και αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη, β) κατάλληλη αποτελεσματική και έγκαιρη επανόρθωση της βλάβης μέσω αποκατάστασης της αποζημίωσης και παροχής εγγυήσεων μη επανάληψης και γ) πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες που σχετίζονται με τις παραβιάσεις που έλαβαν χώρα που ισοδυναμεί με δικαίωμα στην αλήθεια.²⁰

Παλαιότερα επίσης, ως μέσο ατιμωρησίας έβλεπαν και την παραγραφή ενός αδικήματος όπου η δικαιολόγηση μιας τέτοιας πράξης ήταν η αλλοίωση ή η εξαφάνιση αποδεικτικού υλικού για να μην διωχθεί κάποιος για κάποιο έγκλημα. Πλέον ο θεσμός της παραγραφής δεν ισχύει στο Διεθνές Ποινικό Δίκαιο. Βέβαια, υπάρχει ο θεσμός της αμνηστίας σχετικά με πολιτικά εγκλήματα αλλά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Ακόμη, η πολιτική σκοπιμότητα έναντι της νομιμότητας αποτελεί προϊόν ατιμωρησίας και κλονίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στο δικαίο σύστημα. Αντίθετα η ποινική συνδιαλλαγή και διαπραγμάτευση δεν αποτελούν μέσο ατιμωρησίας γιατί σ αυτές τις περιπτώσεις δίνεται κάποια ποινή απλά αυτή είναι πιο μικρή. επίσης ούτε η χάρη αποτελεί ατιμωρησία γιατί αφήνει άθικτη την υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης στον παθόντα.

Ένας είδος εγκλημάτων που συνδέεται στενά με το φαινόμενο της ατιμωρησίας, είναι τα εγκλήματα των ισχυρών. Η έννοια της εγκληματικότητας των ισχυρών αναφέρεται σε εγκληματικές πρακτικές και συμπεριφορές που προέρχονται από άτομα ή ομάδες με σημαντική κοινωνική και πολιτική εξουσία. Αυτές οι πράξεις είναι ιδιαίτερα βλαπτικές για την κοινωνία και συμβαίνουν μέσα σε μια οργανωμένη, τυπικά νόμιμη οργάνωση, όπως μια κυβέρνηση ή μια επιχείρηση. Αυτές οι συμπεριφορές συχνά συντονίζονται με τους λειτουργικούς σκοπούς της οργάνωσης και αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων ή στόχων της, παρά τη βλάβη που προκαλούν στην κοινωνία ή σε άλλους ανθρώπους.²¹ Ως εγκλήματα των ισχυρών μπορούν να χαρακτηριστούν το κρατικό έγκλημα, το κρατικο-εταιρικό έγκλημα, τα εγκλήματα της παγκοσμιοποίησης, τα εγκλήματα από τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, τα οργανωμένα εγκλήματα, τα εγκλήματα υψηλής διαφθοράς και τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος.

²⁰ Χουλιάρης, Α.(2021) όπ.παρ., σ 71

²¹ Χουλιάρης, Α.(2021) όπ.παρ., σ 71

2.1 Επιλεκτική λειτουργία και ανισότητες κατά των νόμων

Στην συνέχεια, αυτή η ατιμωρησία βλέπουμε να συνδέεται με τα εγκλήματα των ισχυρών μέσω του ποινικοκατασταλτικού συστήματος του κάθε κράτους καθώς υπάρχει διαφορετική αντιμετώπιση των ανώτερων κοινωνικών ομάδων στο σύστημα της αστυνομίας, της ποινικής δικαιοσύνης και στα σωφρονιστικά ιδρύματα.

Η επιλεκτική λειτουργία των αρχών στις εφαρμογές των νόμων συμβάλλει στην ατιμωρησία λόγω των ανισοτήτων που υπάρχουν μέσα στις κοινωνίες. Η Valeria Vegh Weis, επίσης, αναφέρεται σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο που εξετάζει τις ανισότητες μεταξύ διαφόρων κοινωνικών ομάδων (τάξεις, φύλα, πολιτισμικές ομάδες, φυλές, ηλικιακές κατηγορίες) και πώς αυτές οι ανισότητες επηρεάζουν όλα τα στάδια του ποινικού συστήματος. Αυτά τα στάδια περιλαμβάνουν την ποινική νομοθέτηση, την έρευνα του εγκλήματος από την αστυνομία, την παραπομπή του δράστη στη δικαιοσύνη, τον καταλογισμό της ευθύνης, τη μετατροπή ή αναστολή της ποινής από τα ποινικά δικαστήρια, τη στέρηση ελευθερίας και τη μεταχείριση των κρατουμένων.

Οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες οδηγούν σε ανισότητες στον τρόπο με τον οποίο διαπράττονται τα εγκλήματα και πώς αυτά αντιμετωπίζονται από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Η έννοια της ανισότητας είναι κεντρική στην κοινωνική πολιτική, καθώς σχετίζεται άμεσα με τις κοινωνικές και οικονομικές αιτίες του εγκλήματος. Αυτές οι ανισότητες συχνά παράγουν διακρίσεις, οι οποίες επηρεάζουν την επιλεκτική λειτουργία του ποινικού συστήματος, από τη νομοθέτηση μέχρι τη διαδικασία επιβολής ποινών και την αντιμετώπιση των κατηγορουμένων.

Η επιλεκτική διαδικασία μέσω της οποίας ένα άτομο εμπλέκεται με το ποινικό σύστημα ή η μεταχείρισή του εντός αυτού συνδέεται άμεσα με τις διαδικασίες νομοθέτησης, τις επιλεκτικές ποινικές διατάξεις, καθώς και με τις δικονομικές και διαδικαστικές παραβιάσεις που μπορεί να διαπράξουν η αστυνομία, τα δικαστήρια και οι φυλακές. Αυτές οι παραβιάσεις σχετίζονται με την κοινωνική και οικονομική θέση των ατόμων που εμπλέκονται στο σύστημα, όπως οι συλληφθέντες, οι κατηγορούμενοι ή οι καταδικασμένοι.²² Οι ανισότητες ενισχύουν επίσης τη στερεοτυπική λειτουργία του ποινικού συστήματος, όπου οι εκπρόσωποί του βασίζουν τη μεταχείριση των ατόμων σε «καθοδηγητικά κριτήρια», όπως η κοινωνική τους θέση, το φύλο, η φυλή και άλλοι παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν τη στάση και τη συμπεριφορά των αρμόδιων φορέων του συστήματος.

Οι διαδικασίες με τις οποίες κατασκευάζονται οι παρεκκλίνουσες συμπεριφορές και εγκλημαματοποιούνται ορισμένες πράξεις έχουν πολιτικό χαρακτήρα καθώς σχετίζονται με τις δυνάμεις ανάμεσα σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες όπου έτσι διατηρούνται οι ανισότητες και οι σχέσεις κυριαρχίας και εκμετάλλευσης. Σύμφωνα

²² Βιδάλη, Σ., (2019) Έγκλημα και κοινωνία, σ. 50
Διπλωματική εργασία

με τον Chambliss, ο νόμος είναι αποτέλεσμα αλλαγών των κοινωνικών δεδομένων που αφορούν οικονομικούς θεσμούς και διαδικασίες μέσα στην κοινωνία.²³ Θα έπρεπε όμως να υπάρχει ισότητα απέναντι στον νόμο. Όλα αυτά επηρεάζουν τη λειτουργία του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης.

Το ποινικό δίκαιο θεωρείται ο κλάδος του δημοσίου δικαίου που ρυθμίζει τη πιο συγκρουσιακή πλευρά της σχέσης κράτους-ατόμου, καθορίζοντας πότε, πώς και σε ποιο βαθμό το κράτος μπορεί να εξαναγκάσει το άτομο να συμμορφωθεί, παραβιάζοντας θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες του.²⁴ Τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες αποτελούν τα έννομα αγαθά του ατόμου. Το έννομο αγαθό είναι μια βασική έννοια για το ποινικό φαινόμενο καθώς αποτελεί το βασικό κριτήριο ποινικοποίησης συμπεριφοράς στα περισσότερα δικαστικά συστήματα.

Βέβαια, το περιεχόμενο των κανόνων και η μορφή συμπεριφοράς που επιτάσσουν αλλά και η φύση των ποινών που επαπειλούν εξαρτώνται από τα συμφέροντα των ομάδων που επηρεάζουν καθοριστικά τη νομοθετική διαδικασία.²⁵ Ο ποινικός νόμος δηλαδή, προστατεύει τις αξίες των κυρίαρχων ομάδων σε κάποιο δεδομένο χρονικό διάστημα, γεγονός που εξηγεί τις διαφοροποιήσεις και τη σχετικότητα της έννοιας του εγκλήματος ανάμεσα στις κοινωνίες και τις περιόδους, για αυτό τον λόγο και το έγκλημα διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία ανάλογα με τις πολιτικές και οικονομικές δομές της κοινωνίας. Υπάρχει λοιπόν μια εργαλειοποίηση του ποινικού δικαίου και του κράτους. Γίνεται αντιληπτό ότι η διαδικασία εγκληματοποίησης κάποιων συμπεριφορών εξαρτάται από τα συμφέροντα και τις δραστηριότητες συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, κάτι που καθιστά την έννοια του εγκλήματος πολιτικά φορτισμένη. Όπως υποστηρίζεται, το έγκλημα δεν είναι απλώς μια αντικειμενική συμπεριφορά, αλλά μια πολιτική πράξη που καθορίζεται από την εξουσία. Συνεπώς, ο εγκληματίας θεωρείται συνήθως μέλος μιας μειοψηφίας που δεν έχει την ισχύ να ελέγξει την κατασταλτική εξουσία του κράτους.²⁶ Οι πράξεις θεωρούνται εγκληματικές όχι επειδή είναι αντικειμενικά κακές ή επικίνδυνες, αλλά επειδή συμφέρει την κυρίαρχη τάξη να τις καθορίσει ως τέτοιες για να διατηρήσει την κοινωνική και πολιτική της θέση. Με λίγα λόγια, το έγκλημα αποτελεί αποτέλεσμα της σύγκρουσης μεταξύ νομικών-ποινικών και μη νομικών κανόνων συμπεριφοράς και από την άλλη ο νόμος ποινικοποιεί συμπεριφορές των αδύναμων κοινωνικών ομάδων και όχι αυτών που έχουν την εξουσία και χρησιμοποιείται επίσης, από κάποια άτομα και ομάδες στην προσπάθειά τους να διατηρήσουν ή να αυξήσουν την κυρίαρχη θέση τους απέναντι σε κάποια άλλα άτομα και ομάδες. Η εγκληματική συμπεριφορά, λοιπόν, είναι αναπόφευκτη έκφραση της ταξικής σύγκρουσης που προκύπτει από την εγγενή εκμεταλλευτική φύση των οικονομικών σχέσεων.²⁷ Η

²³ Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., (2012) Αποκλίνουσα συμπεριφορά και ποινικό φαινόμενο, σ.254

²⁴ Χουλιάρης, Α., Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου από την άποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα, στο: Στράγγα, Ι., Χάνου, Α., Παπαχαλαλάμπους, Χ., Τσούκα, Χ., (2008) Αγαθό, συμφέρον και δίκαιο, σ.849

²⁵ Χουλιάρης, Α., (2008) ό.π.ρ., σ.864

²⁶ Χουλιάρης, Α., (2008) ό.π.ρ., σ.867

²⁷ Chambliss, W., (1975) Toward a political economy of crime, σ.151

εγκληματικότητα μιας συμπεριφοράς καθορίζεται από την εξουσία του κράτους να την ορίσει ως τέτοια. Αυτό προκύπτει από την πάλη μεταξύ των κοινωνικών τάξεων και αποτελεί προϊόν του οικονομικού και πολιτικού συστήματος, ιδιαίτερα σε μια καπιταλιστική κοινωνία.²⁸ Σύμφωνα με τον Quinney, το έγκλημα δεν είναι παρά μια κοινωνική κατασκευή, ένας ορισμός της ανθρώπινης συμπεριφοράς που διαμορφώνεται από τις αρμόδιες αρχές σε μια πολιτικά οργανωμένη κοινωνία. Οι ορισμοί του εγκλήματος περιγράφουν συμπεριφορές που αντιβαίνουν στα συμφέροντα συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, οι οποίες διαθέτουν την εξουσία να διαμορφώσουν τις δημόσιες πολιτικές. Επιπλέον, οι ορισμοί αυτοί εφαρμόζονται από εκείνους που έχουν την εξουσία να ελέγχουν τη διαχείριση και εφαρμογή του ποινικού νόμου. Στις οργανωμένες κοινωνίες, τα πρότυπα συμπεριφοράς και οι κανόνες που καθορίζουν το τι θεωρείται έγκλημα συνδέονται άμεσα με τους ορισμούς του εγκλήματος που επιβάλλονται από τις εξουσιαστικές ομάδες.²⁹ Άρα ο νόμος αντανακλά τα συμφέροντα της εκάστοτε κυρίαρχης τάξης και δεν υπάρχει η σωστή αντιμετώπιση των εγκλημάτων από τη νομοθετική εξουσία λόγω των διαπλεκόμενων συμφερόντων που διακυβεύονται και άρα το ποινικό δίκαιο είναι ένα σύνολο κανόνων που θεσπίζονται από το κράτος προς όφελος της άρχουσας τάξης και γι' αυτόν τον λόγο προκύπτουν και οι συγκρούσεις στις κοινωνίες. Οι ποινικοί νόμοι ψηφίζονται και ερμηνεύονται με βάση τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης, άρα εις βάρος των ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων.³⁰ Ο κρατικός μηχανισμός όμως αρνείται να το αναγνωρίσει και έτσι οι ανισότητες και οι διακρίσεις αναπαράγονται. Τα μέλη της άρχουσας τάξης θα μπορούν επίσης να εγκληματούν και να παραβιάζουν τους νόμους ατιμώρητα ενώ οι κατώτερες τάξεις θα καταδικάζονται. Σημαντικό, όμως είναι να αναφέρουμε ότι το έγκλημα διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία ανάλογα με τις πολιτικές και οικονομικές δομές της κοινωνίας.³¹ Η δημιουργία του ποινικού δικαίου εξαρτάται από τα οικονομικά συμφέροντα και την πολιτική δύναμη των ανώτερων τάξεων. Το έγκλημα δεν είναι κάτι που κάνουν μόνο ορισμένοι άνθρωποι, αλλά εξαρτάται από το ποιος έχει τη δύναμη να «κολλήσει ταμπέλα» σε ποιον και κάτω από αυτήν την κοινωνικοπολιτική διαδικασία βρίσκεται η δομή των κοινωνικών σχέσεων, η οποία καθορίζεται από την πολιτική οικονομία.³²

Επίσης, η πολιτική και οικονομική δύναμη κάποιων εταιρειών αποτελεί μεγάλη δυσκολία ώστε αυτά τα άτομα να φτάσουν σε ποινική δίωξη εάν έχουν εγκληματήσει. Ακόμη, υπάρχουν κάποιες πρακτικές δυσκολίες εφαρμογής του ποινικού δικαίου σε αυτούς τους δράστες και κάποιες από αυτές είναι ότι αυτοί οι δράστες χρησιμοποιούν ειδικούς δικηγόρους σχετικά με τέτοια εγκλήματα ενώ μπορεί να μην υπάρχουν εισαγγελείς ειδικοί σε τέτοιες περιπτώσεις και η ποινική δίκη να γίνεται από γενικούς εισαγγελείς. Οι ποινές επίσης, είναι πιο επιεικείς σε σχέση με τα εγκλήματα του δρόμου, υπάρχει μεγάλη πολυπλοκότητα, δυσκολία συγκέντρωσης αποδεικτικών

²⁸ Chambliss, W., (1975) ό.π.π., σ.151

²⁹ Χουλιάρης, Α.(2008) ό.π.π., σ.. 873

³⁰ Κουράκης, Ν.(2018) Η κοινωνική δικαιοσύνη ως νέος στόχος της αντεγκληματικής πολιτικής, σ.581

³¹ Chambliss, W., (1975) ό.π.π., σ.152

³² Chambliss, W., (1975) ό.π.π., σ.165

στοιχείων και σχετική σπανιότητα αυτών των υποθέσεων και έτσι είναι πιθανό να καταλήξουν σε ευνοϊκές συμφωνίες έντασης.³³ Τα συμφέροντα των ελίτ μπορούν να επηρεάσουν τη διατύπωση νόμου για να αμβλύνουν ή να ανατρέψουν τις ρυθμιστικές προσπάθειες ελέγχου και μπορεί να βρίσκονται και μέσα στο πλαίσιο της λήψης πολιτικών και νομοθετικών αποφάσεων.³⁴ Λόγω λοιπόν, της αβεβαιότητας των στοιχείων υπάρχει ασάφεια για την τιμωρία και αν βέβαια καταδικαστούν καταλήγουν σε ιδρύματα χαμηλής ασφάλειας με περισσότερο σεβασμό από το προσωπικό λόγω των θέσεων τους. Έτσι, καταλαβαίνουμε ότι οι κρατούμενοι από χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις αντιμετωπίζουν συχνά δυσμενέστερη μεταχείριση από το σωφρονιστικό προσωπικό σε σχέση με τους άλλους κρατούμενους, ιδιαίτερα εκείνους με υψηλό κοινωνικό και οικονομικό στάτους και παρά την άδικη μεταχείριση, οι κρατούμενοι συνήθως δεν προβαίνουν σε καταγγελίες, καθώς φοβούνται τις συνέπειες που μπορεί να έχουν για αυτούς.

2.1.1 Επιλεκτικότητα στις διαδικασίες της αστυνομίας

Αργότερα, ο όρος «ποινική επιλεκτικότητα» αναφέρεται στη δομική μεροληψία του ποινικού συστήματος, η οποία επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικά επιβλαβείς πράξεις διαχειρίζονται και ελέγχονται. Αυτή η επιλεκτικότητα ενσωματώνει την επιλογή του συστήματος να επικεντρώνεται σε ορισμένες πράξεις που θεωρούνται κοινωνικά βλαβερές, χωρίς απαραίτητα να εξετάζεται αν αυτές χαρακτηρίζονται ή όχι ως εγκλήματα από τους ισχύοντες ποινικούς νόμους. Ουσιαστικά, το ποινικό σύστημα μπορεί να αγνοεί ή να παραβλέπει κάποιες πράξεις που προκαλούν κοινωνική βλάβη, ανάλογα με τα συμφέροντα και τις προτεραιότητες των κυρίαρχων κοινωνικών ομάδων.³⁵

Η ποινική νομοθέτηση επηρεάζεται από τις ανώτερες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες προσαρμόζουν το νόμο στα συμφέροντά τους. Σύμφωνα με τη Valeria Vegh Weis, αυτή η διαδικασία αποτελεί την «πρωτογενή» εγκληματοποίηση, η οποία διακρίνεται από την «δευτερογενή» που αφορά την εφαρμογή του ποινικού νόμου.³⁶ Η ανισότητα στην πρωτογενή εγκληματοποίηση εκδηλώνεται στην άνιση αντιμετώπιση των πολιτών κατά τη διάρκεια της ποινικής νομοθέτησης. Αυτό σημαίνει ότι ποινικοποιούνται κυρίως πράξεις που είναι εύκολα αντιληπτές από την κοινωνία, τελούνται με απλά μέσα, και οι δράστες τους ανήκουν σε περιθωριοποιημένες ομάδες. Αυτές οι πράξεις διώκονται χωρίς να προκαλούνται πολιτικές αντιπαραθέσεις, επειδή οι δράστες είναι κοινωνικά αδύναμοι και δεν έχουν την εξουσία ή την επιρροή να αντισταθούν. Αντίθετα, οι πράξεις των ισχυρών, δηλαδή των ανώτερων κοινωνικών τάξεων, παρά το γεγονός ότι συχνά είναι εξίσου ή και περισσότερο επιβλαβείς για την κοινωνία, συνήθως δεν ποινικοποιούνται ή, αν

³³ Gottschalk, P., (2020) From Crime Convenience to Punishment Inconvenience: The Case of Detected White-Collar Offenders, σ.5

³⁴ Mackenzie, S., Green, P., (2008) PERFORMATIVE REGULATION, A Case Study in How Powerful People Avoid Criminal Labels, σ.141

³⁵ Αλοσκόφης, Ο. (2021). Ποινική επιλεκτικότητα: μια μακρο – ιστορική θεώρηση από τη Valeria Vegh - Weis.

³⁶ Αλοσκόφης, Ο. (2021). Όπ.πρ.

Διπλωματική εργασία

ποινικοποιηθούν, αυτό συμβαίνει με έναν συμβολικό τρόπο, χωρίς πραγματικές νομικές συνέπειες για τους δράστες.³⁷

Η «δευτερογενής» εγκληματοποίηση αναφέρεται στην μεροληπτική εφαρμογή των ποινικών νόμων από τους θεσμούς του ποινικού συστήματος, όπως η αστυνομία, οι εισαγγελείς, τα δικαστήρια, τα δικαστικά συμβούλια, οι φυλακές και οι υπηρεσίες επιτήρησης. Δεν εφαρμόζονται οι νόμοι ομοιόμορφα σε όλο το ποινικό σύστημα. Οι πράξεις που είναι πιο εμφανείς στη «δευτερογενή» εγκληματοποίηση συχνά περιλαμβάνουν αστυνομική αυθαιρεσία. Σε αυτό το στάδιο, η μεροληπτική εφαρμογή του νόμου από τους εισαγγελείς και τους δικαστές βασίζεται συχνά σε παράγοντες όπως η κοινωνική τάξη, η φυλή, η εθνικότητα, το φύλο και η ηλικία του κατηγορουμένου. Η αστυνομία, οι εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, καθώς και το σωφρονιστικό σύστημα, συχνά παραβιάζουν την αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου, επιδεικνύοντας ανοχή, συγκάλυψη και ατιμωρησία για τα αδικήματα των ισχυρών κοινωνικών ομάδων.³⁸

Αρχικά, επιλεκτική λειτουργία παρατηρείται στις διαδικασίες εφαρμογής του νόμου από την αστυνομία, καθώς συχνά επηρεάζεται από εξω-θεσμικούς και εξω-νομικούς παράγοντες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η εφαρμογή του νόμου να μην είναι δίκαιη απέναντι στους πολίτες, οδηγώντας σε άνιση μεταχείριση. Σε ένα κράτος δικαίου, η αστυνομία έχει διπλό ρόλο: να προστατεύει το κοινωνικό σύνολο από εγκληματικές πράξεις και να διασφαλίζει την κοινωνική συνοχή και ισότητα. Παράλληλα, είναι υπεύθυνη για την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων όλων των πολιτών, εξασφαλίζοντας ότι οι ενέργειές της είναι σύμφωνες με τις θεμελιώδεις αξίες της δικαιοσύνης και της ελευθερίας. Ένα από τα καθήκοντα της είναι η συλλογή και επεξεργασία αποδεικτικού υλικού κατά την προδικασία, όπου μπορεί λόγω αδιαφορίας ή σκοπιμότητας να καταγράψουν λάθος ένα περιστατικό με λανθασμένα στοιχεία και να έχει λάθος ερμηνεία το αδίκημα και να καταχωρηθεί σε λάθος κατηγορία.³⁹

Η επιλεκτικότητα της αστυνομίας εκδηλώνεται με δύο βασικούς τρόπους. Ο πρώτος τρόπος αφορά την επιλεκτική δράση, όπου η αστυνομία εστιάζει σε συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων και δραστών, συχνά εγκλήματα που διαπράττονται από περιθωριοποιημένες ή ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Αντίθετα, υπάρχει απροθυμία ή αποτυχία να ερευνηθούν άλλα είδη εγκλημάτων, όπως τα εγκλήματα του λευκού περιλαίμιου, τα οποία διαπράττονται από άτομα ανώτερων οικονομικών και κοινωνικών στρωμάτων. Ο δεύτερος τρόπος αφορά την προνομιακή δράση της αστυνομίας προς όφελος συγκεκριμένων ομάδων, ιδιαίτερα αυτών που ανήκουν σε ισχυρές ή κυρίαρχες κοινωνικές τάξεις, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν την εφαρμογή του νόμου και την επιβολή των ποινών με τρόπο που τους ευνοεί.⁴⁰

³⁷ Αλοσκόφης, Ο. (2021). Όπ.πρ.

³⁸ Κουράκης, Ν. (2017), Κοινωνική Δικαιοσύνη. Μεταλλάσσοντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες, σ.239

³⁹ Καλίτσης, Θ.,(2009) «Αστυνομική στατιστική: Μια διαδικασία συλλογής ποσοτικών δεδομένων για την εγκληματικότητα», σ.107

⁴⁰ Σορβατζιώτη, Δ. (2011). Η "φτώχεια" της δικαιοσύνης, σ.57-58

Η επιλεκτική λειτουργία της αστυνομίας κατά τη διάρκεια ελέγχων, προσαγωγών και συλλήψεων συχνά βασίζεται σε εξω-νομικά στοιχεία και ξεπερνά τα όρια της διακριτικής ευχέρειας, γεγονός που επηρεάζει τη δικαιοσύνη και την ισότητα στη μεταχείριση των πολιτών.⁴¹ Αυτή η συμπεριφορά οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως η προσωπικότητα του αστυνομικού, τα στερεότυπα που επηρεάζουν τη σκέψη και τις αποφάσεις του, οι άτυποι κώδικες συμπεριφοράς μεταξύ των αστυνομικών, καθώς και σε δομικούς, κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Σε πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, η επιλεκτική αυτή συμπεριφορά καταγράφεται με τη μορφή παράνομης βίας, κατάχρησης εξουσίας και ταπεινωτικής μεταχείρισης, κυρίως σε κοινωνικές ομάδες που θεωρούνται περιθωριοποιημένες ή ευάλωτες. Αυτές οι αρνητικές πρακτικές ενισχύονται από την ιεραρχία της αστυνομίας και την κοινωνική θέση των ατόμων που στοχοποιούνται, με την αστυνομία να εστιάζει κυρίως σε φτωχές ή κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες. Η επιλεκτική διενέργεια αστυνομικών επιχειρήσεων και η κατάχρηση εξουσίας εις βάρος συγκεκριμένων ομάδων αποτελούν σαφή ένδειξη κοινωνικής ανισότητας, καθώς υποδεικνύουν την άνιση μεταχείριση και την περιθωριοποίηση ορισμένων κοινωνικών ομάδων από το κράτος και τις αρχές επιβολής του νόμου. Τεκμηριώνεται από τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις συνθήκες κράτησης, τη διακριτική μεταχείριση και την έλλειψη διερεύνησης των καταγγελιών για κατάχρηση εξουσίας. Επιπλέον, η δυσανάλογη χρήση αστυνομικής δύναμης και η κακομεταχείριση σε ορισμένες ομάδες πληθυσμού αποδεικνύουν την επιλεκτικότητα και την ανισότητα που χαρακτηρίζουν το ποινικό σύστημα και την εφαρμογή του νόμου.

Αυτές οι ομάδες πληθυσμού είναι που έρχονται συχνά σε επαφή με τις αστυνομικές αρχές όπως οι εξαρτημένοι χρήστες ναρκωτικών, οι Ρομά, οι μετανάστες, οι φοιτητές και οι ανήλικοι διαδηλωτές που αφορούν πάντα συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες στις πιο φτωχές και περιθωριοποιημένες ή ευάλωτες.⁴² Σε αυτές τις περιπτώσεις η αστυνομία ακολουθεί πάντα το πρότυπο της μηδενικής ανοχής σε αντίθεση με άλλες ομάδες πληθυσμού. Η στάση των αστυνομικών αρχών δηλαδή απέναντι σε εγκλήματα διαφοροποιείται με βάση την ηλικία, την κοινωνική τάξη και την εθνικότητα του δράστη. Ο αυταρχισμός της θεωρείται βασικός παράγοντας επιλεκτικής συμπεριφοράς, καθώς ευνοεί τους «πλουσίους» σε βάρος των «αδυνάτων». Αυτή η δυναμική οδηγεί σε άνιση εφαρμογή του νόμου, όπου οι ισχυροί και προνομιούχοι τυγχάνουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης, ενώ οι αδύναμοι αντιμετωπίζονται συχνά με σκληρότητα και αδικία.⁴³

Όμως, η επιλεκτική λειτουργία της αστυνομίας δεν είναι μόνο αποτέλεσμα της εργασιακής νοοτροπίας των αστυνομικών, αλλά και επηρεάζεται σημαντικά από οργανωσιακούς παράγοντες, όπως τα πρότυπα αστυνόμευσης που προωθούν οι

⁴¹ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.ρ., σ.79

⁴² Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.ρ. σ.79

⁴³ Τσίγκανου, Ι. (2016). Αντεγκληματική πολιτική και τυπικός κοινωνικός έλεγχος στην Ελλάδα της κρίσης. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.) Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, σ.142

εκάστοτε κυβερνητικές επιλογές και πολιτικές.⁴⁴ Διαιωνίζεται ένα πρότυπο μηδενικής ανοχής δηλαδή ένας τρόπος ελέγχου διαφορετικός σε κάποιες ομάδες πληθυσμών για μια περιστασιακή πρόληψη του εγκλήματος και ασφαλιστικού προτύπου ως τρόπος έλεγχος της κοινωνικής δυσaráσκειας για να αντιμετωπιστούν κάποια κοινωνικά προβλήματα.⁴⁵ Αυτό έχει όμως, σαν αποτέλεσμα να μη μειώνεται έτσι η εγκληματικότητα αυτών των συγκεκριμένων ομάδων που είναι συνήθως κατώτερων τάξεων και αποτελούν την εγκληματικότητα του δρόμου αλλά να αυξάνεται η εγκληματικότητα της αστυνομίας. Σημαντικό ρόλο σε αυτό, παίζει και η έλλειψη ειδικής εκπαίδευσης των αστυνομικών για αυτές τις περιθωριοποιημένες ομάδες για να υπάρχει σωστός έλεγχος και επεξεργασία των αποδεικτικών υλικών.

Βλέπουμε λοιπόν, ότι αυτές οι περιθωριοποιημένες ομάδες δεν έχουν μόνο να αντιμετωπίσουν την οικονομική και κοινωνική ανισότητα αλλά και τις διακρίσεις που γίνονται εις βάρος τους απο τις αστυνομικές αρχές. Και αυτές οι διακρίσεις δύσκολα έρχονται στο φως της δημοσιότητας καθώς πολλοί φοβούνται να το αναφέρουν λόγω της συνεχούς σχέσης που έχουν με την αστυνομία, ή γιατί δεν ξέρουν πως μπορούν να υπερασπιστούν τον εαυτό τους.

Και τέλος, σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι η επιλεκτικότητα της αστυνομίας πολλές φορές οφείλεται και στον εργασιακό όγκο των πολλών υποθέσεων που πρέπει να διεκπεραιωθούν. Αυτό συμβαίνει γιατί η χρονική καταγραφή και ο χαρακτηρισμός των εγκλημάτων πρέπει να γίνεται την ίδια στιγμή που δημψιοποιείται σε αυτούς κάποιο έγκλημα, γιατί αργότερα μπορεί να έχει αλλοιωθεί η πραγματικότητα και να γίνουν παρανοήσεις και λανθασμένοι χαρακτηρισμοί. Επίσης, και λόγω της νοοτροπίας των αστυνομικών σε συνδιασμό με την πάροδο του χρόνου να στοχοποιήσουν μόνο τα εγκλήματα των χαμηλότερων κοινωνικών και οικονομικών ομάδων.

2.1.2 Επιλεκτικότητα στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης

Η μεταχείριση των ατόμων που εμπλέκονται με το ποινικό σύστημα συχνά εξαρτάται όχι μόνο από το γράμμα του νόμου, αλλά και από εξω-νομικούς παράγοντες. Η διακριτική ευχέρεια των εισαγγελικών και δικαστικών λειτουργών έχει καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία, καθώς τους επιτρέπει να ερμηνεύσουν τον νόμο με τρόπους που μπορεί να επηρεάσουν την ποινική απόφαση, οδηγώντας σε άνιση εφαρμογή του δικαίου.⁴⁶ Η κρίση των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών δηλαδή επηρεάζεται και αυτή επίσης από την κοινωνική θέση, την ηλικία και την εθνικότητα του δράστη. Οι αποφάσεις τους με λίγα λόγια, κρίνονται από τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του δράστη λόγω των στερεοτυπικών αντιλήψεων. Αντίθετα, όμως τα εγκλήματα των ισχυρών δεν καταδικάζονται από αυτές τις αρχές ή καταδικάζονται με ήπια ποινή. Οι ποινικές διώξεις από αυτές τις αρχές θα έπρεπε να

⁴⁴ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.π., σ.79

⁴⁵ Βιδάλη, Σ. (2017) ό.π.π., σ.80

⁴⁶ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.π., σ. 83

ακολουθούν την αρχή της νομιμότητας και να μην μεροληπτούν μέσω της κατάχρησης της εξουσίας τους. Γι' αυτό τον λόγο και στο άρθρο 87 του Συντάγματος της Ελλάδας αναφέρεται ότι η δικαιοσύνη πρέπει να διέπεται από λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών. Στην πραγματικότητα όμως, υπάρχει ανομοιομορφία στην επιβολή ποινών για όμοια αδικήματα, εντείνοντας την ανισότητα της ποινικής διαδικασίας.⁴⁷ Ο δικαστής προκειμένου να αναζητήσει την ουσιαστική αλήθεια μιας υπόθεσης και εκτός από το αποδεικτικό υλικό που έχει στην κατοχή του και πρέπει να το εκτιμήσει όπου ορίζεται στο άρθρο 178 του ΚΠΔ, πρέπει να ακολουθεί την φωνή της συνείδησής του στο πλαίσιο της αρχής της ηθικής απόδειξης κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 177 του ΚΠΔ.⁴⁸

Η δικαστική διαφθορά, η πολιτική χειραγωγή και η παρέμβαση στη λειτουργία του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης είναι παράγοντες που ενισχύουν τις ανισότητες και τις διακρίσεις στην εφαρμογή του ποινικού δικαίου και αυτές οι πρακτικές υπονομεύουν την αμεροληψία και την ισότητα ενώπιον του νόμου, δημιουργώντας μια διοίκηση της ποινικής δικαιοσύνης που ευνοεί συγκεκριμένα συμφέροντα εις βάρος άλλων.⁴⁹ Σε κάθε περίπτωση ωστόσο η προσωπική εκτίμηση του κάθε δικαστή ή λειτουργού μπορεί να φέρει μαζί της κινδύνους κατάχρησης εξουσίας, ιδιαίτερα όταν βασίζεται σε υποκειμενικά κριτήρια ή κοινωνικές προκαταλήψεις. Αυτή η ευχέρεια που τους παρέχεται στη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης μπορεί να οδηγήσει σε επιλεκτική μεταχείριση, η οποία ενδέχεται να είναι πιο αυστηρή ή πιο επιεικής ανάλογα με την κοινωνική θέση, την καταγωγή ή άλλους παράγοντες που δεν έχουν σχέση με το έγκλημα καθ' εαυτό.⁵⁰ Επίσης, ο ρόλος των ΜΜΕ είναι καθοριστικός στον επηρεασμό της κοινής γνώμης αλλά και του δικαστή ώστε να κινηθεί ως προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση.⁵¹

Ο έλεγχος και η επιθεώρηση από διεθνείς και ανεξάρτητες αρχές στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης αποκαλύπτουν τη μεροληπτική χρήση της διακριτικής ευχέρειας των δικαστών, συχνά υπέρ των αστυνομικών, λόγω της συνεχούς συναναστροφής τους με τις τοπικές δικαστικές αρχές. Αυτή η σύνδεση μπορεί να οδηγήσει σε αδικαιολόγητη ευνοιοκρατία και έλλειψη αμεροληψίας. Γι' αυτό, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει διαπιστώσει αρκετές παραβιάσεις σε υποθέσεις, επισημαίνοντας τις αδικίες που προκύπτουν από αυτήν τη μεροληψία.

⁴⁷ Κουράκης, Ν. (2020), «Επιμέτρηση της Ποινής στην Ελλάδα: Σκέψεις για την Αποφυγή Ανισοτήτων ενώπιον του Ποινικού Νόμου», σ.580-581

⁴⁸ Ανδρουλάκης, Ν., «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», (3η Έκδοση), Δίκαιο & Οικονομία, σ.202

⁴⁹ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.ρ., σ. 83

⁵⁰ Λαμπροπούλου, Ε., (2012) «Κοινωνιολογία του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης», σ.166

⁵¹ Καρύδης Β.,(2010) «Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, Ποινική Δικαιοσύνη», σ.51

Όλα τα παραπάνω είναι επιπλέον παράγοντες που ενισχύουν την ανισότητα και τις διακρίσεις στη διοίκηση της ποινικής δικαιοσύνης, καθώς και παραβιάσεις σχετικών με το δικαίωμα της ελευθερίας, της ασφάλειας και το τεκμήριο της αθωότητας.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι το έγκλημα είναι μια οικονομική υπόθεση όπου τα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα ποινικοποιούνται για τα εγκλήματα τους και στερούνται την ελευθερία τους, ενώ τα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα δεν ποινικοποιούνται για τα εγκλήματα τους ή και να ποινικοποιηθούν τους αποδίδονται μικρές ποινές και συνήθως είναι χρηματικά πρόστιμα που μπορούν να πληρώσουν. Το «σύστημα αξιών» που προστατεύεται από τον ποινικό επιβάλλεται από τις ισχυρότερες κοινωνικές ομάδες μέσω του καταναγκασμού.⁵²

2.1.3 Επιλεκτικότητα στα σωφρονιστικά ιδρύματα

Ακόμη, στο στάδιο της «δευτερογενούς» εγκληματοποίησης, πράγματι, η μεταχείριση των καταδικασμένων στις φυλακές είναι γεμάτη ανισότητες και μεροληπτικές πρακτικές. Οι αποφάσεις για την εκτέλεση των ποινών και την αναστολή τους δεν βασίζονται μόνο στο εγκληματικό αδίκημα, αλλά και στην κοινωνική θέση των ατόμων, κάτι που οδηγεί σε συστηματική απονομή της δικαιοσύνης με κοινωνικά προκατειλημμένους όρους.

Ένας από τους βασικούς παράγοντες είναι ότι οι άνθρωποι που καταλήγουν στη φυλακή συχνά προέρχονται από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, με τις συνθήκες και τα χαρακτηριστικά τους να επηρεάζουν την ένταξή τους στο ποινικό σύστημα, πέρα από τις πράξεις τους. Αυτή η «ταυτότητα» τους ως εγκληματίες επιβάλλεται από τα άτομα και τους θεσμούς που έχουν εξουσία να προσδιορίσουν ποιος είναι «ένοχος» και ποιος όχι, χωρίς να εξετάζεται πάντα η κοινωνική και οικονομική τους κατάσταση.

Οι ανισότητες εντός των φυλακών εκδηλώνονται σε πολλούς τομείς: από τις συνθήκες κράτησης, τις περιορισμένες ευκαιρίες εκπαίδευσης και εργασία, έως την άριστη πρόσβαση στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, τις άδειες ή τα επισκεπτήρια. Οι κοινωνικοί και φυλετικοί παράγοντες, αλλά και η προσωπική αντίληψη του σωφρονιστικού προσωπικού, συχνά καθορίζουν τη μεταχείριση των κρατουμένων.

Αυτό που εντείνει την ανισότητα είναι οι παρεπόμενες ποινές και οι κοινωνικές συνέπειες της καταδίκης, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν την απώλεια πολιτικών δικαιωμάτων, την αδυναμία άσκησης επαγγελμάτων, την αποκλεισμένη πρόσβαση σε κοινωνικά επιδόματα, την απώλεια της επιμέλειας των παιδιών ή τη δημοσιοποίηση του ποινικού μητρώου. Όλα αυτά δυσκολεύουν την κοινωνική επανένταξη των καταδικασμένων, επηρεάζοντας αρνητικά τις προσπάθειές τους για μια νέα αρχή και ενισχύοντας τον κύκλο της περιθωριοποίησης και του κοινωνικού αποκλεισμού, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να επανενταχθούν ομαλά ξανά στην κοινωνία.⁵³

⁵² Χουλιάρης, Α., 'Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα, στο Στράγγας, Αγαθό, Συμφέρον και Δίκαιο, σ.860

⁵³ Αλοσκοφής, Ο., (2021) ό.π.ρ.

Όσον αφορά τα σωφρονιστικά ιδρύματα, η επικοινωνία μεταξύ των κρατουμένων και του σωφρονιστικού προσωπικού για την επίλυση καθημερινών προβλημάτων συχνά δεν είναι εφικτή, καθώς μεγάλο ποσοστό των εγκλείστων είναι αλλοδαποί από χαμηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Αυτοί οι κρατούμενοι, οι οποίοι συχνά είναι άποροι και στερούνται ενός σταθερού υποστηρικτικού κοινωνικού δικτύου, αντιμετωπίζουν πρόσθετες δυσκολίες στην επικοινωνία και στη διαχείριση των προβλημάτων τους εντός των φυλακών. Η επιλεκτικότητα σε αυτές τις περιπτώσεις συνδέεται με την κοινωνική προέλευση των κρατουμένων και τα εγκλήματα που έχουν διαπράξει. Οι εγκληματίες του δρόμου, οι μετανάστες και οι έμποροι ναρκωτικών αποτελούν συχνά την πλειονότητα των κρατουμένων, γεγονός που αναδεικνύει τη στενή σύνδεση μεταξύ κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης και εγκληματικής συμπεριφοράς. Αυτή η σύνδεση υπογραμμίζει τις ανισότητες που υπάρχουν στο σύστημα δικαιοσύνης και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες. Πολλοί από αυτούς τους ανθρώπους προέρχονται από περιθωριοποιημένες ομάδες που δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες και πόρους με άλλα μέλη της κοινωνίας, κάτι που εντείνει τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη δυσκολία να διαφύγουν από τον κύκλο της εγκληματικότητας.

Αυτό το κοινωνικό φαινόμενο ενισχύεται ακόμα περισσότερο όταν η παραβίαση των δικαιωμάτων των κρατουμένων από το ίδιο το σύστημα που θα έπρεπε να τους προστατεύει, δημιουργεί έναν φαύλο κύκλο ανισότητας. Οι συνθήκες κράτησης, η επιλεκτική μεταχείριση και η αναποτελεσματικότητα στην παροχή της δίκαιης προστασίας εντός των φυλακών συμβάλλουν στη συνέχιση των κοινωνικών διαφορών και αδικιών. Όταν οι ίδιοι οι υπεύθυνοι για τη σωφρονιστική διαδικασία παραβιάζουν τα δικαιώματα των κρατουμένων, ενισχύεται η αίσθηση αδικίας και η αντίληψη ότι ο νόμος δεν εφαρμόζεται με ίσους όρους για όλους.

Οι κρατούμενοι από ανώτερες κοινωνικές τάξεις έχουν συχνά πλεονεκτήματα στη διαχείριση της φυλακής, λόγω της κοινωνικής τους κατάρτισης, των πόρων που ενδεχομένως διαθέτουν, αλλά και των στερεοτυπικών αντιλήψεων που έχουν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι για αυτούς. Αυτή η κοινωνική "ευχέρεια" τους επιτρέπει να ακολουθούν τους κανόνες πιο εύκολα και να διατηρούν καλές σχέσεις με τους άλλους κρατούμενους και το προσωπικό.⁵⁴

Ακόμη, οι φτωχοί κρατούμενοι, οι οποίοι συχνά προέρχονται από κοινωνικά και οικονομικά περιθωριοποιημένες ομάδες, συχνά βρίσκονται υπό την επιρροή ισχυρών εγκληματικών οργανώσεων που εκμεταλλεύονται την ανάγκη τους για προστασία, πόρους ή απλώς την επιβίωση στο σκληρό περιβάλλον των φυλακών. Αυτή η εκμετάλλευση αναπαράγει και εντείνει τις ανισότητες, καθώς οι κρατούμενοι αυτοί, αντί να έχουν την ευκαιρία για αποκατάσταση ή προσωπική εξέλιξη, περνούν από την εμπλοκή τους σε εγκληματικές ομάδες στην αναπαραγωγή του εγκλήματος και στην

---

⁵⁴ Κασάπογλου, Α. (2016 α), «Οικονομική κρίση και κρατούμενοι για οικονομικά εγκλήματα και εγκλήματα του λευκού κολάρου: Οι επιδράσεις του εγκλεισμού στην κοινωνική τους ταυτότητα», σε Γασπαρινάτου, Μ. (επιμ.), Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή Κρίσης- Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, σ.2571

περαιτέρω περιθωριοποίησή τους.⁵⁵ Η κοινωνική ενσωμάτωση είναι καθορισμένη από την κοινωνική και οικονομική θέση των πρώην φυλακισμένων και έτσι καταλαβαίνουμε ότι η φυλακή είναι οργανωμένη να αναπαράγει φτώχεια, ανισότητες και ανασφάλεια και ειδικότερα μετά την οικονομική κρίση υπήρχε περισσότερη ανασφάλεια και φτώχεια. Ακόμη, οι κακές συνθήκες διαβίωσης, η αναπαραγωγή ανισοτήτων και η παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως και η μη σαφήνεια των καθηκόντων του σωφρονιστικού προσωπικού είναι παράγοντες που αναπαράγουν την επιλεκτική λειτουργία στα σωφρονιστικά ιδρύματα.

3. Εγκλήματα των ισχυρών

3.1 Ενοσιολόγηση των εγκλημάτων των ισχυρών

Συνεχίζοντας, θα επιχειρηθεί ο προσδιορισμός και η ανάλυση των εγκλημάτων των ισχυρών, τα οποία και σχετίζονται άμεσα με το φαινόμενο της ατιμωρησίας.

Τα εγκλήματα των ισχυρών διαφέρουν από τα κοινά εγκλήματα του δρόμου αν και είναι και αυτά αντίθετα ως προς το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών. Διαφέρουν γιατί οι δράστες τους ενώ είναι αυτοί που παραβιάζουν το νόμο ταυτόχρονα είναι και αυτοί που το διαμορφώνουν ή συμβάλλουν σε αυτόν. Η εγκληματική συμπεριφορά αυτών των ατόμων μαθαίνεται και η εκμάθηση αυτή περιλαμβάνει τεχνικές διάπραξης εγκλήματος και συγκεκριμένη κατεύθυνση των κινήτρων. Η κατεύθυνση των κινήτρων μαθαίνεται μέσω των ευνοϊκών ή δυσμενών προσδιορισμών που σχετίζονται με τους κώδικες του νόμου. Δηλαδή, οι δράστες εγκληματικών πράξεων, ιδιαίτερα οι ισχυροί, εγκληματούν επειδή οι αντιλήψεις τους σχετικά με την παραβίαση του νόμου είναι πιο ευνοϊκές, έχοντας μια πιο επιεική ή και δικαιολογητική στάση απέναντι στις παραβιάσεις. Αυτή η στάση προκύπτει από το περιβάλλον και τις κοινωνικές επιρροές που δέχονται, και το πώς αυτές οι επιρροές διαμορφώνουν τη νοοτροπία τους γύρω από την παρανομία. Τα συμφέροντα τους προστατεύονται ενώ άλλα άτομα στιγματίζονται ως εγκληματίες. Αυτός είναι ο λόγος που η ποινική τους αντιμετώπιση διαφοροποιείται από τα άλλα εγκλήματα και επιβεβαίωναν ότι αποτελούν ενδημικά χαρακτηριστικά της καπιταλιστικής κοινωνίας. Και αυτό γιατί, οι ανθρώπινες συμπεριφορές κρίνονται εάν είναι νόμιμες ή παράνομες αναλόγως με τους νόμους που είχε ορίσει η σχετική εξουσία καθώς οι κοινωνικές ανισότητες ήταν ο σταθμικός παράγοντας της εγκληματογένεσης και άρα ήταν αποφασιστικός ο ρόλος της εξουσίας στον ορισμό του εγκλήματος.

Μετά την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, δηλαδή της ελευθερίας κινήσεων κεφαλαίου, της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών και άλλων, το οικονομικό έγκλημα άρχισε να επεκτείνεται σε νέες κατευθύνσεις. Οι κοινωνίες άρχισαν να

---

⁵⁵ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.ρ., σ. 84
Διπλωματική εργασία

αντιμετωπίζουν έντονες κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, και ως αποτέλεσμα, η κοινωνική δικαιοσύνη δυσκολεύτηκε να λειτουργήσει αποτελεσματικά με το υπάρχον ποινικό σύστημα. Οι ανισότητες αυτές υπογράμμισαν την αδυναμία του συστήματος να αντιμετωπίσει τις νέες προκλήσεις και να προσφέρει δίκαιες λύσεις σε ένα ταχέως εξελισσόμενο παγκόσμιο περιβάλλον. Η έλλειψη δράσης απέναντι στην εγκληματικότητα των ισχυρών έχει βαθιές κοινωνικές επιπτώσεις, καθώς ενισχύει την αίσθηση ατιμωρησίας και την αντίληψη ότι ο νόμος ισχύει μόνο για τους αδύναμους, ενώ οι ισχυροί παραμένουν ατιμώρητοι.⁵⁶ Τα κοινά χαρακτηριστικά αυτών των εγκλημάτων είναι οι πελατειακές σχέσεις ή άγνοια των θυμάτων ή σύζευξη πολιτικής και οικονομικής εξουσίας ή εύννοια που αντιμετωπίζονται σε σχέση με άλλα εγκλήματα οι συνοπτικές διαδικασίες στα δικαστήρια και τα κίνητρά τους είναι συνήθως οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά. Αυτά τα εγκλήματα για να διαπραχθούν χρειάζονται πρόσωπα που είχαν κάποια εξουσία, κοινωνική θέση κάποιο οικονομικό υπόβαθρο και πολλές φορές χρειάζεται και η συνδρομή της πολιτικής για να επιτευχθούν οι στόχοι τους. Ορισμένα από αυτά τα εγκλήματα διαπράττονται προς όφελος ατόμων ενώ άλλα υποκινούνται από εταιρικούς κυβερνητικούς στόχους. Κίνητρό τους είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους ή διατήρηση της πολιτικής τους ισχύος και η διάκρισή τους μέσω του πλούτου και του κύρους. Οι σοβαρότερες βλάβες αυτών των εγκλημάτων γίνονται σε μεγαλύτερα συστήματα οικονομίας πολιτικής και κοινωνικής τάξης.

Παλαιότερα, τα εγκλήματα των ισχυρών συχνά δεν χαρακτηρίζονταν καν ως εγκλήματα και η πρώτη συστηματική έρευνα που έγινε για αυτά τα εγκλήματα ήταν του Edwin Sutherland, ο οποίος ανέφερε ότι αυτά τα εγκλήματα διαπράττονται από άτομα ανώτερης κοινωνικής τάξης.⁵⁷ Για να τα κατανοήσει κανείς πρέπει να κατανοήσει τα αποτελέσματα των ευρύτερων οικονομικών και πολιτικών σχέσεων τόσο στο εσωτερικό όσο και στο διεθνές επίπεδο. Για αυτό τον λόγο οι μελετητές προσπαθούν να εξηγήσουν τα συστατικά μέρη αυτών των εγκλημάτων προκειμένου να τα κατανοήσουν. Τα εγκλήματα αυτά είναι τα οργανωμένα εγκλήματα, τα εγκλήματα λευκού κολάρου, τα κρατικά-εταρικά εγκλήματα και τα εγκλήματα υψηλής διαφθοράς. Η Κριτική Εγκληματολογία προσπάθησε να αναλύσει την έννοια των εγκλημάτων των ισχυρών και σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε η νέο-μαρξιστική ανάλυση γύρω από το ρόλο του κράτους, γι' αυτό και η θεωρία για την εγκληματικότητα των ισχυρών πρωτοδιατυπώνεται τη δεκαετία του 1960 την εποχή της μετάβασης από την παραδοσιακή στην Κριτική Εγκληματολογία. Στη δεκαετία του '70, ο Frank Pearce, βασισμένος στις εξελίξεις της αναδυόμενης Κριτικής Εγκληματολογίας, ανέδειξε την απουσία της σοβαρής δράσης της κυρίαρχης τάξης και του κράτους από τη μελέτη της εγκληματολογίας. Έτσι, καθιέρωσε τον όρο «εγκλήματα των ισχυρών» για να περιγράψει τις εγκληματικές πρακτικές των ισχυρών κοινωνικών και πολιτικών τάξεων, οι οποίες συχνά παραβλέπονται ή υποβαθμίζονται από τα παραδοσιακά εγκληματολογικά μοντέλα.⁵⁸ Για αυτόν, τα

⁵⁶ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.π., σ. 154

⁵⁷ Βιδάλη, Σ. (2017) ό.π.π., σ.132

⁵⁸ Pearce, F. (1976) .Crimes of the Powerful, σ.91

εγκλήματα των ισχυρών περιλαμβάνουν τις επιβλαβείς, επιζήμιες και θυματοποιητικές συμπεριφορές που διαπράττονται από ιδιωτικές ή δημόσιες επιχειρήσεις, εταιρείες και οργανισμούς, καθώς και τις κρατικές διοικητικές, νομικιστικές και πολιτικές απαντήσεις σε αυτά τα εγκλήματα. Η έννοια των «εγκλημάτων των ισχυρών» χρησιμοποιείται για να περιγράψει αξιόποινες ή κοινωνικά επιβλαβείς πράξεις που διαπράττουν πρόσωπα ή οργανισμοί με εξουσία, όπως επιχειρήσεις, κρατικές υπηρεσίες, υπερεθνικοί οργανισμοί και άλλες οργανώσεις. Αυτές οι πράξεις διαπράττονται προκειμένου να εξυπηρετηθούν οργανωτικοί σκοποί ή για ίδιο όφελος. Συχνά, αυτές οι εγκληματικές ενέργειες παραμένουν αόρατες ή αντιμετωπίζονται με επιείκεια λόγω της επιρροής και της δύναμης των υπευθύνων.⁵⁹ Ο ορισμός που χρησιμοποίησε είχε μεγάλη βαρύτητα επειδή αναφερόταν σε μια ευρεία κατηγορία εγκλημάτων που ισχυρούς δράστες που αναφερόταν σε σχέσεις ισχύος για μια ολόκληρη κατηγορία εγκλημάτων.

Ακόμη τα εγκλήματα των ισχυρών αποτελούν μια δομική βία για τη βία, όπου εκδηλώνεται ως ανισότητα στην εξουσία και οδηγεί σε μια σειρά ανισοτήτων όσον αφορά την πρόσβαση στους πόρους όπως στους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς. Η εξουσία των ισχυρών δεν περιορίζεται απλά στην οικονομική τους επιρροή, αλλά διαπλέκεται με πολιτικές αποφάσεις, θεσμικές αλλαγές και τη λειτουργία των κρατικών μηχανισμών, οι οποίοι συχνά ευνοούν αυτούς που βρίσκονται στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας. Έτσι εξηγείται και η απουσία επαρκούς αντιμετώπισης από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης καθώς το ποινικό δίκαιο εστιάζει κυρίως σε ορισμένες μορφές διαπροσωπικής ή άμεσης βίας.⁶⁰ Βέβαια δεν αγνοεί τις υπόλοιπες μορφές βίας απλώς ο τρόπος αντιμετώπισής τους είναι περιορισμένος. Η αντιμετώπιση των εγκλημάτων των ισχυρών απαιτεί μια πολυδιάστατη αντεγκληματική πολιτική που θα προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα και δεν θα υπάρχει ατιμωρησία δηλαδή δομική αδικία. Η αντιμετώπισή τους εξαρτάται από το είδος της πράξης τους και από τα χαρακτηριστικά των θυμάτων τους όπως για παράδειγμα ότι είναι αυστηρότεροι όταν βλέπουν επιχειρηματικά συμφέροντα, γενικά πάντως τιμωρούνται ηπιότερα από ότι οι δράστες των εγκλημάτων του δρόμου. Η πολιτική ισχύ που διαθέτουν αποτρέπει την εγκληματοποίηση τους ή επιτρέπει μόνο τη «συμβολική» ποινικοποίησή τους. Και σε περίπτωση καταδίκης τους, μετά από ένα εύλογο χρονικό διάστημα όπου δεν θα ασχολείται κάποιος με τις υποθέσεις τους αποφυλακίζονται με συνοπτικές διαδικασίες. Τα εγκλήματα που διαπράττουν τα άτομα από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, όπως κλοπές, επιθέσεις ή διακίνηση ναρκωτικών, συμβαίνουν συνήθως σε δημόσιους χώρους και ενδέχεται να είναι πιο εμφανή και ευκολότερα αναγνωρίσιμα από τις αρχές.⁶¹ Επίσης, σπάνια έρχονται στο φως της δημοσιότητας καθώς έχουν μεγάλη ισχύ και γνωριμίες και αποκρύπτουν τα εγκλήματα τους, η καθημερινή

⁵⁹ Αλοσκοφής, Ο., (2019) στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ., Εγκλήματα των ισχυρών, σ. 91

⁶⁰ Χουλιάρας, Α., (2019) στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ., Εγκλήματα των ισχυρών, σ. 71

⁶¹ Δασκαλάκης, Η. (1985), Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης, σ.85-87
Διπλωματική εργασία

αστυνόμευση επικεντρώνεται στα εγκλήματα του δρόμου, τα ΜΜΕ αποτελούν μορφές ελέγχου των εγκλημάτων των ισχυρών και λόγω των πολιτικών, οικονομικών ή κοινωνικών τους θέσεων νομιμοποιούν τη βία. Τέλος, χαρακτηριστικό τους είναι η παραβίαση της αρχής της νομιμότητας, όπου το άτομο ή η οργάνωση ενσυνείδητα επιλέγει να δράσει κατά του δημοσίου συμφέροντος και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σκοπός αυτής της παραβατικής συμπεριφοράς είναι πάντα το προσωπικό ή οργανωτικό όφελος, αδιαφορώντας για τις συνέπειες που μπορεί να έχει για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.⁶²

Σημαντικό είναι να αναφερθούμε και στα συμπεράσματα που είχαν βγάλει ο Λιντς και ο Μικαλόφσκι σχετικά με τα εγκλήματα των ισχυρών για να τα κατανοήσουμε. Πρώτον, οι «εγκληματικές» πρακτικές των ισχυρών, αν και συχνά δεν εντάσσονται άμεσα στο πεδίο του ποινικού δικαίου, ενέχουν σοβαρή απειλή για τη συλλογική ευημερία και θα έπρεπε να οριστούν ως εγκλήματα με ποινικές κυρώσεις, καθώς η επίπτωση τους είναι μετρήσιμη. Δεύτερον, αυτά τα εγκλήματα, που προέρχονται από κρατική ή εταιρική δράση, θα πρέπει να επιφέρουν την αντίστοιχη ποινική καταστολή, ανάλογη με τη σοβαρότητα της κοινωνικής βλάβης που προκαλούν. Και τρίτον, η εγκληματολογία πρέπει να προσεγγίσει τα εγκλήματα των ισχυρών ως ισάξιο αντικείμενο έρευνας με τα κοινά εγκλήματα, όπως αυτά του δρόμου, που συνήθως κυριαρχούν στην ποινική ανάλυση και συζήτηση.⁶³

3.2 Το οργανωμένο έγκλημα

Στην συνέχεια, θα αναλύσουμε τις μορφές των εγκλημάτων των ισχυρών. Ένα από αυτά τα εγκλήματα είναι το οργανωμένο έγκλημα. Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος άρχισε να αναπτύσσεται κυρίως μετά τη δεκαετία του 1990, δηλαδή μετά την ανάπτυξη της βιομηχανίας, την αστικοποίηση, και την ανάπτυξη της καπιταλιστικής οικονομίας όπου όλα αυτά έφεραν και την ανάπτυξη της εγκληματικότητας. Συνδέθηκε με την διάσπαση της αγροτικής κοινωνίας και την ανάπτυξη του αστικού χώρου. Αρχικά, το οργανωμένο έγκλημα ήταν φαινόμενο κυρίως γνωστό στις ΗΠΑ μέχρι το 1970. Ωστόσο, από τη δεκαετία του 1980 και ιδιαίτερα στις αρχές του 1990, εξαπλώθηκε στην Ευρώπη, κυρίως λόγω της δράσης των Ηνωμένων Εθνών. Μέχρι το 1990, τα περισσότερα κράτη εκτός από τις ΗΠΑ και την Ιταλία δεν το θεωρούσαν σοβαρό εγκλημαίο έγκλημα. Ωστόσο, οι διεθνείς οργανισμοί άρχισαν να τονίζουν την απειλή που αποτελούσε, κάτι που οδήγησε στην ενίσχυση της ποινικής νομοθεσίας και της επιβολής των νόμων σε όλα τα κράτη μέλη. Το οργανωμένο έγκλημα θεωρούνταν αρχικά ως μια επιχείρηση που βασιζόταν στον εκβιασμό και άλλες παράνομες δραστηριότητες, όπως ναρκωτικά, πλαστά έγγραφα και παράνομα ποτά, και συνήθως αποτελούνταν από επαγγελματίες εγκληματίες. Η αύξηση της συνολικής ζήτησης, που προκλήθηκε από την εξέλιξη της μεσαίας τάξης, την αύξηση του πληθυσμού και την ενίσχυση του ανταγωνιστικού

⁶² Ράικος, Δ. (2006). Δημόσια διοίκηση και διαφθορά, σ.145-162

⁶³ Weigend, T., Το οργανωμένο έγκλημα από την σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, σ.75

καπιταλισμού, δημιούργησε τις συνθήκες για την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτό το έγκλημα λειτουργούσε ουσιαστικά ως μια καπιταλιστική επιχείρηση, εκμεταλλευόμενη τις ευκαιρίες κέρδους που προσέφεραν παράνομες δραστηριότητες. Η δραστηριότητα της εγκληματικής αυτής επιχείρησης αναπτύσσεται μέσω μεταφορών διανομής που λειτουργούν ως μια ανεξάρτητη κανονική επιχείρηση.

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου, τέλη του 1940, το οργανωμένο έγκλημα είχε κατανοηθεί και ως ένα σύνολο εγκληματικών δραστηριοτήτων που εμπλεκόντουσαν νόμιμες επιχειρήσεις και κυβερνητικοί εκπρόσωποι. Το 1950 ορίστηκε ως εθνική εγκληματική οργάνωση που κυριαρχούσε στις πιο κερδοφόρες παράνομες αγορές, ενώ τη δεκαετία του 1960, το οργανωμένο έγκλημα εξελίχθηκε και υιοθέτησε μια πιο "μαφιοκεντρική" προσέγγιση, όπου οι εγκληματικές οργανώσεις επικεντρώθηκαν στην παροχή παράνομων προϊόντων και υπηρεσιών για κέρδος, συχνά μέσω εκβιασμού. Οι οργανώσεις αυτές συνήθως δρούσαν με ιεραρχική δομή και εκμεταλλεύονταν τις αδυναμίες του κράτους και της κοινωνίας, διαπλέκοντας την πολιτική και την οικονομία με εγκληματικές δραστηριότητες, όπως το εμπόριο ναρκωτικών, την εκβίαση και το λαθρεμπόριο. Έτσι λοιπόν, βλέπουμε ότι ήταν αδύνατο να υιοθετηθεί ένας ενιαίος ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος καθώς υπήρχαν αποκλίσεις ανάμεσα στα διαφορετικά νομικά συστήματα, οικονομίες και χρονολογίες. Τον Νοέμβριο του 2000, υπογράφηκε η Σύμβαση του Παλέρμο στη Σικελία από τους εκπροσώπους των κρατών μελών του ΟΗΕ, με σκοπό την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Η Σύμβαση καθόριζε το οργανωμένο έγκλημα ως διεθνικό έγκλημα και τέθηκε σε ισχύ το 2003, αν και με κάποιες εξαιρέσεις, όπως αυτή της Ελλάδας, όπου η Σύμβαση άρχισε να ισχύει το 2010. Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2 της Σύμβασης, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να θεωρηθεί διεθνικό εάν διαπράττεται σε περισσότερα από ένα κράτη, αν σημαντικό τμήμα του σχεδιασμού, της προπαρασκευής ή του ελέγχου του εγκλήματος λαμβάνει χώρα σε άλλο κράτος, αν διαπράττεται από οργανωμένη εγκληματική ομάδα που δρα σε περισσότερα από ένα κράτη ή αν έχει σημαντικές επιπτώσεις σε ένα άλλο κράτος, ακόμα και αν διαπράττεται σε ένα μόνο κράτος.⁶⁴

Το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι συνήθως ένα ευκαιριακό φαινόμενο, αλλά λειτουργεί ως μια συνεχής, δομημένη οντότητα, η οποία δρα πέρα από γεωγραφικά σύνορα. Τα βασικά χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος περιλαμβάνουν τη χρήση ψυχολογικής βίας, καθώς και την ιεραρχική δομή που χαρακτηρίζει τα εγκληματικά δίκτυα. Αυτή η ιεραρχία δημιουργεί ένα σύστημα σχέσεων και συνεργασιών μεταξύ οργανώσεων, ατόμων και επιχειρήσεων, επιτρέποντας την αποτελεσματική διαχείριση και εξέλιξη των εγκληματικών δραστηριοτήτων.⁶⁵ Όλοι οι εμπλεκόμενοι δηλαδή των οργανωμένων εγκλημάτων έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά όπως η χρήση βίας ή εκβιασμού για να επιβάλουν τη θέλησή τους, η

⁶⁴ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.π., σ.175

⁶⁵ Παπαχαράλάμπους, Χ. (1998). Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος - Διεθνής νομοθέτηση - Στάση της Ελληνικής Έννομης Τάξης, σ.688

συνεργασία σε ομάδες που συνήθως ξεπερνούν τα δύο άτομα, η διασυνοριακή δραστηριότητα, η χρησιμοποίηση επιχειρηματικών δομών για να κρύψουν τις παράνομες δραστηριότητες, η εκμετάλλευση της αγοράς μέσω της διακίνησης χρημάτων (ξέπλυμα χρημάτων) και η πολιτική επιρροή που ασκούν σε τοπικό ή διεθνές επίπεδο. Η περιγραφή της Βιδάλη αναδεικνύει ακριβώς αυτή την ομοιότητα με μια κανονική εμπορική επιχείρηση. Το οργανωμένο έγκλημα αναπτύσσεται μέσω δικτύων μεταφορών, διανομής και παραρτημάτων, επιτρέποντας την αδιάλειπτη παραγωγή και πώληση παράνομων αγαθών ή υπηρεσιών, με στόχο το κέρδος.⁶⁶ Πολλές φορές, αυτά μπορούσαν να λειτουργήσουν και ως ανεξάρτητη εμπορική επιχείρηση. Το οργανωμένο έγκλημα λειτουργούσε υπό μορφή δικτύων όπου οι ρόλοι και τα πρόσωπα διαφοροποιούνταν ανάλογα τη χρονική περίοδο, την εδαφική έκταση και τη νόμιμη οικονομία. Η οργάνωση των εγκληματικών δραστηριοτήτων μέσω δικτύων είναι κοινό στοιχείο για όλες τις μορφές οργανωμένου εγκλήματος επειδή παρέχει μεγαλύτερη ασφάλεια για το οργανωμένο έγκλημα, χαμηλότερο κόστος αλλά κάνει και το έργο των αρχών δυσκολότερο.⁶⁷ Ακόμη, είχε ανάγκη σχέσεις συνεργασίας και νομική συνδρομή ώστε να αποκτά συμβιωτική σχέση με το κράτος και τη νόμιμη οικονομία και το κύριο μέσο του για αυτήν την εξάπλωση ήταν η διαφθορά κυρίως των δημοσίων λειτουργών. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το 'μυστικό της επιτυχίας' αυτών των εγκλημάτων ήταν ότι δεν διώκονταν από τις αρχές καθώς το κράτος ήταν σύμμαχός τους. Η συνεργασία μεταξύ οργανωμένων εγκληματικών δικτύων και ατόμων σε θέσεις εξουσίας δημιουργεί έναν ισχυρό δεσμό μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος και των εγκλημάτων που διαπράττονται από άτομα από ανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Αυτά τα άτομα παρέχουν προστασία στις εγκληματικές ομάδες, χρησιμοποιώντας τη θέση και τους πόρους τους για να βοηθήσουν στη διάπραξη και την κάλυψη των παράνομων πράξεων, επηρεάζοντας τη λειτουργία του κράτους και την εφαρμογή των νόμων. Οι κοινωνικές σχέσεις του οργανωμένου εγκλήματος συνδέονται άμεσα με την κυρίαρχη οικονομία και τις κοινωνικές σχέσεις σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Αυτές οι σχέσεις εξαρτώνται από διάφορους παράγοντες, όπως: πρώτον, τον τύπο της παράνομης οικονομίας που αναπτύσσεται στην περιοχή και τις διαδικασίες που επικρατούν, δεύτερον, τον βαθμό αστικότητας της περιοχής, τρίτον, την κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής, και τέταρτον, τη δημοκρατική διάρθρωση της τοπικής κοινωνίας.⁶⁸ Το οργανωμένο έγκλημα, βέβαια, δεν είναι εισαγόμενο αλλά φαινόμενο που προκύπτει μέσα από την κοινωνία, αποτελούμενο από άτυπα δίκτυα σχέσεων πελατείας και διαφθοράς των κρατικών εκπροσώπων, πρόκειται για παράνομες επιχειρήσεις που προσφέρουν παράνομα προϊόντα και υπηρεσίες, συχνά υπό την προστασία ή ανοχή του κράτους ή των αρχών, επιτρέποντας τους να δρουν ανεμπόδιστα.⁶⁹ Αποτελεί μια παράλληλη με το κράτος οικονομία που έχει κοινωνικά ερείσματα αλλά οργανώνεται συχνά και από το ίδιο το κράτος λόγω των συμμαχιών

⁶⁶ Αλοσκοφής, Ο., (2019) ό.π.ρ., σ. 90

⁶⁷ Αλοσκοφής, Ο., (2019) ό.π.ρ., σ. 91

⁶⁸ Σταμούλη, Ε., (2019) στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπος, Χ., Εγκλήματα των ισχυρών, σ.218

⁶⁹ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.ρ., σ.151

μαζί του έναντι εξυπηρέτησης συμφερόντων και των δύο. Στόχος των εγκληματικών οργανώσεων που διέπρατταν αυτά τα εγκλήματα ήταν να δημιουργήσουν μονοπώλια στους τομείς που δραστηριοποιούνταν και να επεκτείνουν τις επιχειρήσεις τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το οργανωμένο έγκλημα και η διαφθορά διαπράττονται από μια μικρή ομάδα ισχυρών ατόμων που κατέχουν πλούτο, εξουσία ή και πολιτική εξουσία μέσα στην κοινωνία και βλάπτουν την εθνική οικονομία επιφέροντας δυσάρεστες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες σε αυτήν. Όπως έχει αναφέρει και η Κριτική Εγκληματολογία, βαριά εγκληματικότητα εκδηλώνουν και οι ευυπόληπτες πολιτικές και οικονομικές ελίτ που κατέχουν θέσεις εξουσίας στο κράτος ή στις επιχειρήσεις, και κάποιες φορές και σε συνεργασία ακόμη και με εγκληματικές οργανώσεις.⁷⁰

Με βάση τα κοινά χαρακτηριστικά όπου αναφέρθηκαν παραπάνω και όπως και ο Weigend είχε αναφέρει θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος ως εξής, Το οργανωμένο έγκλημα είναι η συντονισμένη και προσχεδιασμένη διάπραξη εγκληματικών πράξεων, που πραγματοποιούνται από περισσότερους από δύο δράστες, αυτοί αναλαμβάνουν συγκεκριμένους ρόλους και συνεργάζονται για την επίτευξη του κοινού στόχου τους, για μεγάλο χρονικό διάστημα και συνήθως, χρησιμοποιούν επαγγελματικές ή επιχειρηματικές δομές, καθώς και βία ή εκφοβιστικά μέσα, και συχνά ασκούν επιρροή στην πολιτική, τα ΜΜΕ, τη δημόσια διοίκηση, τη δικαιοσύνη ή την οικονομία, για να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους.⁷¹ Άρα, το οργανωμένο έγκλημα απαιτεί τη συμμετοχή τουλάχιστον δύο ατόμων και τη διάπραξη εγκλημάτων με συντονισμένο και προσχεδιασμένο τρόπο, συνήθως για μακροχρόνιο διάστημα. Τα εγκλήματα που διαπράττονται από άτομα μόνα τους ή σε σύντομο χρονικό διάστημα δεν θεωρούνται οργανωμένο έγκλημα, αλλά μικρότερης κλίμακας εγκληματικές δραστηριότητες. Επιπλέον, το οργανωμένο έγκλημα συχνά εκμεταλλεύεται τις αδυναμίες και τα κενά στο κοινωνικό και οικονομικό σύστημα, χρησιμοποιώντας τις για να διευκολύνει την παράνομη δραστηριότητά του και να ενισχύσει τη δύναμή του.. Αποτελεί, ακόμη, σοβαρή απειλή για τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου. Σύμφωνα και με το άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα στην Ελλάδα, οργανωμένη εγκληματική οργάνωση αποτελεί όταν κάποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε επιχειρησιακά δομημένη και με διαρκή εγκληματική δράση οργάνωση, τριών ή περισσότερων προσώπων, που επιδιώκει την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων και τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή.⁷²

Επιπρόσθετα, το οργανωμένο έγκλημα τελούνταν και από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, που δεν είχαν πελατειακές σχέσεις και δίκτυα σχέσεων με δημόσιους λειτουργούς, πολιτικά πρόσωπα και γενικότερα άτομα υψηλής κοινωνικής θέσης, τα οποία προκειμένου να προσαρμοστούν στο νέα καπιταλιστική κοινωνία ή για να νιώθουν κάποια ασφάλεια ή για να αποκτήσουν κάποια εργασία και να βρουν ένα

⁷⁰ Αλοσκοφής, Ο. (2019) ό.π.ρ., σ.89

⁷¹ Γασπαρινάτου, Μ.,(2021) Έγκλημα και εξουσίες στο ελληνικό κράτος: η γκρίζα ζώνη της νομιμότητας, σ.120

⁷² Χλούπης, Γ., (2020) Το άρθρο 187 ΠΚ – «οι περιπέτειες μιας εγκληματικής οργάνωσης», σ.540
Διπλωματική εργασία

τρόπο να επιβιώσουν εγκληματούσαν. Ήταν και τα μόνα που χρησιμοποιούσαν τη βία για προστασία με αποτέλεσμα πολλές φορές να διώκονται από τις αρχές. Ο κοινωνικός αποκλεισμός και η παράλληλη παροχή πληθώρας ευκαιριών για εύκολο πλουτισμό διευκολύνει την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος.⁷³ Οι καταναλωτικές ανάγκες όπως και η άσκηση της εξουσίας ήταν ένας από τους κυριότερους λόγους για να εγκληματήσει κάποιος. Το οργανωμένο έγκλημα ήταν πλέον βασική παράμετρος της κοινωνικής και οικονομικής ζωής του κάθε κράτους λόγω της παγκοσμιοποίησης και της αδυναμίας των κρατικών μηχανισμών να αντιδράσουν απέναντι στο έγκλημα. Στις ΗΠΑ, επίσης, την οργανωμένη εγκληματικότητα απαρτίζουν άτομα που έχουν απομακρυνθεί τελείως από την νόμιμη οικονομία της εργασίας.

Για την πλήρη εξέταση και κατανόηση λοιπόν, του οργανωμένου εγκλήματος θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη μας το οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται γιατί διακρίνεται από μεταβλητότητα και προσαρμοστικότητα και πάντα μέσα στο πλαίσιο της εκάστοτε νόμιμης οικονομίας. Η οργανωμένη εγκληματικότητα είναι αποτέλεσμα των δυνάμεων που κυριαρχούν στην αγορά και αποτελεί προϊόν της πολιτικής οικονομίας του καπιταλισμού. Η μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί την εξέταση παραμέτρων πέρα από την εγκληματική δράση καθ' αυτή. Η διαπλοκή με το πολιτικό σύστημα και η διαφθορά, για παράδειγμα, δημιουργούν ένα περιβάλλον ανοχής ή ακόμα και προστασίας για τις εγκληματικές δραστηριότητες. Οι σχέσεις εξουσίας και η συνεργασία με επιχειρηματικά και χρηματοπιστωτικά δίκτυα διευκολύνουν την ανωνυμία, την παράνομη χρηματοδότηση και τη διείσδυση των εγκληματικών οργανώσεων σε νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες, καθιστώντας έτσι δύσκολη την καταπολέμησή τους.⁷⁴ Εμφανίζεται όταν υπάρχουν σοβαρές κοινωνικές αλλαγές αλλά και μεταβολές σε ένα οικονομικό σύστημα, επωφελείται από τις μεταβαλλόμενες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και παράγει μια παράλληλη οικονομία. Δυστυχώς, το Ποινικό Δίκαιο αντιμετωπίζει μόνο κάποιες πτυχές του οργανωμένου εγκλήματος καθώς δεν έχει τα εργαλεία για μια γενικότερη αντιμετώπιση του και για αυτό τον λόγο είναι και δύσκολο να το ξεχωρίσει από άλλα εγκλήματα, χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι και ότι το οργανωμένο έγκλημα ήταν ξένο για την ελληνική κοινωνία μέχρι το 1985 και μέχρι το 2001 ταυτιζόταν με την τρομοκρατία, σε κάποιες άλλες χώρες και με τον εκβιασμό. Δεν υπήρχε συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο παρά μόνο κάποιες διάσπαρτες διατάξεις περί συναυτουργίας, συνεργίας, και σύστασης συμμορίας και μια διάταξη περί δήμευσης και νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Επίσης, συνδέθηκε και με την εισροή μεταναστών. Συνεπώς, το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα προσλαμβάνονταν για αρκετά χρόνια κυρίως ως εισαγόμενο φαινόμενο και ερμηνευόταν μέσω εθνικών ή εξωτερικών παραμέτρων και όχι σε σχέση με τις κοινωνικές σχέσεις και τις δομές εξουσίας που υπάρχουν μέσα στην ίδια την κοινωνία, οι οποίες μπορεί να συμβάλλουν στη

⁷³ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.ρ., σ.154

⁷⁴ Σταμούλη, Ε.,(2019) ό.π.ρ., σ. 217

διάπραξη και εξάπλωση του εγκλήματος.⁷⁵ Επιπλέον, τα έσοδα από τις εγκληματικές δραστηριότητες μπορούν να νομιμοποιηθούν μόνο μέσω νόμιμων επιχειρήσεων ή των χρηματοοικονομικών δικτύων, γεγονός που καθιστά δύσκολη την εύρεση των δραστών και των εγκλημάτων τους από τις αρχές. Καταλαβαίνουμε λοιπόν, ότι το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίζοταν διαφορετικά ανάμεσα στα διάφορα κράτη και ότι οι γνώσεις για τη φύση του ήταν περιορισμένες και για αυτό το λόγο υπήρχε και πλήρης ατιμωρησία σε αυτές τις ομάδες ατόμων που εγκληματούσαν. Παρόλο, δηλαδή, που η οργανωμένη εγκληματικότητα ήταν ένα πρόβλημα διεθνές υπήρχαν πολλά προβλήματα στην καταπολέμηση της όπως ο εννοιολογικός προσδιορισμός της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση, η αντιμετώπιση της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων και άλλα πολλά. Έτσι, η ανάγκη αντιμετώπισης της διασυνοριακής οργανωμένης εγκληματικότητας, έχει οδηγήσει πολλούς διεθνείς οργανισμούς και ομάδες κρατών στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την θέσπιση διεθνών κανόνων κυρίως διεθνούς συνεργασίας με στόχο την καταπολέμηση των εμποδίων για την αντιμετώπιση του.

3.3 Τα εγκλήματα λευκού κολλάρου

Στην συνέχεια, τα εγκλήματα λευκού κολλάρου έχουν κοινή βάση ως προς τους όρους δημιουργίας τους, τις συνθήκες εξάπλωσης τους, τις σχέσεις τους με το νόμο και την εξουσία, τις κοινωνικές επιπτώσεις τους αλλά και το ίδιο το αντικείμενο του εγκλήματος με το οργανωμένο έγκλημα. Υιοθετούν μια εγκληματική συμπεριφορά ως κοινή πρακτική της επιχειρηματικής τους δράσης και είχαν ίδιους μονοπωλιακούς μεθόδους για τον έλεγχο της αγοράς ώστε να πολλαπλασιαστούν τα κέρδη τους. Το εγκληματικό φαινόμενο αυτό είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας και συγκαταλέγεται και αυτό στη βαριά εγκληματικότητα και έχει σοβαρές επιπτώσεις στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Τα κοινά χαρακτηριστικά όλων των εγκλημάτων λευκού κολλάρου είναι πρώτον, ότι συμβαίνουν σε ένα πλαίσιο νόμιμης απασχόλησης, δεύτερον έχουν ως κίνητρο το οικονομικό κέρδος και τρίτον δεν χαρακτηρίζονται από εσκεμμένη ή άμεση βία.

Τα εγκλήματα λευκού κολλάρου είναι παράνομες πράξεις που διαπράττονται από άτομα υψηλής κοινωνικής θέσης, συνήθως στο επαγγελματικό τους περιβάλλον, με στόχο την προσωπική ή οικονομική τους ωφέλεια.⁷⁶ Είναι άτομα που απολαμβάνουν κοινωνικό σεβασμό, κοινωνική καταξίωση και γόητρο και προβάλλονται ως κοινωνικά πρότυπα.⁷⁷ Τα εγκλήματα αυτά αποτελούν οργανωμένο έγκλημα και τα οποία είναι απειλή για το σύστημα. Επίσης, χαρακτηριστικά τους είναι τα πελατειακά δίκτυα, η άγνοια των θυμάτων, η σύζευξη πολιτικής και οικονομικής εξουσίας και ότι αυτοί οι εγκληματίες αντιμετωπίζονταν με εύνοια εάν αποκαλύπτονταν. Σε αντίθεση με κάποια οργανωμένα εγκλήματα που μπορεί να διαπράττονταν από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, το έγκλημα του λευκού κολλάρου δεν συνδέεται με την ανέχεια ή τη στέρηση αλλά με τους αλαζονικούς σκοπούς και στόχος του είναι οι ανώτερες

⁷⁵ Βιδάλη, Σ.,(2017) όπ.πρ., σ.151

⁷⁶ Sutherland, E., (1983) White Collar Crime-The Uncut Version, σ.4

⁷⁷ Sutherland, E., (1983) όπ.πρ., σ.4

κοινωνικές θέσεις, η αύξηση κοινωνικού κύρους και χρήματος. Τα εγκλήματα αυτά αποτελούν ένα παράγωγο της δομικής κοινωνίας. Η ταξική προέλευση των δραστών είναι συνήθως από κάποιο ανώτερο κοινωνικό στρώμα, έχουν κάποια ανώτερη εκπαίδευση και παιδεία, είναι οικονομικά άνετοι και έχουν και κάποια νόμιμη δραστηριότητα. Αυτοί οι εύποροι επαγγελματίες ή επιχειρηματίες έχουν ως κοινή πρακτική των δραστηριοτήτων τους να εγκληματούν και είναι μια γενικότερη φιλοσοφία ζωής να χρησιμοποιούν συγκεκριμένες πρακτικές παραβίασης του νόμου. Οι δράστες των εγκλημάτων λευκού κολλάρου επιδιώκουν προσωπικό κέρδος και κοινωνική αναγνώριση μέσω παράνομων ενεργειών, εκμεταλλευόμενοι το σύστημα και την εξουσία για να αποκτήσουν πλούτο και υψηλές θέσεις. Αν και οι πράξεις τους είναι λιγότερο βίαιες, η ζημιά που προκαλούν μπορεί να είναι πολύ μεγαλύτερη για την κοινωνία και την οικονομία.

Εγκλήματα λευκού κολλάρου λοιπόν, θεωρούμε κάθε πράξη που θεωρείται επιζήμια στο κοινωνικό σύνολο από άτομα ανώτερης κοινωνικής τάξης, που βρίσκονται ανάμεσα σε μια νόμιμη αλλά και παράνομη οικονομία καθώς τις περισσότερες φορές εμπλέκεται και το κράτος σε αυτά αλλά και τα πολιτικά συστήματα και τα κέντρα εξουσίας. Πρόκειται για πράξεις που γίνονται με βάση τα συμφέροντα των ελίτ ως μια μακροπρόθεσμη επένδυση. Τέτοια εγκλήματα μπορεί να είναι η παραποίηση λογιστικών στοιχείων επιχειρήσεων, χρηματιστηριακοί ελιγμοί, εμπορική δωροδοκία, διαφθορά άμεση ή έμμεση των δημοσίων λειτουργών και πολιτικών αξιωματούχων, οργανωμένη κερδοσκοπία, παραπλανητική διαφήμιση, κατάχρηση δημοσίου χρήματος, φορολογικές απάτες και δόλιες χρεοκοπίες.⁷⁸ Επίσης, χρησιμοποιούσαν πολλές φορές τεχνάσματα όπως θυγατρικές και εικονικές εταιρείες προκειμένου να καλύπτουν τις παράνομες δραστηριότητες τους.

Οι νόμοι άρχισαν όλο και πιο συχνά να χρησιμοποιούνται από τις ισχυρές κοινωνικές τάξεις για να ενισχύσουν τη δύναμή τους και να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τα εγκλήματα που διαπράττουν τα ανώτερα στρώματα να μένουν ατιμώρητα, καθώς το ίδιο το νομικό σύστημα ενδέχεται να τα καλύπτει ή να τα νομιμοποιεί, εξυπηρετώντας τα συμφέροντα αυτών των τάξεων.. Είχαν επιρροή στην εφαρμογή και δημιουργία των νόμων με αποτέλεσμα την διαστρέβλωση της νομοθεσίας. Με λίγα λόγια, το κράτος είναι ο κύριος συνένοχος σε αυτά τα εγκλήματα αλλά και 'το μυστικό της επιτυχίας τους'. Η ατιμωρησία είναι το πέπλο προστασίας τους. Σημαντικό βέβαια, για αυτούς είναι και ότι λόγω της οικονομικής τους θέσης μπορούν να εξαγοράζουν και τα ΜΜΕ ώστε να συγκαλύπτουν οποιαδήποτε στιγμή χρειαστεί τα εγκλήματά τους. Άρα, δεν υπάρχει ουσιαστική ποινική δικαιοσύνη γιατί το σύστημα δεν μπορεί να λειτουργήσει αντικειμενικά και αποτελεσματικά, αφού οι ισχυρές κοινωνικές και επιχειρηματικές ελίτ που έχουν πρόσβαση και επιρροή σε αυτό, συχνά το χρησιμοποιούν για να διατηρήσουν και να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους. Υπάρχει μία γκριζα ζώνη νομιμότητας και παρανομίας και μεγάλη έλλειψη ρυθμιστικού ελέγχου. Η κοινωνική θέση και η εξουσία μιας ομάδας επηρεάζουν τη διαμόρφωση των νόμων και τη λειτουργία του

⁷⁸ Sutherland, E., (1983) ό.π.π., σ.3
Διπλωματική εργασία

δικαστικού συστήματος, οι ισχυρές ομάδες, λόγω της επιρροής τους, μπορούν να «διαμορφώσουν» το ποινικό δίκαιο έτσι ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντά τους και να αποφεύγουν τη δίωξη για εγκλήματα που διαπράττουν.⁷⁹ Ο ποινικός νόμος πλέον, δεν αποτυπώνει ουδέτερα την κοινή βούληση των πολιτών, ούτε προστατεύει τα κοινωνικά συμφέροντα, δεν ρυθμίζει τι είναι νόμιμο και ηθικό αλλά αποτελεί ένα δυνατό όπλο των ισχυρών και έτσι εξουδετερώνει τον κοινωνικό έλεγχο και τα όρια της νομιμότητας που μεταβάλλονται συνεχώς αναλόγως τις επιδιώξεις των ανώτερα κοινωνικά τάξεων ώστε οι δράστες τους να αποφεύγουν το ποινικό στίγμα. Το πλέγμα της εξουσίας που καθορίζει τους όρους της νομιμότητας παγιώνεται μέσω άτυπων δικτύων σχέσεων εναλλασσόμενων ρόλων και συνθηκών περιστρεφόμενων θυρών.⁸⁰ Καταλαβαίνουμε έτσι, ότι το έγκλημα του λευκού κολάρου αποτελεί συνώνυμο της κοινωνικής και οικονομικής αδικίας, μια οικονομική ανομία και παρεκτροπή της ακόρεστης ανθρώπινης φύσης με απουσία ρυθμιστικών κανόνων. Ακόμη, λόγω των θέσεων που είχαν οι δράστες, φαινομενικά φαινόταν ότι ήταν προσηλωμένοι στον νόμο και αυτό διευκόλυνε υπόγειες διαπραγματεύσεις και μυστικές συμφωνίες εκτός νόμου.⁸¹

3.4 Κρατικό-εταιρικό έγκλημα

Συνεχίζοντας, ένα ακόμη από τα εγκλήματα των ισχυρών είναι το κρατικό-εταιρικό έγκλημα. Αυτό το έγκλημα αφορά παράνομες συνεργασίες μεταξύ του κράτους και ιδιωτικών εταιρειών, που συνήθως έχουν ως στόχο την εκμετάλλευση του δημόσιου πλούτου προς όφελος των εμπλεκόμενων μερών. Πρόκειται για μια μορφή διαπλοκής, όπου δημόσιοι φορείς συνεργάζονται με ιδιωτικές επιχειρήσεις για να προωθήσουν συμφέροντα που ενδέχεται να είναι παράνομα ή να προκαλούν κοινωνική βλάβη.⁸² Με λίγα λόγια, είναι παράνομες σχέσεις μεταξύ πολιτικής και οικονομικής εξουσίας που εντοπίζονται στη διαδικασία νομοθέτησης, την αδρανοποίηση εφαρμογής των νόμων και στην διάχυση της παρανομίας ώστε να έχουν κοινωνική και πολιτική άνοδο και να διατηρήσουν ή να κατακτήσουν την εξουσία. Είναι αλληλένδετη η λειτουργία των κυβερνήσεων και των εταιρειών προκειμένου να επιτευχθούν κοινοί στόχοι με τη συνεργασία τους. Αποτελεί προϋπόθεση για να διαπραχθεί το κρατικό-εταιρικό έγκλημα ο παράγοντας της διαφθοράς, ο οποίος στη συγκεκριμένη περίπτωση συνδέεται άρρηκτα με το φαινόμενο των πελατειακών σχέσεων.⁸³ Η έννοια του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος περιγράφει τη συνύπαρξη και αλληλεπίδραση μεταξύ του πολιτικού και του οικονομικού συστήματος, όπου οι πολιτικές πρακτικές που εφαρμόζονται για την επίτευξη κυβερνητικών στόχων συχνά συγχέονται ή συνδέονται με τις οικονομικές πρακτικές που επιδιώκουν τον ίδιο σκοπό.⁸⁴ Χρησιμοποιείται ο δημόσιος τομέας για

⁷⁹ Βιδάλη, Σ., (2017) όπ.πρ., σ.136

⁸⁰ Γασπαρινάτου, Μ., (2021) όπ.πρ., σ.118

⁸¹ Sutherland, E., (1983) όπ.πρ., σ.234-235

⁸² Χουλιάρας, Α.,(2019) στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ., Εγκλήματα των ισχυρών, σ. 73

⁸³ Green, P., & Ward, T. (2004). State crime. Governments, violence and corruption, σ.11

⁸⁴ Χουλιάρας, Α., (2019) όπ.πρ., σ.78

τη δημιουργία ευκαιριών, αθέμιτου πλουτισμού και αδρανοποίηση των ελεγκτικών μηχανισμών. Οι σχέσεις μεταξύ πολιτικής και οικονομικής εξουσίας γίνονται αντιληπτές μέσω της διαδικασίας της νομοθέτησης, της αδρανοποίησης εφαρμογής του νόμου και της διάχυσης της παρανομίας μέσω πληθώρας ευκαιριών που προσφέρονται για την κοινωνική και πολιτική άνοδο την κατάκτηση και τη διατήρηση της εξουσίας. Και σύμφωνα επίσης, και με τον Μικαλόφσκι και τον Κράμερ, το κρατικό-εταιρικό έγκλημα αναφέρεται στις παράνομες ή κοινωνικά επιβλαβείς ενέργειες που προκύπτουν από τη συνεργασία ή τη διαπλοκή μεταξύ θεσμών εξουσίας και οικονομίας και αυτές οι ενέργειες συνήθως εξυπηρετούν τα συμφέροντα τόσο της πολιτικής εξουσίας όσο και των επιχειρηματικών συμφερόντων.⁸⁵ Συγκαταλέγονται στα εγκλήματα της παγκοσμιοποίησης, όπου έχουν μεγάλο κόστος και στις αναπτυσσόμενες χώρες, δημιουργούν αυξανόμενη οικονομική ανισότητα και την κοινωνική αδικία, χρησιμοποιούν τη διαφθορά και το ξεπούλημα των δημόσιων πόρων και τους καλύπτουν τα ΜΜΕ και τα έντυπα. Η διαφθορά που χρησιμοποιούν ως μέσο αφορά την κατάχρηση της δημόσιας εξουσίας για ιδιωτικό όφελος, περιλαμβάνει μορφή λαθραίας ανταλλαγής όπως για παράδειγμα δωροδοκίας, ανταλλαγής ευνοιών μεταξύ κρατικών και μη κρατικών φορέων, υπεξαίρεση και παράνομες συναλλαγές, είναι μέσα στα φαινόμενα πελατειακού χαρακτήρα και εμπλέκεται ως μέσο για έναν οργανωτικό στόχο, εξυπηρετεί οργανωτικούς στόχους και επιδιώκει κέρδος μέσω οργανωτικών σχέσεων. Ενδιαφέρον έχει ότι σε μια τυπική περίπτωση κρατικού εταιρικού εγκλήματος και διαφθοράς, οι επιχειρηματίες δεν εκμεταλλεύονται τα κενά στη νομοθεσία αλλά αντίθετα, η εκτελεστική εξουσία είναι συχνά εκείνη που καθορίζει τις συνθήκες, διευκολύνοντας αυτά τα εγκλήματα μέσω χαλαρών νόμων ή πολιτικών που εξουδετερώνουν τους κοινωνικούς μηχανισμούς ελέγχου, αποτρέποντας τη δράση ελέγχου και δικαιοσύνης.⁸⁶ Τέλος, ο χαρακτήρας των σχέσεων που δομούνται από το κρατικό-εταιρικό έγκλημα, αφορά την οργανωμένη δράση: των ατόμων, των επιχειρήσεων αλλά και του πολιτικό-οικονομικού συστήματος και αυτό είναι που αποτέλεσε τη βάση της θεωρίας του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος.⁸⁷

Αυτό το έγκλημα μπορεί να είναι κρατικά υποκινούμενο εταιρικό έγκλημα ή κρατικά υποβοηθούμενο εταιρικό έγκλημα. Το κράτος δηλαδή, μπορεί να ξεκινά μια συμπεριφορά και να έχει ενεργητικό ρόλο ή μπορεί απλά να την διευκολύνει και να έχει παθητικό ρόλο. Στην πρώτη περίπτωση, εταιρείες συνεργάζονται με την κυβέρνηση και εμπλέκονται σε παράνομες ή ανήθικες δραστηριότητες με τη σιωπηρή ή ενεργή υποστήριξη της κυβέρνησης, ενώ στην δεύτερη περίπτωση των κρατικών υπηρεσιών, αυτές παραλείπουν να δημιουργήσουν τα κατάλληλα νομικά και θεσμικά μέτρα για να ελέγξουν την ανώμαλη οικονομική δραστηριότητα. Αυτό συμβαίνει είτε λόγω άμεσης συμπαιγνίας είτε επειδή τόσο οι επιχειρήσεις όσο και η κυβέρνηση

⁸⁵ Michalowski, R., Kramer, R., (2006) *The critique of power*, στο Michalowski, R., Kramer, R. (επιμ.), *State-Corporate Crime: Wrongdoing at the Intersection of Business and Government*, σ.1-17

⁸⁶ Βασιλάντωνοπούλου, Β. (2014). Λευκά κολάρα και Οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική, σ.238

⁸⁷ Michalowski, R. & Kramer, R. (2007). *State-Corporate Crime and Criminological Inquiry* Σε Pontell, H & Geis, G. (Επιμ.), *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime*, σ.209
Διπλωματική εργασία

έχουν κοινούς στόχους, οι οποίοι θα ήταν δύσκολο να επιτευχθούν αν υπήρχε αυστηρότερη ρύθμιση και έλεγχος.⁸⁸ Έτσι, οι ευκαιρίες διάπραξης εγκλημάτων πολλαπλασιάζονται από τον ελλιπή κοινωνικό έλεγχο ή από την πλήρη απουσία του. Υπάρχει μια αλληλεπίδραση μεταξύ κράτους και επιχειρήσεων και μια κανονικοποίηση της παρέκκλισης. Στον σύγχρονο καπιταλισμό, η λειτουργία των κυβερνήσεων και των επιχειρήσεων δεν είναι ανεξάρτητη και ανταγωνιστική, αλλά συνδέεται στενά και συνεργάζεται. Αυτή η συνεργασία έχει ως στόχο την επίτευξη κοινών συμφερόντων, όπου οι δύο φορείς, τόσο η πολιτική εξουσία όσο και οι οικονομικοί παράγοντες, εργάζονται μαζί για να επιτύχουν τους στόχους τους, που συχνά περιλαμβάνουν την ενίσχυση της οικονομικής τους θέσης και την προώθηση των δικών τους συμφερόντων.⁸⁹ Καμία μοντέρνα επιχείρηση δεν μπορεί να αναπτυχθεί και να λειτουργήσει χωρίς την πολυποίκιλη στήριξη της κυβέρνησης και καμία κυβέρνηση στον σύγχρονο καπιταλισμό δεν μπορεί παρά να εξαρτάται από τις επιχειρήσεις για την παροχή αγαθών και υπηρεσιών.⁹⁰ Παρουσιάζεται έτσι, ένα συνεχές δίκτυο αλληλεξάρτησης μεταξύ κράτους και εγκληματικών πράξεων.⁹¹

Τα εγκλήματα που συνδέονται με τη διαφθορά και τα πελατειακά δίκτυα έχουν σοβαρές συνέπειες για την κοινωνία, καθώς προκαλούν μεγαλύτερη κοινωνική βλάβη από τα εγκλήματα που διαπράττουν τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Αυτό συμβαίνει γιατί παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, συχνά με τρόπο που δεν είναι άμεσα αντιληπτός από τα θύματα, τα οποία ενδέχεται να μην κατανοούν ότι θυματοποιούνται. Ο νόμος αποτελεί πολιτική βούληση μιας συγκεκριμένης κοινωνικής τάξης, χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ ως συγκαλύψη και η έννοια της δημοκρατίας μέσα στην κοινωνία λόγω αυτών των φαινομένων διαφθοράς δεν υπάρχει.

3.5 Εγκλήματα υψηλής/πολιτικής διαφθοράς

Και τέλος, έχουμε τα εγκλήματα υψηλής διαφθοράς που διαπράττονται από άτομα που έχουν εξουσία και συνήθως είναι πολιτικοί και γι' αυτό τον λόγο ονομάζονται και εγκλήματα πολιτικής διαφθοράς. Η πολιτική διαφθορά αφορά την κατάχρηση εξουσίας από άτομα που κατέχουν θεσμικούς ρόλους στη δημιουργία και εφαρμογή των νόμων, κυρίως στους τομείς της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας. Στόχους τους είναι η διατήρηση ή ενίσχυση της οικονομικής και πολιτικής τους δύναμης, συχνά σε βάρος του δημόσιου συμφέροντος και της κοινωνικής δικαιοσύνης.⁹² Η νομοθετική εξουσία μετατρέπεται σε όργανο που εξυπηρετεί σκιώδη οικονομικά συμφέροντα, παραχωρώντας προσωπικά οφέλη μέσω πελατειακών δικτύων. Αυτό δημιουργεί μια κατάσταση όπου η πολιτική ιδιωτικοποιείται και χάνει τον ρόλο της να υπηρετεί το κοινό καλό, αντί να εξυπηρετεί τα συμφέροντα εκείνων που κατέχουν

⁸⁸ Χουλιάρας, Α., (2019) ό.π.ρ., σ.78

⁸⁹ Γεωργουλός, Σ., (2019) στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ., Εγκλήματα των ισχυρών, σ.47

⁹⁰ Γεωργουλός, Σ. (2019) ό.π.ρ., σ.48

⁹¹ Chambliss W. (2006). On the Symbiosis Between Criminal Law and Criminal Behavior, σ.242-244

⁹² Γασπαρινάτου, Μ. (2019) ό.π.ρ., σ.163

την εξουσία και την οικονομική δύναμη. Η πολιτική διαφθορά καλύπτει μια σειρά από παράνομες δραστηριότητες που περιλαμβάνουν πολιτικούς αξιωματούχους, εν ενεργεία ή μετά τη λήξη της θητείας τους. Οι κύριες μορφές διαφθοράς περιλαμβάνουν τη δωροδοκία ή δωροληψία, την παράνομη χρηματοδότηση πολιτικών αποφάσεων, την αιχμαλωσία της πολιτικής διαδικασίας, το φαινόμενο των περιστρεφόμενων θυρών (όταν πολιτικοί περνούν από το δημόσιο στο ιδιωτικό τομέα και αντίστροφα), την εκλογική απάτη, την εξαγορά ψήφων, την κατάχρηση δημόσιων πόρων κατά την προεκλογική περίοδο, τη θέσπιση πολιτικών ασυλιών και γενικότερα τη δημιουργία ενός συστήματος ευνοιοκρατίας και πελατειακών σχέσεων που επηρεάζουν τη λήψη πολιτικών αποφάσεων.⁹³ Ο χαρακτήρας του φαινομένου της υψηλής διαφθοράς είναι διαχρονικός και συμβιωτικός και δραστηριοποιείται στο μεταίχμιο μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Επίσης, λόγω των πολιτικών προσώπων που ουσιαστικά είναι αυτοί που φτιάχνουν τους νόμους ανάλογα με τα συμφέροντα τους ώστε να μπορούν κατασπαταλούν τον δημόσιο πλούτο, συμβάλλουν και στην αδρανοποίηση στους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου για να μπορούν να δρουν ανενόχλητοι. Τέτοιου είδους συμπεριφορές συχνά αντιμετωπίζονται με συμβολική ποινικοποίηση, δηλαδή με την απόδοση κυρίως πολιτικών ή ηθικών ευθυνών, οι οποίες δεν επαρκούν για να προκαλέσουν πραγματικές συνέπειες ή κοινωνικό στίγμα στους εμπλεκόμενους.⁹⁴ Αυτό που θα έπρεπε κανονικά να συμβαίνει, σύμφωνα με το φιλελεύθερο νομικό και πολιτικό πλαίσιο, είναι η ίση μεταχείριση όλων των πολιτών, ανεξαρτήτως κοινωνικής ή οικονομικής θέσης, και η εφαρμογή ίδιων κανόνων και ποινών για όλες τις παράνομες πράξεις, με την ίδια ένταση και αυστηρότητα για όλους.⁹⁵

Πέρα από τις εμπλοκές των πολιτικών στο κοινό έγκλημα, η εγκληματικότητα τους συνίσταται και στην προσβολή των κανόνων που διέπουν το αξιακό πλαίσιο και τους κανόνες λειτουργίας της συνταγματικής τάξης (όπως για παράδειγμα εσχάτη προδοσία ή νοθεύσεις της εκλογικής διαδικασίας), είτε προσβολή πολιτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων (όπως βασανιστήρια, δολοφονίες πολιτικών αντιπάλων, παραβιάσεις στην ιδιωτικότητα και άλλα), είτε σε πράξεις διαφθοράς και οικονομικά «σκάνδαλα» (όπως κατάχρηση δημόσιου χρήματος, δωροδοκίες, παράνομες επιρροές για ίδιον όφελος ή όφελος τρίτου, αλλά και ένα σύνολο εγκλημάτων που τελούνται για τη διευκόλυνση, διάπραξη ή συγκάλυψη των προηγούμενων πράξεων).⁹⁶

Σε αντίθεση με τους δράστες του λευκού κολλάρου, δηλαδή τους οικονομικά ισχυρούς, οι πολιτικοί διαφοροποιούνται σε διάφορους τομείς. Πρώτον, η βλαπτική τους δράση είναι άμεση, χωρίς την ανάγκη της μεσολάβησης εταιρειών. Δεύτερον, τα εγκλήματά τους δεν περιορίζονται μόνο σε οικονομικά αδικήματα, καθώς

⁹³ Γασπαρινάτου, Μ. (2019) όπ.πρ., σ.163

⁹⁴ Sutherland, E. (1945). Is "White Collar Crime" Crime? σ. 132-139. Ανακτήθηκε από: [Is "White Collar Crime" Crime?](#)

⁹⁵ Καρύδης, Β. (2010). Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη, σ.196

⁹⁶ Γασπαρινάτου, Μ. (2019) όπ.πρ., σ.142
Διπλωματική εργασία

περιλαμβάνουν και άλλους τύπους παράνομης ή ανήθικης συμπεριφοράς. Τρίτον, οι πολιτικοί εκτίθενται λιγότερο στον δημόσιο έλεγχο σε σχέση με τους οικονομικά ισχυρούς, ενώ οι τελευταίοι συνήθως προστατεύονται από τα οικονομικά και πολιτικά τους δίκτυα. Τέλος, οι πολιτικοί διαθέτουν περισσότερες ευχέρειες να απονομιμοποιήσουν τις κατηγορίες και να αποφύγουν την ποινική δίωξη σε σχέση με τους δράστες του λευκού κολάρου, οι οποίοι έχουν λιγότερες δυνατότητες να αποφύγουν τη δικαστική εξουσία.⁹⁷

Επίσης, το ξέπλυμα μαύρου χρήματος είναι βασικό στοιχείο της πολιτικής διαφθοράς, καθώς επιτρέπει την απόκρυψη παράνομων κερδών μέσω εικονικών εταιρειών ή φορολογικών παραδείσεων. Αυτή η πρακτική δυσχεραίνει την ανίχνευση της παράνομης προέλευσης των χρημάτων, ενισχύοντας τη διαφθορά και υπονομεύοντας τη δικαιοσύνη στο πολιτικό και οικονομικό σύστημα.⁹⁸

Λόγω των πολλών φαινομένων διαφθοράς, υπήρξε μεγάλο ενδιαφέρον από την διεθνή κοινότητα για την καταπολέμηση της. Κάποιες από τις διεθνείς πρακτικές που ακολουθήθηκαν σχετικά με την αντιμετώπιση της υψηλής διαφθοράς περιλαμβάνουν την απαγόρευση ανωνύμων δωρεών και την επιβολή ορίων στις δωρεές προς πολιτικά κόμματα ή υποψηφίους. Πολλές χώρες έχουν θεσπίσει περιορισμούς για τη χρηματοδότηση από αλλοδαπούς φορείς προκειμένου να προστατεύσουν την κρατική κυριαρχία και να αποφύγουν την επιρροή ξένων συμφερόντων στην εσωτερική πολιτική σκηνή. Επίσης, η χρηματοδότηση από δημόσια νομικά πρόσωπα έχει απαγορευτεί για να αποτραπεί η κατάχρηση δημόσιου χρήματος για πολιτικούς σκοπούς.⁹⁹ Κάθε χώρα, ωστόσο, μπορεί να έχει διαφορετική νομοθεσία σχετικά με τις δωρεές από ιδιωτικά νομικά πρόσωπα. Η έλλειψη ενός ενιαίου και αποτελεσματικού κανονιστικού πλαισίου ελέγχου των δωρεών από ιδιωτικά νομικά πρόσωπα μπορεί να δημιουργήσει σοβαρούς κινδύνους για την ακεραιότητα και την διαφάνεια των πολιτικών προσώπων.¹⁰⁰

4. Ελληνικά παραδείγματα ατιμωρησίας και επιλεκτικότητας κατά την εφαρμογή των νόμων

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 μέχρι και σήμερα, έχουν βγει στο φως της δημοσιότητας πολλά σκάνδαλα που προέρχονται από εγκλήματα των ισχυρών και εμπλέκονται σε αυτά πολιτικά πρόσωπα, όπου δεν καταδικάστηκαν ποτέ ή τους

⁹⁷ Γασπαρινάτου, Μ. (2019) όπ.πρ., σ.140

⁹⁸ Ruggiero, V., «Dirty Money On Financial Delinquency», σ.200-201

⁹⁹ Γασπαρινάτου, Μ., (2019) όπ.πρ., σ.166

¹⁰⁰ Τέταρτος κύκλος αξιολόγησης, Πρόληψη διαφθοράς βουλευτών, δικαστών και εισαγγελέων, Έκθεση Αξιολόγησης 2015. Ανακτήθηκε από <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c648d>

αποδόθηκε μειωμένη ποινή λόγω των θέσεων τους στην εξουσία. Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφέρουμε κάποιες υποθέσεις εγκλημάτων των ισχυρών με οικονομικό και πολιτικό υπόβαθρο που απασχόλησαν την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια.

4.1 Η υπόθεση του ελληνικού χρηματιστηριακού κραχ

Το σκάνδαλο του ελληνικού χρηματιστηρίου το 1999 αφορούσε μια ξαφνική και απότομη πτώση στις τιμές των μετοχών του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών, με αποτέλεσμα να χαθούν τεράστια ποσά από τους 1,5 εκατομμύρια Έλληνες επενδυτές. Το φαινόμενο αυτό προκλήθηκε από τη δημιουργία "χρηματιστηριακών φουσκών", δηλαδή υπερτιμημένων μετοχών, οι οποίες δεν αντιπροσώπευαν την πραγματική αξία των εταιρειών. Αυτές οι φούσκες είχαν στόχο να δημιουργήσουν την ψευδαίσθηση μιας ευνοϊκής επενδυτικής ευκαιρίας, παρασύροντας χιλιάδες πολίτες να επενδύσουν τις οικονομίες τους στο χρηματιστήριο.

Άλλες αιτίες ήταν η συντονισμένη κίνηση ιδιωτικών «λόμπυ» με σημαντική οικονομική επιφάνεια. Αυτά τα «λόμπυ», που περιλάμβαναν και κρατικούς λειτουργούς με πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα, εκμεταλλεύτηκαν τα διαθέσιμα των τραπεζών, τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων και τα ενεργητικά των αμοιβαίων κεφαλαίων και εταιρειών επενδύσεων για να δημιουργήσουν συνθήκες κερδοσκοπίας. Αυτή η πρακτική, ενίσχυσε τη φούσκες στις αγορές, ενώ παράλληλα το κράτος και οι τράπεζες δεν είχαν την απαραίτητη εποπτεία ή προφυλάξεις, με αποτέλεσμα την εκμετάλλευση των χρημάτων των πολιτών προς όφελος των ισχυρών οικονομικών παραγόντων.¹⁰¹

Ακόμη, η παγκόσμια άνοδος των χρηματιστηρίων και η πλήρης απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος έπαιξαν καθοριστικό ρόλο, καθώς και η τήρηση δημοσιονομικών κανόνων που οδήγησε στη μείωση των επιτοκίων και στον περιορισμό του πληθωρισμού. Η επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος και η ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) ενίσχυσαν την εμπιστοσύνη στις ελληνικές αγορές. Παράλληλα, η εκτέλεση υποδομών για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και τα έργα στην Αθήνα δημιούργησαν πρόσθετη οικονομική ευεξία, δίνοντας την αίσθηση μιας σταθερής και αναπτυσσόμενης οικονομίας.¹⁰² Και φυσικά, σε αυτό το αποτέλεσμα συντέλεσαν και οι πολιτικοί και τα ΜΜΕ, όπου εξυμνούσαν το χρηματιστήριο και τα οικονομικά κέρδη που θα μπορούσε να επιφέρει στους επενδυτές του, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την προεκλογική αφίσα του ΠΑΣΟΚ για τις εκλογές το 1999 με τίτλο «Σήμερα 1.000.000 επενδυτές ξέρουν ότι οι μετοχές τους έχουν αξία». Βασική όμως, αιτία του χρηματιστηριακού κραχ στην Ελλάδα φαίνεται ότι ήταν η απουσία γνώσης και επενδυτικής παιδείας.

¹⁰¹ _ Χαροκόπος, Κ. (2021) Το κραχ του '99 μας στοιχειώνει ακόμα. Ανακτήθηκε από: [Το Κραχ του '99 μας στοιχειώνει ακόμα | Liberal Markets](#)

¹⁰² Χαροκόπος, Κ., (2021) όπ.πρ.

Όταν αυτή «η φούσκα έσκασε» και ήρθε η πτώση του χρηματιστηρίου, σχεδόν όλοι οι επενδυτές έχασαν το σύνολο των επενδύσεων τους.

Όσον αφορά την δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης, το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων έκρινε αθώους τους 36 επιχειρηματίες και χρηματιστές που κατηγορούνταν για την εμπλοκή τους στις μετοχές <φούσκες> του ελληνικού χρηματιστηρίου του 1999 όπου έφερε τεράστιες επιπτώσεις στους επενδυτές τότε. Η απόφαση του δικαστηρίου ήταν αντίθετη με την πρόταση του εισαγγελέα έδρας ο οποίος ζήτησε την ενοχή όλων των κατηγορουμένων.

Στην συνέχεια, το 2000 ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 67 άτομα για την εμπλοκή τους στο σκάνδαλο του χρηματιστηρίου, και παραπέμφθηκαν σε δίκη. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, αποκαλύφθηκε ότι η ανακρίτρια της υπόθεσης ήταν εμπλεκόμενη σε παραδικαστικό κύκλωμα και είχε χρηματιστεί από εταιρεία που επίσης συμμετείχε στο σκάνδαλο. Η ανακρίτρια καταδικάστηκε και αντικαταστάθηκε από άλλον ανακριτή.

Αργότερα, η εισαγγελέας Αθηνά Θεοδοροπούλου ζήτησε από το δικαστήριο να κηρύξει ενόχους τους 36, καθώς κατά την κρίση της ήταν εσφαλμένη και η πρώτη αθώωσή τους.¹⁰³ Η υπόθεση του ελληνικού χρηματιστηρίου, παρά την ύπαρξη στοιχείων ενοχοποίησης από το ΣΔΟΕ, κατέληξε σε αθώωση των κατηγορουμένων το 2013, γεγονός που αναδεικνύει την αδυναμία του δικαστικού συστήματος να αντιμετωπίσει τέτοιες υποθέσεις με αποτελεσματικότητα. Ο Άρειος Πάγος, το 2016, αναιρεί την αθώωση και το 2017 ξεκινά νέα δίκη με 36 κατηγορούμενους, λόγω του ότι οι υπόλοιποι είχαν αποβιώσει. Ωστόσο, το 2018 όλοι οι κατηγορούμενοι αθώωθηκαν. Η ατιμωρησία αυτών των εγκλημάτων σχετίζεται εν μέρει με την απουσία ενός κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου, που θα επέτρεπε την αντιμετώπισή τους με αυστηρότητα.

4.2 Υπόθεση Novartis

Η υπόθεση αυτή αφορά τον χρηματισμό πολιτικών προσώπων, κρατικών αξιωματούχων και δημόσιων ιατρών του δημοσίου συστήματος υγείας από την πολυεθνική φαρμακοβιομηχανία Novartis προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της, δηλαδή να αγοράζουν και να συνταγογραφούνται τα δικά της φάρμακα.

Οι φαρμακευτικές εταιρείες και εταιρείες ιατρικών συσκευών εργάζονται εδώ και πολλά χρόνια για να δημιουργήσουν στενές σχέσεις με γιατρούς, διοικητές νοσοκομείων και κυβερνητικούς αξιωματούχους υγείας. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις βοηθούν τους επαγγελματίες υγείας να ενημερώνονται για νέες τεχνολογικές εξελίξεις και νέες θεραπευτικές επιλογές. Ωστόσο, μια επιθετική προσέγγιση στην εμπορία προϊόντων υγειονομικής περίθαλψης διατρέχει τον κίνδυνο να επισκιάσει οποιαδήποτε εκπαιδευτική ή επιστημονική αιτιολόγηση και ο λόγος που η Novartis

¹⁰³ ΣοφοκλέουςIn, Όλοι αθώοι για τις <φούσκες> στο Χρηματιστήριο το 1999 Ανακτήθηκε από: [Ολοι αθώοι για τις «φούσκες» στο Χρηματιστήριο το 1999 | Sofokleousin.gr](http://Oloiathoi.gr)

τους προσέγγιζε δεν ήταν κάποιος από τους παραπάνω αλλά ήταν προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της και τα συμφέροντά της μέσω ποικιλίας μεθόδων δωροδοκιών και μίζων ώστε να πουλάει τα φάρμακα της.

Η έρευνα για αυτή την υπόθεση ξεκίνησε ήδη από το 2003 στις ΗΠΑ. ενώ στην Ελλάδα ξεκίνησε το 2016. Τα πολιτικά πρόσωπα, δηλαδή υπουργοί και υφυπουργοί απαλλάχθηκαν από τις κατηγορίες σύμφωνα με το δικαστικό συμβούλιο καθώς δεν υπήρχαν επαρκή στοιχεία σύμφωνα με αυτούς για την καταδίκη τους.¹⁰⁴ Όσον αφορά τα μη πολιτικά πρόσωπα δηλαδή τα στελέχη της εταιρίας Novartis, απαλλάχθηκαν και εκείνοι από το δικαστικό συμβούλιο καθώς κρίθηκε ότι για αυτούς δεν είχαν διαπράξει το αδίκημα της δωροδοκίας και για κάποιους άλλους, λόγω των αλλαγών του Ποινικού Κώδικα του 2019, είχε επέλθει παραγραφή του αδικήματος της δωροδοκίας υπαλλήλου.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι και αυτή την περίπτωση υπήρξε ατιμωρησία και όλοι όσοι είχαν εγκληματήσει σε αυτή την υπόθεση αθωώθηκαν λόγω των θέσεων τους.

Αργότερα όμως, τον Νοέμβριο του 2024, κλήθηκαν να καταθέσουν ως ύποπτοι τέλεσης αξιόποινων ποινών οι δύο προστατευόμενοι μάρτυρες της υπόθεσης, Φιλίστωρ Δεστεμπασιδής και Μαρία Μαραγγέλη. Οι εισαγγελείς που χειρίζονται τις εικοσι ένα μηνύσεις που έχουν κατατεθεί από πολιτικά πρόσωπα, με εντολή τους στον πταισματοδίκη, ζητούν να κληθούν τα δύο πρόσωπα να δώσουν εξηγήσεις ως ύποπτοι για τα αδικήματα της ψεύδους καταμήνυσης και της ψευδούς κατάθεσης.¹⁰⁵ Τους είχαν μηνύσει πολιτικά πρόσωπα, μεταξύ των οποίων ο πρώην πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς, ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας Γιάννης Στουρνάρας, ο υπουργός Υγείας Αδωνις Γεωργιάδης και άλλοι.¹⁰⁶

Η έρευνα θα κινηθεί με ταχύτατους ρυθμούς, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος της παραγραφής που ανάλογα την περίπτωση και αναμένεται να επέλθει από τον Νοέμβριο του 2025 έως τον Φεβρουάριο του 2026, λόγω της παρέλευσης της οκταετίας που προβλέπεται από τον νόμο.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Μουστάκα, Μ., (2023) Κλείνει η υπόθεση Novartis και για τα μη πολιτικά πρόσωπα Ανακτήθηκε από: [Κλείνει η υπόθεση της Novartis και για τα μη πολιτικά πρόσωπα | in.gr](https://www.in.gr)

¹⁰⁵ Σπίγγου, Σ., (2024) Η καθημερινή, Novartis: Καλούνται ως ύποπτοι οι πρώην προστατευόμενοι μάρτυρες. Ανακτήθηκε από: [Novartis: Καλούνται ως ύποπτοι οι πρώην προστατευόμενοι μάρτυρες | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](https://www.kaohmerinh.gr)

¹⁰⁶ Η Ναυτεμπορική, (2024) Υπόθεση Novartis: Ως ύποπτοι καλούνται να καταθέσουν οι πρώην προστατευόμενοι μάρτυρες. Ανακτήθηκε από: [Υπόθεση Novartis: Ως ύποπτοι καλούνται να καταθέσουν οι πρώην προστατευόμενοι μάρτυρες](https://www.naftemporiki.gr)

¹⁰⁷ Σπίγγου, Σ, (2024) όπ.πρ.

4.3 Υπόθεση της Μονής Βατοπεδίου

Η υπόθεση αυτή άρχισε να έρχεται στο φως της δημοσιότητας μέσω μιας τηλεοπτικής εκπομπής το 2008, το Κουτί της Πανδώρας.¹⁰⁸

Η υπόθεση της Μονής Βατοπεδίου, η οποία αφορά την αλληλεπίδραση μεταξύ του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου και του Ελληνικού Δημοσίου, σχετίζεται με τη διαμάχη για την ανταλλαγή εκτάσεων του δημοσίου στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, την Ουρανόπολη και άλλες περιοχές, με τις παραλίμνιες εκτάσεις της Λίμνης Βιστωνίδας. Οι μοναχοί της Μονής Βατοπεδίου διεκδικούσαν την κυριότητα αυτών των εκτάσεων βασιζόμενοι σε χρυσόβουλα, τα οποία ισχυρίζονταν ότι είχαν αποκτήσει κατά την περίοδο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η υπόθεση προκάλεσε έντονη δημόσια συζήτηση και νομικές διαμάχες, καθώς είχε να κάνει με την αμφισβήτηση της νομιμότητας αυτής της ανταλλαγής και τις επιπτώσεις της για την περιουσία του Ελληνικού Δημοσίου.¹⁰⁹ Απώτερος σκοπός ήταν να αγορασθούν αυτά από υπεράκτιες εταιρίες.

Τελικά, ασκήθηκε ποινική δίωξη για το αδίκημα της απιστίας για ζημιές κατά του Ελληνικού Δημοσίου που υπερέβαιναν το ποσό των 150.000.000 ευρώ. Στην δίκη που ακολούθησε, η εισαγγελέας του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων αθώωσε όλους τους κατηγορούμενους. Σύμφωνα με αυτήν, δεν υπήρχε κανένας δόλος από τους κατηγορούμενους γιατί πίστευαν ότι η λίμνη Βιστωνίδα ήταν δικιά τους, ότι δηλαδή ανήκε στην μονή. Επίσης, για όλους τους κατηγορούμενους η εισαγγελέας ξεκαθάρισε όπως δεν προέκυψε από τη μακρά διαδικασία ούτε δόλος ούτε αξιόποινη πράξη.¹¹⁰ Έτσι, στις 21 Μαρτίου 2017 το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων αποφάσισε ότι έπρεπε όλοι οι κατηγορούμενοι να αθωωθούν. Και σε αυτή την υπόθεση υπήρξε ατιμωρησία σε βάρος των κατηγορούμενων λόγω των θέσεων τους.

4.4 Υπόθεση Siemens

Το σκάνδαλο Siemens στην Ελλάδα αφορούσε τον χρηματισμό Ελλήνων πολιτικών και στελεχών δημόσιων οργανισμών, όπως του ΟΤΕ(Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος) από τη γερμανική εταιρεία Siemens προκειμένου να υπάρξουν συμβάσεις προμήθειας υλικών, υπηρεσιών και συστημάτων στο ελληνικό δημόσιο. Ήταν μία από τις σημαντικότερες υποθέσεις διαφθοράς στην ιστορία της Ελλάδας δείχνοντας ότι δεν υπήρχε καθόλου διαφάνεια και ακεραιότητα στην ελληνική διακυβέρνηση.

Το σκάνδαλο της Siemens ήρθε στο φως το 2006, όταν οι γερμανικές αρχές άρχισαν να ερευνούν ύποπτες πληρωμές που πραγματοποιούσε η εταιρεία χωρίς αιτιολογία. Η

¹⁰⁸ Βαξεβάνης, Κ., (2017) Τα παραμύθια περί ‘μη σκανδάλου Βατοπεδίου’. Ανακτήθηκε από: [Τα παραμύθια περί "μη σκανδάλου Βατοπεδίου" | Το Κουτί της Πανδώρας](#)

¹⁰⁹ Σαββίδης, Λ., (2017) Υπόθεση Βατοπέδι: Τα πρόσωπα που βρέθηκαν στο μάτι του κυκλώνα. Ανακτήθηκε από: [Υπόθεση Βατοπέδι: Τα πρόσωπα που βρέθηκαν στο μάτι του κυκλώνα | News 24/7](#)

¹¹⁰ Στάθης, Π., (2016) Αθώωση όλων για το Βατοπέδι προτείνει η εισαγγελέας. Ανακτήθηκε από: [Αθώωση όλων για το Βατοπέδι προτείνει η εισαγγελέας | Capital](#)

έρευνα αποκάλυψε ότι η Siemens εμπλεκόταν σε παράνομες δραστηριότητες, όπως η διακίνηση μαύρου χρήματος, και η εταιρεία κατηγορήθηκε για τη χρηματοδότηση πολιτικών προσώπων και δημόσιων λειτουργιών σε διάφορες χώρες μέσω χρηματισμού και άλλων παράνομων μεθόδων. Είχε δημιουργήσει ένα μεγάλο δίκτυο κονδυλίων και χρησιμοποιούσε διάφορους μεσάζοντες ώστε να μπορεί να πληρώνει τους κρατικούς αξιωματούχους, τους πολιτικούς και τους επιχειρηματικούς εταίρους. Μέσα στις συμμετέχουσες χώρες όπου έγιναν και οι έρευνες αργότερα δεν ήταν μόνο η Ελλάδα αλλά και άλλες όπως η Γερμανία, οι ΗΠΑ, η Ελβετία, η Ιταλία, η Κίνα, η Ουγγαρία, η Αυστρία, το Βέλγιο, το Ισραήλ, η Ρωσία, η Νιγηρία, η Νορβηγία και η Ινδονησία.¹¹¹

Η πρόσφατη αλλαγή στον Ποινικό Κώδικα που αφορά τη δωροδοκία υπαλλήλου, η οποία περιλαμβάνει τη μετατροπή της ενεργητικής δωροδοκίας σε πλημμέλημα, είχε σημαντική επίπτωση στην υπόθεση της Siemens και ειδικότερα στη δίκη των «μαύρων ταμείων». Η εισαγγελέας της έδρας, Ελένη Σκεπαρνιά, αναγκάστηκε να αναθεωρήσει τη στάση της και να διατυπώσει νέα πρόταση για την ενοχή ή μη των κατηγορουμένων.¹¹² Η εισαγγελέας υποστήριξε ότι η δωροδοκία υπαλλήλου είχε παραγραφεί, καθώς με τον νέο Ποινικό Κώδικα, ο υπάλληλος του ΟΤΕ δεν θεωρείται πια δημόσιος υπάλληλος. Επομένως, πρότεινε ότι, λόγω της παραγραφής της πράξης, όλοι οι κατηγορούμενοι, υπάλληλοι του ΟΤΕ και στελέχη της Siemens, Έλληνες και Γερμανοί, πρέπει να απαλλαγούν από τις κατηγορίες.¹¹³

4.5 Δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα

Η αιχμαλωσία της πολιτικής και η υποβίβαση της νομοθετικής εξουσίας σε εκτελεστικό όργανο των σκιωδών οικονομικών συμφερόντων αποτελούν σοβαρές απειλές για τη δημοκρατία.¹¹⁴ Η υπόγεια χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων από ιδιωτικά και επιχειρηματικά συμφέροντα αποτελεί έναν από τους πιο επικίνδυνους μηχανισμούς πολιτικής διαφθοράς.¹¹⁵

Η υπόθεση αυτή αφορά την παράνομη δανειοδότηση των πολιτικών κομμάτων, ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ και ΠΑΣΟΚ με ‘κλειστές’ διαδικασίες, από το έτος 2000 έως το έτος 2011, από το σύνολο των τότε υφιστάμενων συστημικών τραπεζών.

Αυτά τα δάνεια ονομάστηκαν θαλασσοδάνεια και αναφέρεται ότι οι συνολικές οφειλές των κομμάτων προς το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ανέρχονταν στις 31/12/2016 στο ποσό των 439,6 εκατ. ευρώ, χωρίς να περιλαμβάνονται σε αυτές οι μη λογιστικοποιημένοι τόκοι και οι τόκοι υπερημερίας και στην παρούσα φάση δε,

¹¹¹ Πρώτο Θέμα (2008) Η ιστορία του σκανδάλου Siemens. Ανακτήθηκε από: [Η ιστορία του σκανδάλου της Siemens](#)

¹¹² Δήμα, Μ. (2019) Οι «αθώοι» του σκανδάλου Siemens. Ανακτήθηκε από: [Οι «αθώοι» του σκανδάλου Siemens | ΕΦΣΥΝ](#)

¹¹³ Δήμα, Μ. (2019) ό.π.πρ.

¹¹⁴ Γασπαρινάτου, Μ., (2019) στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ., Τα εγκλήματα των ισχυρών, σ.157

¹¹⁵ Γασπαρινάτου, Μ. (2019) ό.π.πρ. σ.158-162

υπολογίζεται ότι ξεπερνούν τα 520 εκατομμύρια ευρώ δεδομένου ότι τα δύο κόμματα ΝΔ και ΠΑΣΟΚ δεν πληρώνουν τα δάνειά τους.¹¹⁶

Η παράνομη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων αποτελεί μια πρακτική που καλύπτεται από υψηλό βαθμό αθεατότητας και απουσίας αποτελεσματικού ελέγχου.¹¹⁷ Η ατιμωρησία των στελεχών των πολιτικών κομμάτων, όσον αφορά τη διαχείριση των δανείων, επισημάνθηκε με την τροπολογία που κατατέθηκε στις 7 Απριλίου του 2013, κατά τη διάρκεια της κυβερνητικής συνεργασίας Σαμαρά-Βενιζέλου. Η τροπολογία αυτή, η οποία κατατέθηκε μόλις πέντε λεπτά πριν την ψηφοφορία του νομοσχεδίου για τις επενδύσεις, απήλλαξε από το κακούργημα της απιστίας τα τραπεζικά και κομματικά στελέχη που εμπλέκονταν στη δανειοδότηση των πολιτικών κομμάτων. Επιπλέον, η τροπολογία αυτή είχε ως αποτέλεσμα την ακύρωση των ερευνών για τις αμφιλεγόμενες δανειοδοτήσεις, δίνοντας ουσιαστικά ατιμωρησία στους εμπλεκόμενους και προστατεύοντας τους από οποιαδήποτε νομική διαδικασία.¹¹⁸ Έτσι, λοιπόν, κανένας εμπλεκόμενος σε αυτή την υπόθεση δεν θα καταδικαζόταν λόγω της εξουσίας που είχαν οι εμπλεκόμενοι ώστε να αλλάξουν την νομοθεσία. Η πολιτική διαφθορά, όπως περιγράφεται, έχει βαθιές ρίζες στον δημόσιο βίο, καθιστώντας την σχεδόν θεσμοθετημένη σε κάποιες κοινωνίες. Πρόκειται για μια διαδικασία που αναπαράγεται και ενσωματώνεται στο σύστημα εξουσίας, διαμορφώνοντας μια «παράλληλη» κοινωνική δομή που λειτουργεί εξωθεσμικά, υπερβαίνοντας τη διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας. Αυτή η διαδικασία οδηγεί στην αποδοχή της ανομίας και τη δημιουργία ενός κοινωνικού και πολιτικού κλίματος όπου τα όρια μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας γίνονται δυσδιάκριτα.¹¹⁹

Αργότερα, στο Διεθνές κανονιστικό πλαίσιο, η ρύθμιση χρηματοδότησης των κομμάτων αποτέλεσε ειδική θεματική ενότητα κατα τον τρίτο γύρο αξιολόγησης της GRECO με διατύπωση δεκαέξι συστάσεων προς την χώρα μας και η ρύθμιση αυτή εντάσσεται και στον δεύτερο κύκλο αξιολόγησης της Ομάδας Επισκόπησης Εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης του ΟΗΕ.¹²⁰ Οι διεθνείς καλές πρακτικές για τη ρύθμιση της πολιτικής χρηματοδότησης περιλαμβάνουν τη διαφάνεια στις δωρεές, περιορισμούς στις πηγές και τα όρια των χρηματοδοτήσεων, τη χρήση κρατικής χρηματοδότησης για τα κόμματα, και την καθιέρωση αυστηρών κανόνων ελέγχου και κυρώσεων για την αποφυγή της διαφθοράς. Επιπλέον, απαιτείται τακτική δημοσιοποίηση των οικονομικών στοιχείων και ανεξάρτητος έλεγχος για τη διασφάλιση της τήρησης των κανόνων.¹²¹ Αντίστοιχα, το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο

¹¹⁶ Alfavita, (2018) Τεράστιο το σκάνδαλο της δανειοδότησης της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, που χρωστούν στις τράπεζες πάνω από 400 εκατομμύρια ευρώ. Ανακτήθηκε από: [Τεράστιο το σκάνδαλο της δανειοδότησης της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, που χρωστούν στις τράπεζες πάνω από 400 εκατομμύρια ευρώ.](#) | Alfavita

¹¹⁷ Γασπαρινάτου, Μ., (2019) όπ.πρ., σ.163

¹¹⁸ Alfavita, (2018) όπ.πρ.

¹¹⁹ Γασπαρινάτου, Μ., (2019) όπ.πρ., σ.182

¹²⁰ Γασπαρινάτου, Μ., (2019) όπ.πρ., σ.165-166

¹²¹ Γασπαρινάτου, Μ., (2019) όπ.πρ., σ.166

για την πολιτική χρηματοδότηση περιλαμβάνει περιορισμούς στις πηγές ιδιωτικής χρηματοδότησης, καθορίζει ανώτατο όριο για την ιδιωτική χρηματοδότηση, απαγορεύει τις ανώνυμες οικονομικές ενισχύσεις και θέτει κανόνες για την τραπεζική δανειοδότηση, ώστε να εξασφαλιστεί η διαφάνεια και να περιοριστούν οι κίνδυνοι για διαφθορά.¹²²

4.6 Λίστα Λαγκάρτ

Με τον όρο Λίστα Λαγκάρτ, αναφερόμαστε σε ένα οικονομικό σκάνδαλο που περιλάμβανε λίστα προσώπων της πολιτικής ελίτ που φέρονταν ως δράστες του εγκλήματος της φοροδιαφυγής. Μία λίστα 130.000 ονομάτων καταθετών μαύρου χρήματος στην ελβετική τράπεζα HSBC, όπου μέσα σε αυτήν υπήρχαν περίπου 2000 ονόματα Ελλήνων καταθετών. Αυτή η λίστα είχε ποικίλα ονόματα επώνυμων και μη που είχαν σε τραπεζικούς λογαριασμούς στο εξωτερικό τεράστια χρηματικά ποσά τα οποία δεν είχαν δηλωθεί πουθενά.

Το 2009 ο Ερβέ Φαλτσιανί, υπάλληλος της Ελβετικής τράπεζας HSBC, είχε πρόσβαση σε μια βάση δεδομένων που περιλάμβανε ονόματα ατόμων που διατηρούσαν λογαριασμούς στην Ελβετία και δεν δήλωναν τα χρήματα τους στις φορολογικές αρχές και η λίστα αυτή περιλάμβανε πολλά διάσημα ονόματα από τον επιχειρηματικό, πολιτικό, τραπεζικό και εφοπλιστικό κόσμο, προκαλώντας μεγάλη αναστάτωση σε πολλές χώρες.¹²³ Τον 2011, ο Υπουργός Οικονομικών επέλεξε 10-20 ονόματα με τις μεγαλύτερες καταθέσεις από τον κατάλογο της λίστας και στη συνέχεια, τα παρέδωσε στον Ειδικό Γραμματέα του ΣΔΟΕ, Ιωάννη Καπελέρη, προκειμένου να διερευνηθούν. Αργότερα, εκείνος που ήταν επικεφαλής της ελληνικής φορολογικής αρχής εκείνη την περίοδο, δήλωσε ότι δεν υπήρχαν ονόματα γνωστών επιχειρηματιών ή πολιτικών στο αρχείο που του παραδόθηκε, προκάλεσε έντονη αμφισβήτηση και προβληματισμό. Ωστόσο, δεν έγινε γνωστό εάν πραγματοποιήθηκε στατιστική έρευνα για αυτά τα 20 άτομα και ποια ήταν τα αποτελέσματα της.¹²⁴

Το 2012, όταν ο Ευάγγελος Βενιζέλος, πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ εκείνη την περίοδο, έμαθε πως η Λίστα Λαγκάρτ είχε αγνοηθεί και δεν ήταν άμεσα διαθέσιμη στις ελληνικές αρχές, η αντίδρασή του ήταν να ενημερωθεί η εισαγγελία και να προχωρήσει σε επίσημη έρευνα για την αναζήτησή της. Αργότερα, ο Βενιζέλος αποκάλυψε πως η λίστα βρίσκεται ακόμα στην κατοχή του. Έτσι, την παρέδωσε στο Μέγαρο Μαξίμου, επί πρωθυπουργίας Αντώνη Σαμαρά, στις 2 Οκτωβρίου 2012.¹²⁵ Τότε ο πρωθυπουργός, ανέφερε ότι λόγω όλων αυτών των γεγονότων δεν μπορούσε να είναι σίγουρος για την φερεγγυότητα της λίστας καθώς θα μπορούσε να είχε

¹²² Γασπαρινάτου, Μ., (2019) ό.π.ρ., σ.167

¹²³ Inefan (2021) Η λίστα Λαγκάρτ από την «ελληνική ματιά» Ανακτήθηκε από: [Η Λίστα Λαγκάρτ από την «ελληνική ματιά» - inefan](#)

¹²⁴ Inefan (2021) ό.π.ρ.

¹²⁵ Inefan (2021) ό.π.ρ.

αλλοιωθεί. Έτσι, δεν υπήρξαν ποτέ καταδίκες για τα ονόματα των φερόμενων δραστών παρόλο που τα ονόματα της λίστας αργότερα δημοσιεύθηκαν στο κοινό.

Πρόκειται για ένα μεγάλο σκάνδαλο φοροδιαφυγής που περιλάμβανε τόσο Έλληνες όσο και ξένους πολίτες, με πολλές υποθέσεις να παραμένουν ανεξερεύνητες ακόμη και σήμερα. Εν συνεχεία, αποκαλύφθηκε ότι ορισμένα ποσά στη λίστα ενδέχεται να προέρχονταν από χρηματικούς εράνους, και δεν είχαν δηλωθεί, επιτρέποντας σε αρκετούς από τους εμπλεκόμενους να αποφύγουν τις συνέπειες. Η δημοσίευση της Λίστας Λαγκάρντ προκάλεσε σοβαρές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες στην Ελλάδα, ενισχύοντας την οργή των πολιτών για τη διαφθορά και την ανισότητα, και υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη τους στην κυβέρνηση. Η αδυναμία των πολιτικών να διαχειριστούν σωστά την κατάσταση οδήγησε σε κατηγορίες για διαφθορά και ευνοιοκρατία, ενώ παράλληλα έθεσε σε αμφισβήτηση την αποτελεσματικότητα του κράτους στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Το σκάνδαλο επηρέασε πολλές χώρες, προκαλώντας την έναρξη δικών τους ερευνών και τη λήψη μέτρων κατά των ατόμων της λίστας, ενισχύοντας έτσι τις διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

4.7 Λίστα Μπόργιανς

Μια παρόμοια υπόθεση είναι και αυτή της λίστας Μπόργιανς. Αφορά Έλληνες με μεγάλες καταθέσεις σε ελβετικές τράπεζες, οι οποίες δεν είχαν δηλωθεί, και αναδεικνύει τη φοροδιαφυγή και την πολιτική διαφθορά. Παρά τις σοβαρές καταγγελίες, πολλές υποθέσεις παραγράφηκαν λόγω καθυστερήσεων στις έρευνες και απουσίας ποινικών διώξεων. Επιπλέον, υπήρχαν πολιτικές εμπλοκές, καθώς φαίνεται πως κάποιοι πολιτικοί ενδέχεται να είχαν συμφέροντα να μη δημοσιοποιηθούν οι λίστες ή να καθυστερήσουν οι διαδικασίες για να προστατευτούν. Αυτό δημιούργησε κλίμα ατιμωρησίας και αμφισβήτηση των θεσμών.¹²⁶

Οι διαδικασίες για την αποκάλυψη των ονομάτων και σε αυτή τη λίστα όπως στην λίστα Λαγκάρτ, δεν έχουν υλοποιηθεί καθώς οι ελληνικές κυβερνήσεις παρακωλύουν τις διαδικασίες ώστε να μη φανούν τα εγκλήματα φοροδιαφυγής και διαπλοκής από τους πρωταγωνιστές της. Βέβαια, έχουν αναρτηθεί σύμφωνα με το έγγραφο της ΑΑΔΕ, τα διαθέσιμα στοιχεία από τα συστήματα ELENXIS και TAXIS έως τις 31 Δεκεμβρίου 2017 όπου προκύπτει ότι στη λίστα Μπόργιανς, ξεκίνησε έλεγχος σε 333 υποθέσεις, ολοκληρώθηκε μόνο για τις 135 και βεβαιώθηκαν 115.318.651 ευρώ, αλλά εισπράχθηκαν μόνο τα 16.895.210 ευρώ.¹²⁷

¹²⁶ Βαξεβάνης, Κ. (2018) Τα πολιτικά ονόματα στην λίστα Μπόργιανς. Ανακτήθηκε από: [Τα πολιτικά ονόματα στη λίστα Μπόργιανς](#)

¹²⁷ Iefimerida.gr (2018) Άνθρακες ο θησαυρός από τις λίστες Λαγκάρντ και Μπόργιανς- Πενιχρά τα έσοδα. Ανακτήθηκε από: [Άνθρακες ο θησαυρός από τις λίστες Λαγκάρντ και Μπόργιανς -Πενιχρά τα έσοδα - iefimerida.gr](#)

Επίλογος

Συμπερασματικά, από την ανάλυση της παραπάνω εργασίας γίνεται φανερή η επιλεκτικότητα της λειτουργίας του ποινικοκατασταλτικού συστήματος απέναντι σε μια συγκεκριμένη ομάδα πολιτών.

Αρχικά, η έννοια της τιμωρητικότητας άλλαξε ριζικά μετά την αλλαγή της εγκληματικότητας την δεκαετία του 1970 λόγω των αλλαγών στην τεχνολογία, στην οικονομία, στην αγορά, στη δομή της οικογένειας, στα ΜΜΕ, στον εκδημοκρατισμό της κοινής ζωής και στον πολιτισμό.¹²⁸ Όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα οι ποινές να πρέπει να αποτελούν τιμωρία για αυτούς που εγκληματούν αλλά και να δίνουν την αίσθηση της ασφάλειας σε όλους τους υπόλοιπους πολίτες. Βέβαια, η αυστηρότητα των ποινικών κυρώσεων δεν ήταν ίδια σε όλες τις χώρες αλλά είχε να κάνει με τις κοινωνικές αλλαγές που είχαν διαμορφωθεί στα πολιτιστικά, πολιτικά και οικονομικά τοπία των κοινωνιών.¹²⁹

Από την αντίθετη πλευρά όμως, την ίδια περίοδο και ακόμη και μέχρι σήμερα υπάρχει και η ατιμωρησία απέναντι σε κάποια εγκλήματα. Ένα κράτος είναι υπεύθυνο για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης μέσω κάποιων θεσμών που έχει όπως η αστυνομία, οι εισαγγελικοί και δικαστικοί θεσμοί, η τακτική δικαιοσύνη και τα σωφρονιστικά ιδρύματα και θα πρέπει να είναι ισότιμο προς όλους τους πολίτες. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει και υπάρχουν συγκεκριμένα είδη εγκλημάτων που μένουν στο απυρόβλητο όσο αφορά την τιμωρία τους, όπως τα εγκλήματα των ισχυρών. Οι δράστες αυτών των εγκλημάτων είναι άτομα ανώτερης οικονομικής και κοινωνικής τάξης και αντιμετωπίζονται διαφορετικά απ' ότι οι δράστες των κατώτερων κοινωνικών ομάδων που διαπράττουν συνήθως τα λεγόμενα εγκλήματα του δρόμου.

Συγκεκριμένα, η ατιμωρησία των ανώτερων κοινωνικών τάξεων γίνεται αντιληπτή μέσω της επιλεκτικής λειτουργίας και των ανισοτήτων κατά την εφαρμογή των νόμων. Αρχικά, επιλεκτική λειτουργία υπάρχει στις διαδικασίες εφαρμογής του νόμου από την αστυνομία καθώς πολλές φορές επηρεάζεται από εξω-θεσμικούς και εξω-νομικούς παράγοντες με αποτέλεσμα να μην είναι δίκαιη απέναντι σε όλους τους πολίτες. Η στάση των αστυνομικών αρχών δηλαδή απέναντι σε εγκλήματα διαφοροποιείται με βάση την ηλικία, την κοινωνική τάξη και την εθνικότητα του δράστη. Ακόμη, η κρίση των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών επηρεάζεται και αυτή επίσης από την κοινωνική θέση, την ηλικία και την εθνικότητα του δράστη και οι αποφάσεις τους κρίνονται από τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του δράστη λόγω των στερεοτυπικών αντιλήψεων. Αντίθετα, όμως τα εγκλήματα των ισχυρών δεν καταδικάζονται από αυτές τις αρχές ή καταδικάζονται με ήπια ποινή με αποτέλεσμα να μην ακολουθείται την αρχή της νομιμότητας και να μεροληπτούν μέσω της κατάχρησης της εξουσίας τους. Η δικαστική διαφθορά, η πολιτική χειραγώγηση και η παρέμβαση στη λειτουργία του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης

¹²⁸ Garland, D., (2001) όπ.πρ. σ.315

¹²⁹ Pratt, J., Brown, D., Brown, M., Hallsworth, S., Morrison, W. (2005) όπ.πρ., σ.xv

είναι επιπλέον παράγοντες που ενισχύουν τις ανισότητες και τις διακρίσεις στη διοίκηση της ποινικής δικαιοσύνης.¹³⁰ Επίσης, στα σωφρονιστικά ιδρύματα υπάρχει άνιση μεταχείριση των κρατουμένων από το σωφρονιστικό προσωπικό ως προς τις συνθήκες κράτησης, τις ευκαιρίες απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, των επισκεπτηρίων, τις άδειες απουσίας, τις πειθαρχικές ποινές και άλλων. Οι ανισότητες στην επιβολή ποινών περιλαμβάνουν τις αρνητικές συνέπειες που έχουν οι καταδίκες στην κοινωνική επανένταξη των ατόμων, όπως η απώλεια δικαιωμάτων (πολιτικών, επαγγελματικών), η δημοσιότητα του ποινικού μητρώου, και περιορισμοί στην πρόσβαση σε κοινωνικά επιδόματα και στέγη, οι οποίες δυσκολεύουν τη νέα αρχή τους στην κοινωνία.¹³¹

Ειδικότερα, τα εγκλήματα των ισχυρών, όπως τα οργανωμένα εγκλήματα, είχαν συχνά διαφορετική αντιμετώπιση από τους θεσμούς του κράτους. Αυτά τα εγκλήματα διαπράττονται από ομάδες δραστών που συνεργάζονται για μεγάλο χρονικό διάστημα, κατανέμοντας τους ρόλους τους και χρησιμοποιώντας επαγγελματικές ή επιχειρηματικές δομές. Συχνά χρησιμοποιούν βία ή άλλες μεθόδους εκφοβισμού, ή ακόμη και την επιρροή τους σε πολιτικούς, ΜΜΕ, δημόσια διοίκηση, δικαιοσύνη και οικονομία. Οι ισχυροί, έχοντας την υποστήριξη του συστήματος, πολλές φορές αποφεύγουν την ποινική δίωξη και την κοινωνική κατακραυγή, με αποτέλεσμα να διατηρούν την εξουσία τους.¹³² Ακόμη, τα εγκλήματα του λευκού κολάρου όπου είναι εγκλήματα που διαπράττονται από άτομα ανώτερης κοινωνικής τάξης προκειμένου να επωφεληθούν επαγγελματικά ή οικονομικά και διαπράττονται στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Επίσης, είναι το κρατικό-εταιρικό έγκλημα που αποτελεί μια διαπλοκή μεταξύ του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και αφορά επίσης παράνομες πράξεις που πραγματοποιούνται όταν ένας ή περισσότεροι θεσμοί πολιτικής διακυβέρνησης επιδιώκουν ένα στόχο σε άμεση συνεργασία με έναν ή περισσότερους φορείς οικονομικής παραγωγής και παροχής υπηρεσιών. Και τέλος, τα εγκλήματα πολιτικής διαφθοράς όπου η πολιτική διαφθορά συνίσταται στην κατάχρηση εξουσίας από τα πρόσωπα εκείνα που έχουν θεσμικό ρόλο στη θέσπιση και εφαρμογή των νόμων και απαρτίζουν τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, με στόχο τη διατήρηση ή αύξηση της οικονομικής ή πολιτικής τους δύναμης.¹³³

Καταλαβαίνουμε λοιπόν, ότι ο νόμος και οι ποινικές κυρώσεις αλλάζουν ανάλογα με τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της κάθε ιστορικής περιόδου ώστε να βοηθούν να επιτευχθούν οι στόχοι των ανώτερων κοινωνικών ομάδων και ο έλεγχος του εγκλήματος υπάρχει μόνο όταν διαπράττονται εγκλήματα του δρόμου και από την αντίθετη πλευρά απουσιάζει σε άλλα εγκλήματα όπως αυτά των ισχυρών αφήνοντας ατιμώρητες κάποιες συμπεριφορές για να μπορούν να εξυπηρετηθούν οι στόχοι τους. Υπάρχει μια υπερεγκληματοποίηση των κατώτερων κοινωνικών ομάδων και μια υποεγκληματοποίηση των παραβατικών συμπεριφορών των ανώτερων τάξεων. Ο νόμος και οι ποινές δεν είναι ουδέτερες, αλλά αντικατοπτρίζουν τα συμφέροντα

¹³⁰ Βιδάλη, Σ., (2017) ό.π.ρ., σ. 83

¹³¹ Αλοσκοφής, Ο., (2021) ό.π.ρ.

¹³² Γασπαρινάτου, Μ., (2021) ό.π.ρ., σ.120

¹³³ Γασπαρινάτου, Μ. (2019) ό.π.ρ., σ.163

αυτών που έχουν την εξουσία και μπορούν να επηρεάζουν τη νομοθέτηση και την εφαρμογή των νόμων. Όλα αυτά, έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνία επειδή υπονομεύουν το κράτος δικαίου, τους θεσμούς διακυβέρνησης και την εμπιστοσύνη των απέναντι στο κράτος.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αλοσκόφης, Ο. (22 Μαρτίου 2024) Ποινική επιλεκτικότητα: μια μακρο – ιστορική θεώρηση από τη Valeria Vegh - Weis. Ανακτήθηκε από [Ποινική επιλεκτικότητα: μία μακρο-ιστορική θεώρηση από τη Valeria Vegh Weis – Crime Times](#)

Ανδρουλάκης, Ν., (2007) «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», (3η Έκδοση), Δίκαιο & Οικονομία, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα

Βαξεβάνης, Κ., (21 Μαρτίου 2017) Τα παραμύθια περί ‘μη σκανδάλου Βατοπεδίου’ Ανακτήθηκε από [Τα παραμύθια περί "μη σκανδάλου Βατοπεδίου" | Το Κουτί της Πανδώρας](#)

Βαξεβάνης, Κ. (23 Νοεμβρίου 2018) Τα πολιτικά ονόματα στην λίστα Μποργιανς. Ανακτήθηκε από [Τα πολιτικά ονόματα στη λίστα Μπόργιανς](#)

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). Λευκά κολάρα και Οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα

Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., (2012) Αποκλίνουσα συμπεριφορά και ποινικό φαινόμενο, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη

Βιδάλη, Σ., (2019) Έγκλημα και κοινωνία, Αθήνα, Εκδόσεις ΕΑΠ

Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ., (2019) Εγκλήματα των ισχυρών, Αθήνα, εκδόσεις ΕΑΠ

Βιδάλη, Σ., (2017) Πέρα από τα όρια: Η Αντεγκληματική πολιτική σήμερα, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη

Γασπαρινάτου, Μ., (2021) Έγκλημα και εξουσίες στο ελληνικό κράτος: η γκρίζα ζώνη της νομιμότητας, στο ANTIΓΟΝΗ: το ερώτημα, Περιοδικό για την Κριτική Εγκληματολογία, το ποινικό πρόβλημα και τον κοινωνικό έλεγχο, εκδόσεις Τόπος-ΕΕΜΕΚΕ, Τόμος Ι Αρ. 1

Δασκαλάκης, Η. (1985), Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα

Δήμα, Μ. (16 Ιουλίου 2019) Οι «αθώοι» του σκανδάλου Siemens. Ανακτήθηκε από [Οι «αθώοι» του σκανδάλου Siemens | ΕΦΣΥΝ](#)

Ζαραφονίτου, Χ., (2011) Από την ανταποδοτική στην αποκαταστατική δικαιοσύνη: τιμωρητικότητα ή αμβλυνση των συγκρούσεων; Στο: Η Εγκληματολογία απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις. Επετειακό Συνέδριο για τα 30 χρόνια της Ελληνικής

Εταιρείας Εγκληματολογίας, Δ/ση έκδ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη

Ζαραφωνίτου, Χ., και Χαλκιά, Α., (2018) Τιμωρητικότητα και ανασφάλεια: Εμπειρική διερεύνηση στάσεων των φοιτητών ελληνικών πανεπιστημίων, στο: Μαγγανάς. Α., Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση

Ζαραφωνίτου, Χ., Κουράκης, Ν., Γουσέτη, Ι., Καγγελάρη, Ρ., Χαϊνάς, Ευ., Κίτσος, Γ., (2009) Ανασφάλεια, Τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική πολιτική, Αθήνα, εκδόσεις Σάκκουλα

Η Ναυτεμπορική, (14 Νοεμβρίου 2024) Υπόθεση Novartis: Ως ύποπτοι καλούνται να καταθέσουν οι πρώην προστατευόμενοι μάρτυρες. Ανακτήθηκε από [Υπόθεση Novartis: Ως ύποπτοι καλούνται να καταθέσουν οι πρώην προστατευόμενοι μάρτυρες](#)

Καλίτσης, Θ., (2009) «Αστυνομική στατιστική: Μια διαδικασία συλλογής ποσοτικών δεδομένων για την εγκληματικότητα», Ελληνική Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 129Β' 2009 Ανακτήθηκε από [View of Αστυνομική στατιστική: Μια διαδικασία συλλογής ποσοτικών δεδομένων για την εγκληματικότητα](#)

Καρύδης Β., (2010) «Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, Ποινική Δικαιοσύνη», Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα

Κασάπογλου, Α. (2016 α), «Οικονομική κρίση και κρατούμενοι για οικονομικά εγκλήματα και εγκλήματα του λευκού κολάρου: Οι επιδράσεις του εγκλεισμού στην κοινωνική τους ταυτότητα», σε Γασπαρινάτου, Μ. (επιμ.), Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή Κρίσης- Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Εκδόσεις Σάκκουλα

Κουράκης, Ν. (2020), «Επιμέτρηση της Ποινής στην Ελλάδα: Σκέψεις για την Αποφυγή Ανισοτήτων ενώπιον του Ποινικού Νόμου», σε Τιμητικό Τόμο Δημήτρη Α. Τραυλού- Τζανετάτου, Αθήνα- Θεσσαλονίκη

Κουράκης, Ν. (2017), Κοινωνική Δικαιοσύνη. Μεταλλάσσοντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες, Αθήνα: Αντ.Ν. Σάκκουλα ΕΕ.

Κουράκης, Ν. (2018) Η κοινωνική δικαιοσύνη ως νέος στόχος της αντεγκληματικής πολιτικής, τεύχος 8, Ποινικά Χρονικά, εκδόσεις Σάκκουλα

Λαμπροπούλου, Ε., (2012) «Κοινωνιολογία του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης», Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης

Μουστάκα, Μ., (29 Μαΐου 2023) Κλείνει η υπόθεση Novartis και για τα μη πολιτικά πρόσωπα. Ανακτήθηκε από [Κλείνει η υπόθεση της Novartis και για τα μη πολιτικά πρόσωπα | in.gr](#)

- Παπαχαλαράμπους, Χ. (1998). Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος - Διεθνής νομοθέτηση - Στάση της Ελληνικής Έννομης Τάξης. Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Ποινική Δικονομία, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Πέτσας, Ι. (2019) Χαρακτηριστικά και αξίες των κρατουμένων στα ειδικά καταστήματα κράτησης νέων και η άσκηση του δικαιώματος τους στην εκπαίδευση: Συγκριτική προσέγγιση και έρευνα στο ΕΚΚΝ Αυλώνας, Αθήνα, Εκδόσεις Τόπος
- Πρώτο Θέμα (2 Μαΐου 2008) Η ιστορία του σκανδάλου Siemens. Ανακτήθηκε από [Η ιστορία του σκανδάλου της Siemens](#)
- Ράικος, Δ. (2006). Δημόσια διοίκηση και διαφθορά. Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Σαββίδης, Λ., (26 Μαρτίου 2017) Υπόθεση Βατοπέδι: Τα πρόσωπα που βρέθηκαν στο μάτι του κυκλώνα. Ανακτήθηκε από [Υπόθεση Βατοπέδι: Τα πρόσωπα που βρέθηκαν στο μάτι του κυκλώνα | News 24/7](#)
- Σορβατζιώτη, Δ. (2011). Η "φτώχεια" της δικαιοσύνης, Αθήνα: Εκδόσεις ΚΨΜ
- Σπίγγου, Σ., (14 Νοεμβρίου 2024) Η καθημερινή, Novartis: Καλούνται ως ύποπτοι οι πρώην προστατευόμενοι μάρτυρες. Ανακτήθηκε από [Novartis: Καλούνται ως ύποπτοι οι πρώην προστατευόμενοι μάρτυρες | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](#)
- Στάθης, Π., (15 Δεκεμβρίου 2016) Αθώωση όλων για το Βατοπέδι προτείνει η εισαγγελέας. Ανακτήθηκε από [Αθώωση όλων για το Βατοπέδι προτείνει η εισαγγελέας | Capital](#)
- ΣοφοκλέουςΙn, (28 Φεβρουαρίου 2018) Όλοι αθώοι για τις <φούσκες> στο Χρηματιστήριο το 1999. Ανακτήθηκε από [Όλοι αθώοι για τις «φούσκες» στο Χρηματιστήριο το 1999 | Sofokleousin.gr](#)
- Τέταρτος κύκλος αξιολόγησης, Πρόληψη διαφθοράς βουλευτών, δικαστών και εισαγγελέων, Έκθεση Αξιολόγησης 2015: Ελλάδα ανακτήθηκε από <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c648d>
- Τσίγκανου, Ι. (2016). Αντεγκληματική πολιτική και τυπικός κοινωνικός έλεγχος στην Ελλάδα της κρίσης. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.) Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης, Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Χαλκιά, Α., (2010) Τάσεις και όψεις της τιμωρητικότητας του κοινού στην Ελλάδα και στην Ευρώπη: ευρήματα από την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα 2010, The art of crime. Ανακτήθηκε από [ΧΑΛΚΙΑ ΤΙΜΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ](#)
- Χαροκόπος, Κ. (20 Σεπτεμβρίου 2021) Το κραχ του '99 μας στοιχειώνει ακόμα. Ανακτήθηκε από [Το Κραχ του '99 μας στοιχειώνει ακόμα | Liberal Markets](#)

Χλούπης, Γ., (2020) Το άρθρο 187 ΠΚ – «οι περιπέτειες μιας εγκληματικής οργάνωσης», τεύχος6/2020, ΠοινΔικ., 6/2020

Χουλιάρης, Α., Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου από την άποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα, στο: Στράγγα, Ι., Χάνου, Α., Παπαχαλαλάμπους, Χ., Τσούκα, Χ., (2008) Αγαθό, συμφέρον και δίκαιο, Αθήνα, εκδόσεις Σάκκουλα

Χουλιάρης, Α.(2021) Το φαινόμενο της «ατιμωρησίας»: εννοιολόγηση, αίτια και σύγχρονες εκδηλώσεις του στην Ελλάδα σε The Art of Crime, τεύχος Νοεμβρίου, Ανακτήθηκε από [Το φαινόμενο της «ατιμωρησίας»: εννοιολόγηση, αίτια και σύγχρονες εκδηλώσεις του στην Ελλάδα – The Art of Crime](#)

Χουλιάρης, Α., (2012) ‘Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα («conflict criminology)»’, στο Στράγγας (επιμ.), Αγαθό, Συμφέρον και Δίκαιο, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Alfavita, (2 Απριλίου 2018) Τεράστιο το σκάνδαλο της δανειοδότησης της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, που χρωστούν στις τράπεζες πάνω από 400 εκατομμύρια ευρώ. Ανακτήθηκε από [Τεράστιο το σκάνδαλο της δανειοδότησης της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, που χρωστούν στις τράπεζες πάνω από 400 εκατομμύρια ευρώ. | Alfavita](#)

Chambliss W. (2006). On the Symbiosis Between Criminal Law and Criminal Behavior. New Jersey, John Wiley & Sons, Ltd

Chambliss, W., (1975) Toward a political economy of crime, Theory and Society, Amsterdam, Elsevier Scientific Publishing Company

Garland, D., (2001) The culture of control: Crime and social order in contemporary society, British Journal of Criminology

Gottschalk, P., (2020) From Crime Convenience to Punishment Inconvenience: The Case of Detected White-Collar Offenders, Norway

Green, P., & Ward, T. (2004). *State crime. Governments, violence and corruption*. London: Pluto press

Inefan (15 Σεπτεμβρίου 2021) Η λίστα Λαγκάρτ από την «ελληνική ματιά». Ανακτήθηκε από [Η Λίστα Λαγκάρντ από την «ελληνική ματιά» - inefan](#)

Mackenzie, S., Green, P., (2008) PERFORMATIVE REGULATION, A Case Study in How Powerful People Avoid Criminal Labels, British Journal of Criminology

- Matthews, R., (2005) The myth of Punitiveness, UK, London South Bank University
- Michalowski, R. & Kramer, R. (2007). State-Corporate Crime and Criminological Inquiry Σε Pontell, H & Geis, G. (Επιμ.), International Handbook of White-Collar and Corporate Crime, Ελβετία, Springer Nature
- Michalowski, R., Kramer, R., (2006) The critique of power”, στο Michalowski, R., Kramer, R. (επιμ.), State-Corporate Crime: Wrongdoing at the Intersection of Business and Government, Rutgers University Press, New Brunswick, N.J
- Nelken , D.,(2003) Patterns of Punitiveness, Oxford University Press
- Pearce, F. (1976) .Crimes of the Powerful. Pluto Press.
- Pratt, J., Brown, D., Brown, M., Hallsworth, S., Morrison, W. (2005) The new punitiveness, London, British Library Cataloguing
- Ruggiero, V., (2017) «Dirty Money On Financial Delinquency», Oxford University Press, Oxford
- Sutherland, E. (1945, 04). Is "White Collar Crime" Crime? American Sociological Review. Ανακτήθηκε από [Is "White Collar Crime" Crime?](#)
- Sutherland, E., (1983) “White Collar Crime – The Uncut Version”, Yale University Press, New Haven & London,
- Weigend, T., Το οργανωμένο έγκλημα από την σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά του Ζ’ Πανελληνίου Συνεδρίου, εκδόσεις Σάκκουλας

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.